

Temeljem članka 1. stavka (6), članka 5. stavka (1) točka b) i članka 6. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine z a k l j u č u j u

SPORAZUM O USVAJANJU DOKUMENTA GLOBALNI OKVIR FISKALNE BILANCE I POLITIKA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA RAZDOBLJE 2024-2026 GODINE IZMEĐU VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, VLADE REPUBLIKE SRPSKE I VLADE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Izvršavajući nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini ustanovljenih Zakonom,

U nastojanju da održi kontinuitet unaprijeđenja koordinacije fiskalne politike u Bosni i Hercegovini,

Uvažavajući potrebu žurnog usvajanja proračuna na svim razinama vlasti za 2024. godinu,

U cilju ispunjavanja jedne od temeljnih nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini, te postizanja makroekonomske stabilnosti i fiskalne održivosti svih razina vlasti, strane su suglasne o sljedećem:

I

Ovim sporazumom Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine usvajaju dokument „Globalni okvir fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2024 – 2026 godine“, na koji je dana suglasnost na 3. sjednici Fiskalnog vijeća, održanoj 23.1.2024. godine.

II

Dokument „Globalni okvir fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2024 – 2026 godine“ je sastavni dio ovog Sporazuma.

Predsjedateljica

Vijeća ministara BiH

Borjana Krišto

Broj: 7V01-16-1-4/24

Predsjednik

Vlade Republike Srpske

Dr Radovan Višković

Broj: 04-1-208/24

Premijer

Vlade Federacije BiH

Nermin Nikšić

Broj: 04-1-42-1/24

BOSNA I HERCEGOVINA
FISKALNO VIJEĆE

GLOBALNI OKVIR FISKALNE BILANCE I POLITIKA
U BOSNI I HERCEGOVINI
ZA RAZDOBLJE 2024. - 2026. GODINE

Siječanj 2024. godine

Sadržaj

REZIME.....	3
UVOD	4
MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI I PROJEKCIJE ZA RAZDOBLJE 2022. - 2026. GODINA	5
REALNI SEKTOR.....	5
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA U BiH	9
TRŽIŠTE RADA U BiH	10
CIJENE.....	11
BANKARSKI SEKTOR.....	12
VANJSKI SEKTOR.....	13
INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA	16
PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA ZA RAZDOBLJE 2023. – 2026. GODINE.....	19
OSNOVE I PRETPOSTAVKE REVIDIRANIH PROJEKCIJA PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA IZ OSNOVNOG SCENARIJA.....	19
PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA 2023. – 2026. (OSNOVNI SCENARIO)	34
RAZLIKE U ODNOSU NA PRETHODNE PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA	43
FISKALNI CILJEVI I FISKALNE POLITIKE U BIH.....	49
RAZINA I STRUKTURA JAVNE POTROŠNJE	49
TABELARNI PREGLED OKVIRA PRORAČUNA.....	50
GORNJE GRANICE ZADUŽENJA PRORAČUNA.....	56

Rezime

Na osnovi analize makroekonomskih kretanja u BiH u prethodnom razdoblju, kao i sagledavanja utjecaja ključnih unutarnjih i vanjskih faktora od kojih zavisi razvoj, prema procjenama Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP iz rujna 2023. godine, predviđa se da će realna stopa rasta BDP-a u razdoblju 2024. - 2026. godina iznositi 2,9%, 3,0% i 3,4%, respektivno.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza u BiH za razdoblje 2024. - 2026. godina, prema projekcijama Odjela za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje BiH (OMA) iz listopada 2023. godine, pokazuju da će u 2024. godini u netoiznosu za raspodjelu iznositi 8.393,4 milijuna KM, tj. da će se povećati za 4,9% u odnosu na 2023. godinu. U 2025. godini predviđa se rast sredstava za raspodjelu od neizravnih poreza od 3,6%, a u 2026. godini daljnji rast od 3,7%.

Imajući u vidu prethodno navedeno, te sagledavajući potrebe i nadležnosti institucija na svim razinama vlasti u BiH, predviđeni iznos sredstava za financiranje institucija BiH, a koji proističu iz prihoda od neizravnih poreza za 2024., 2025. i 2026. godinu je na razini od 1.020,5 milijuna KM po svim godinama. Preostali iznos prihoda od neizravnih poreza dijelit će se u skladu s važećim zakonskim rješenjima.

Fiskalni cilj u BiH za 2024. godinu je kontinuirano smanjenje primarnog deficita, iskazanog u skladu sa Zakonom o Fiskalnom vijeću u BiH, kao razlika između tekućih prihoda i tekućih rashoda korigiran za iznos netokamata, koji je u 2024. godini planiran u iznosu 899,5 mil. KM ili 1,8% projektiranog BDP-a za 2024. godinu.

Razinu javne potrošnje kao udio u BDP-u u razdoblju 2024. - 2026. godina treba smanjivati s ciljem da ona konsolidirano na razini BiH bude ispod 40% BDP-a, a u promatranom razdoblju kretat će se od 42,7% do 44,3% procijenjenog BDP-a.

Gornje granice zaduženja proračuna u 2024. godini, iskazane kao iznos potreban za servisiranje ukupnih dugova ili postotak od BDP-a, u zavisnosti od zakonskog rješenja, predviđaju se u okvirima koje propisuju zakoni kojima je regulirano zaduživanje za svaki od razina vlasti.

Dokument Globalni okvir fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2024. - 2026. godina izrađen je na osnovi Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 63/08), kojim je definiran sadržaj dokumenta. U vezi s tim dokument sadrži sve potrebne elemente koji su nositeljima fiskalne politike u Bosni i Hercegovini nužni za izradu njihovih dokumenata okvirnih proračuna za razdoblje 2024. - 2026. godina, kao i godišnjeg proračuna za 2024. godinu. Ti elementi su: fiskalni ciljevi definirani kao primarna fiskalna bilanca (primarni suficit ili primarni deficit), projekcije ukupnih neizravnih poreza zasnovane na makroekonomskim projekcijama i njihova raspodjela za narednu fiskalnu godinu, kao i gornje granice zaduženja.

Navedeni elementi, čije usuglašavanje predstavlja osnovnu pretpostavku za proračunsko planiranje nositelja fiskalnih politika u BiH, čine suštinu fiskalne koordinacije u BiH. Bez njihovog usuglašavanja, nisu mogući koordinacija fiskalnih politika i očuvanje fiskalne stabilnosti, kako pojedinih fiskalnih suvereniteta tako i Bosne i Hercegovine kao cjeline.

Prvo poglavlje dokumenta odnosi se na analizu i trendove makroekonomskih kretanja u BiH, koje je izradila Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP). U tom dijelu dane su projekcije osnovnih makroekonomskih indikatora, s posebnim fokusom na one makroekonomske veličine koje neposredno utječu na elemente fiskalne politike, prije svega na visinu javnih prihoda.

U drugom dijelu izvršena je analiza visine i strukture prihoda od neizravnih poreza i dane su njihove projekcije za naredne tri godine, što je izradio Odjel za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje BiH (OMA). Kako se ovi prihodi dijele između više fiskalnih subjekata u BiH, u tom dijelu dani su i elementi raspodjele prihoda od neizravnih poreza, polazeći od postojećih propisa kojima se regulira ta oblast u BiH.

Treći dio dokumenta odnosi se na fiskalne ciljeve proračuna institucija BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH. Tu su također obrađeni i osnovni elementi fiskalnih politika, kao što su: razina javne potrošnje i politika javnog zaduživanja.

Makroekonomski pokazatelji i projekcije za razdoblje 2022. - 2026. godine

U sljedećoj tablici dane su procjena i projekcije makroekonomskih pokazatelja BiH za razdoblje 2022. - 2026. godine, koje su polazna osnova za projekcije ukupnih neizravnih poreza.

Tablica 1: Makroekonomski pokazatelji za razdoblje 2021. - 2026. godine

Indikator	Službeni podaci	Projekcije				
	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.
Nominalni BDP u mil. KM	40.031	45.518	48.462	51.170	53.956	56.932
Nominalni rast u %	12,5	13,7	6,5	5,6	5,4	5,5
BDP deflator (prethodna godina = 100)	104,9	109,5	104,4	102,6	102,4	102,1
Realni BDP u mil. KM (prethodna godina = 100)	38.144	41.560	46.421	49.853	52.697	55.776
Realni rast u %	7,2	3,8	2,0	2,9	3,0	3,4
Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u %	2	14	6,2	3,1	2,2	1,9
Potrošnja u mil. KM	34.259	39.284	41.618	43.255	44.741	46.249
Realni rast u %	3,8	1,8	0,9	1,4	1,2	1,3
Vladina potrošnja u mil. KM	7.595	8.513	8.939	9.296	9.575	9.843
Realni rast u %	2,9	1,3	1,2	1,5	1,0	0,7
Privatna potrošnja u mil. KM	26.665	30.771	32.679	33.958	35.165	36.405
Realni rast u %	4,0	1,9	0,8	1,4	1,3	1,5
Investicije (bruto) u stalna sredstva u mil. KM	8.399	10.081	10.656	11.229	12.083	13.023
Realni rast u %	5,1	0,3	0,7	3,5	5,7	6,3
Vladine investicije u mil. KM	1.193	1.356	1.451	1.610	1.771	1.948
Realni rast u %	-31,5	-5,0	1,9	7,8	6,8	7,7
Privatne investicije u mil. KM	7.206	8.725	9.205	9.619	10.312	11.075
Realni rast u %	15,3	1,2	0,5	2,9	5,5	6,0
Uvoz u mil. KM	21.104	28.230	29.648	31.762	34.133	37.025
Nominalni rast u %	26,8	33,8	5,0	7,1	7,5	8,5
Realni rast u %	20,6	6,2	1,1	5,7	6,0	5,9
Izvoz u mil. KM	16.665	21.954	23.133	25.527	28.228	31.421
Nominalni rast u %	38,7	31,7	5,4	10,4	10,6	11,3
Realni rast u %	24,6	12,0	2,3	8,4	8,5	8,1
Nacionalna brutoštednja u % BDP-a	23,5	23,3	23,3	24,0	25,0	25,8
Bilanca tekućeg računa u mil. KM	-923	-2.045	-2.071	-1.873	-1.632	-1.573
Rast u %	-17,9	121,5	1,3	-9,6	-12,9	-3,6
Bilanca tekućeg računa u % BDP-a	-2,3	-4,5	-4,3	-3,7	-3,0	-2,8

Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje BiH

Realni sektor

Ekonomska kretanja u 2022. i 2023. godini

Nakon pandemijske godine, koju je obilježila svjetska zdravstvena i ekonomska kriza, Bosna i Hercegovina je u 2021. godini zabilježila relativno snažan oporavak ekonomskog rasta s obzirom na to da je registrirana stopa rasta BDP-a iznosila preko 7%. Međutim, nedugo zatim u prvoj polovici 2022. godine došlo je do izbijanja sukoba u Ukrajini, što je imalo veoma negativne posljedice na postpandenijski ekonomski oporavak

svjetske ekonomije, glavnih trgovinskih partnera, te u konačnici i na Bosnu i Hercegovinu. Naime, uslijed rasta svjetskih cijena energenata i hrane došlo je do jačanja inflatornih pritisaka u svijetu, što je prepolovilo globalni ekonomski rast i u značajnoj mjeri usporilo gospodarsku aktivnost u zemljama EU-a s 5,5% u 2021. godini na oko 3,5% u 2022. godini.

Statistički podaci BHAS-a za 2022. godinu ukazuju na to da je Bosna i Hercegovina usprkos domaćim i eksternim izazovima (sukob u Ukrajini, povećani inflatorni pritisci i slabljenje globalnog ekonomskog rasta) zabilježila relativno snažan ekonomski rast. Naime, prema podacima BHAS-a za 2022. godinu procjenjuje se da je u Bosni i Hercegovini zabilježen realni rast BDP-a od 3,8% u odnosu na prethodnu godinu.¹ Ako se pažljivije promatra struktura ostvarenog ekonomskog rasta u 2022. godini, može se zaključiti da je domaća tražnja kroz povećanje finalne potrošnje predstavljala ključno uporište rasta tijekom 2022. godine. Prema podacima BHAS-a za 2022. godinu realni rast finalne potrošnje u Bosni i Hercegovini iznosio je 1,8% (privatna potrošnja 1,9%, javna potrošnja 1,3%), tako da je ukupan doprinos iste ekonomskom rastu iznosio oko 1,5 p.p. Povećanje broja zaposlenih od oko 2%, dvoznamenkast rast novčanih priliva iz inozemstva, uz kreditni rast sektora stanovništva od oko 5%, usprkos jačanju inflatornih pritisaka, omogućili su ovaj rast privatne potrošnje u Bosni i Hercegovini. Vrijedi istaknuti da su određene mjere fiskalnih politika kao što su povećanja plaća, mirovina i socijalnih davanja doprinijeli povećanju privatne potrošnje u Bosni i Hercegovini u 2022. godini. Ako se ima u vidu da privatna potrošnja čini 75% BDP-a, može se zaključiti da je rast privatne potrošnje bio najzaslužniji za ostvareni ekonomski rast u 2022. godini. Pored povećanja finalne potrošnje, prema podacima statistike nacionalnih računa za 2022. godinu, u Bosni i Hercegovini je došlo do određenog rasta privatnih investicija, dok javne investicije nisu ostvarile značajniji rast.

Međutim, ono što je obilježilo 2022. godinu u ekonomskom smislu, kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu, jesu svakako pojačani inflatorni pritisci i izrazito visoke stope rasta cijena roba i usluga. Naime, postpandemijski ekonomski oporavak, pokidani lanci snabdijevanja i u konačnici kriza u Ukrajini doveli su do naglog skoka svjetskih cijena, prije svega energenata i hrane, što se odrazilo na cijene ostalih roba i usluga u svijetu. Tako je rast svjetskih cijena u 2022. godini prema podacima IMF-a iznosio skoro 50%, pri čemu su najznačajnija povećanja ostvarena u okviru kategorija energenti 97% (sirova nafta 66,5%, prirodni plin 213%) i hrane od oko 20,5%. Ova globalna cjenovna kretanja rezultirala su naglim povećanjem cijena roba i usluga u Bosni i Hercegovini u 2022. godini.² Tako je u Bosni i Hercegovini u 2022. godini registriran rast indeksa potrošačkih cijena CPI od oko 14% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Kada je u pitanju vanjski sektor u 2022. godini, istovremeno jačanje kako izvozne tako i domaće tražnje uz značajan rast svjetskih cijena rezultirao je snažnim rastom ukupne vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini. Naime, prema podacima BHAS-a za 2022. godinu ukupna vanjskotrgovinska razmjena (robe + usluge) uvećana je za oko ¼ u nominalnom smislu, što je posljedica istovremenog rasta izvoza i uvoza. Nominalna povećanja ukupnog izvoza i uvoza u 2022. godini bila su prilično visoka i iznosila su 17,6% odnosno skoro 26%, međutim uslijed visokog rasta cijena roba i usluga realni rast izvoza iznosio je 12%, dok je realni rast uvoza iznosio 6,2% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Ovakav trend kretanja izvoza i uvoza rezultirao je smanjenjem vanjskotrgovinskog deficita u realnom smislu tako da je doprinos vanjskog sektora u ekonomskom rastu bio oko 1,7 p.p.

Trenutno raspoloživi međunarodni i domaći statistički podaci o ekonomskim kretanjima za 2023. godinu ukazuju da je trend usporavanja gospodarske aktivnosti i slabljenja ekonomskog rasta nastavljen. Naime, prema trenutno dostupnim podacima za K2 2023. godine ekonomski rast u zemljama EU-a iznosio je svega 0,5%, što je znatno niže u odnosu na prethodnu godinu kada je rast iznosio preko 3%. Slabljenje gospodarske aktivnosti na razini EU-a najbolje ilustriraju podaci nacionalnih računa za Njemačku prema kojima ista već dva kvartala uzastopno bilježi pad gospodarske aktivnosti (K1 2023 0,3% i K2 2023 0,1%). Slabljenje

¹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Saopštenje, „Bruto domaći proizvod, rashodni pristup“, 26.08.2023. godine.

² <https://data.imf.org/?sk=471DDDF8-D8A7-499A-81BA-5B332C01F8B9&sid=1547558078595>

gospodarske aktivnosti u vanjskom okruženju odrazilo se i na ekonomski rast u Bosni i Hercegovini u 2023. godini s obzirom na to da je registrirani ekonomski rast u K1 iznosio svega 1,1% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Ovo usporavanje gospodarske aktivnosti u zemlji posljedica je baznog efekta iz prethodne godine (stopa rasta u K1 2022 5,9%), rasta cijena roba i usluga-inflacije, te slabljenja gospodarske aktivnosti u međunarodnom ekonomskom okruženju (usporen ekonomski rast u EU i regiji). Sporiji rast gospodarske aktivnosti u 2023. godini (što potvrđuju određeni kratkoročni indikatori pad industrijske proizvodnje, slabljenje izvoza i uvoza), te visoka razina inflacije od oko 8,5% zasigurno će se odraziti na očekivanu stopu ekonomskog rasta na kraju tekuće godine.

Imajući uvidu raspoložive pokazatelje i procjene međunarodnih institucija, kako što je DG ECFIN³, te raspoložive domaće statističke podatke o ekonomskim kretanjima prema procjeni DEP-a u 2023. godini u Bosni i Hercegovini se očekuje ekonomski rast od oko 2%.⁴ Ako se pažljivije promatra struktura projiciranog ekonomskog rasta u 2023. godini očekuje se da bi domaća tražnja kroz očekivano povećanje finalne potrošnje trebala predstavljati ključni oslonac rasta. U okviru finalne potrošnje očekuje se doprinos ekonomskom rastu od 0,8 p.p što je posljedica povećanja privatne potrošnje od 0,8%, dok je očekivani rast javne potrošnje oko 1,2 u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane usporavanje gospodarske aktivnosti će se odraziti i na ukupna investicijska ulaganja u zemlji s obzirom na očekivani rast ukupnih investicija (uključujući i zalihe) od oko 2,7% u odnosu na prethodnu godinu. Slabljenje domaće i izvozne tražnje (niska razina ekonomskog rasta u EU, očekivana stopa rasta u 2023. godini 0,8%) negativno bi se mogla odraziti na vanjskotrgovinsku razmjenu sa svijetom.

Tako se u 2023. godini u Bosni i Hercegovini očekuje znatno sporiji rast izvoza od oko 2,3% (izvoz roba 1,1% i izvoz usluga 6,1%). S druge strane očekivani rast ukupnog uvoza iznosi 1,1% (uvoz roba 1,2% i uvoz usluga - 0,3%). Ovakva kretanja izvoza i uvoza roba dovela bi do smanjenja vanjskotrgovinskog deficita za oko 3,5%, tako da je očekivan pozitivan doprinos vanjskog sektora u ekonomskom rastu oko 0,5 p.p.

Projekcija ekonomskih kretanja za razdoblje 2024. - 2026. godina

S obzirom na to da eksterne dinamike predstavljaju veoma važnu strukturnu odrednicu svih ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini vrijedi istaknuti da će najnovija dešavanja imati veliku ako ne i odlučujuću ulogu za izgled ekonomskog rasta u narednom razdoblju, što se naročito odnosi na 2024. godinu. Osim eksternih dinamika, jako bitan faktor za ekonomski rast u zemlji tijekom programskog razdoblja 2024. - 2026. godina predstavljat će i institucionalni kapacitet zemlje u provođenju strukturalnih reformi kako bi se ojačao doprinos internih dinamika u kreiranju istog. Daljnje usložnjavanje kako eksternih tako i internih dinamika bi imalo veoma negativne posljedice po bosanskohercegovačku ekonomiju i smanjila njezin potencijalni rast.

Međutim, posljednje raspoložive projekcije DG ECFIN-a za razdoblje 2024. godine ukazuju prije svega na slabljenje inflatornih pritisaka s očekivanom stopom inflacije od 3,2% i postupnu stabilizaciju ekonomskog rasta od oko 1,5% u odnosu na prethodnu godinu. Imajući u vidu navedene kako eksterne tako i interne okolnosti, prema projekcijama DEP-a u razdoblju 2024. - 2026. godina u Bosni i Hercegovini se može očekivati ekonomski rast s prosječnom stopom ekonomskog rasta od oko 3% na godišnjoj razini (2024. 2,9%, 2025. 3,0% i 2026. 3,4%). Pretpostavlja se da bi ključni oslonac ekonomskog rasta tijekom ovog razdoblja trebala predstavljati domaća tražnja kroz povećanje privatne potrošnje i investicija. Naime, održivi rast ekonomske aktivnosti u zemlji uz očekivano povećanje industrijske proizvodnje i građevinskih radova praćeni blagim povećanjem broja zaposlenih i prihoda od izvoza (roba i usluga) trebali bi očuvati stabilnost raspoloživog dohotka građana. Ako se pri tome ima u vidu da privatna potrošnja u strukturi BDP-a može se očekivati da će ista predstavljati ključni oslonac ekonomskog rasta tijekom programskog razdoblja. S druge

³ European Commission, "DG ECFIN, „European Economic Forecast“ Summer 2023, September 2023.

⁴ Projekcija DEP-a BiH, rujan 2023. godine

strane, imajući u vidu visoku razinu javne potrošnje u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini i napore koji se ulažu kroz proces fiskalne konsolidacije u Bosni i Hercegovini tijekom ovog razdoblja očekuje se postupna stabilizacija javnih financija kroz smanjenje javnih rashoda i istovremeno povećanje javnih prihoda kako bi se ograničio rast javne potrošnje. Ako se ima u vidu da bi tijekom ovog razdoblja projicirana stopa ekonomskog rasta bila viša u odnosu na rast javne potrošnje, udio iste u BDP-u bi se djelomično smanjio na oko 17,3% na kraju 2026. godine.

U ovom razdoblju očekuje se da bi mjerama fiskalne politike dio sredstava iz tekuće potrošnje trebao biti usmjeren u svrhu jačanja investicijske potrošnje u Bosni i Hercegovini. Samim tim, uz poboljšanje poslovnog ambijenta, investicije bi za razliku od prethodnih godina mogle imati značajniji rast a samim tim i veći doprinos u očekivanom rastu BDP-a. U razdoblju 2024. - 2026. godine u Bosni i Hercegovini se očekuje povećanje brutoinvesticija u stalna sredstva po prosječnoj godišnjoj stopi rasta od oko 5% (2024. 3,5%, 2025. 5,7%, 2026. 6,3%). U ovom vremenskom okviru pored povećanja privatnih investicija koje čine većinski dio ukupnih investicija (oko 80% ukupnih investicija), kao što je to i ranije navedeno, očekuje se i značajniji doprinos javnih investicija. Smatra se da bi napredak u procesu europskih integracija u kombinaciji s unapređenjem poslovnog okruženja kroz reformske procese moglo povećati interes kako domaćih tako i stranih investitora za investicijska ulaganja u Bosnu i Hercegovinu. S druge strane, obzirom na strukturu i poziciju ekonomije Bosne i Hercegovine, smatra se da će javne investicije predstavljati nešto važniju polugu za poticanje ekonomskog rasta u srednjem roku. Projekti u okviru izgradnje putne infrastrukture i energetski projekti (zelena tranzicija), kao i raspoloživost sredstava kod međunarodnih financijskih institucija bi uz adekvatnu i pravovremenu implementaciju istih mogli rezultirati godišnjim povećanjem javnih investicija od preko 7%, za razdoblje 2024. do 2026. godine. Tako bi u srednjoročnom vremenskom okviru udio javnih investicija u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini bio povećan na oko 3,3% BDP-a. Stabilizacija eksternog okruženja uz unaprjeđenje industrijske baze i podizanje konkurentnosti u zemlji predstavljaju preduvjet poboljšanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Samo pod uvjetom materijalizacije navedenih eksternih pretpostavki u razdoblju 2024.-2026. godine može se očekivati porast vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. U tom slučaju u Bosni i Hercegovini se može očekivati prosječni godišnji rast izvoza od oko 8% pri čemu bi projicirani rast roba i usluga bio prilično ujednačen. Tako bi tijekom ovog razdoblja zahvaljujući ovom izvoznom rastu udio izvoza u BDP-u bio povećan na preko 50% na kraju 2026. godine. S druge strane, očekuje se da bi se uvoz u ovom razdoblju trebao kretati po nešto sporijoj godišnjoj stopi rasta od oko 6%. Tijekom ovog razdoblja očekuje se prilično izbalansiran rast uvoza roba i rast uvoza usluga. Posljedica ovakvog kretanja uvoznog rasta bila bi stabilizacija udjela uvoza u BDP-u na oko 60% BDP-a na kraju 2026. godine. Nešto snažniji rast izvoza u odnosu na rast uvoza u srednjem roku bi rezultirao postupnom stabilizacijom vanjskotrgovinske bilance kao udio u BDP-u na oko 10%, odnosno blago pozitivnim doprinosom ekonomskom rastu, dok bi pokrivenost uvoza izvozom zaključno s 2026. godinom trebala iznositi preko 80%.

Rizici

Rizici po ostvarivanje projekcija ekonomskog rasta u osnovnom scenariju mogu se klasificirati u dvije grupe (vanjski i unutarnji). U vrijeme pripreme ovog izvješća čini se da su vanjski rizici dosta izraženiji i predstavljaju veći rizik za realizaciju projekcija ekonomskog rasta iz osnovnog scenarija u odnosu na unutarnje. Naime, nakon stabilizacije epidemioloških prilika koje su vezane za Covid-19, početkom 2022. godine došlo je do eskalacije sukoba u Ukrajini, što će nesumnjivo imati negativne ekonomske posljedice po globalnu ekonomiju i samim tim i Bosnu i Hercegovinu. Daljnja eskalacija ukrajinske krize, kao i jačanje inflatornih pritisaka kako globalno tako u Bosni i Hercegovini zasigurno bi imali negativan utjecaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu a samim tim i na projekcije ekonomskog rasta u osnovnom scenariju. S druge strane, prijetnju realizaciji ovih projekcija predstavljaju i unutarnji izazovi odnosno unutarnji rizici u Bosni i Hercegovini. Unutarnje rizike predstavlja spor tempo provođenja ekonomskih reformi u zemlji. Eventualna kašnjenja u provođenju strukturalnih reformi mogla bi se negativno odraziti na ukupni ekonomski rast. Što se tiče rizika u srednjem roku, oni se odnose na migraciju stanovništva iz Bosne i Hercegovine, a to se naročito

odnosi na mladi, obrazovani i kvalificirani kadar, što bi moglo rezultirati smanjenjem produktivnosti i sporijim rastom BDP-a od projektiranog.

Industrijska proizvodnja u BiH

U proteklih nekoliko godina postpandemijski ekonomski oporavak i jačanje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima pozitivno su se odrazili na izvoznu tražnju a samim tim i na proizvodne procese u zemlji. Tako je Bosna i Hercegovina zahvaljujući ekonomskom oporavku izvoznih tržišta bilježila relativno visoke stope rasta fizičkog obujma industrijske proizvodnje i naročito robnog izvoza. Međutim, već u drugoj polovici 2022. godine uslijed destabilizacije ekonomskih prilika (sukob u Ukrajini, rast cijena energenata i hrane, usporen ekonomski rast) u vanjskom okruženju došlo je do postupnog usporavanja gospodarske aktivnosti što se reflektiralo usporavanjem proizvodnih procesa u Bosni i Hercegovini. **Tijekom 2023. godine** trend rasta fizičkog obujma industrijske proizvodnje u potpunosti je zaustavljen. Naime, trenutno raspoloživi statistički podaci BHAS-a za razdoblje siječanj - srpanj 2023. godine ukazuju da je Bosna i Hercegovina zabilježila pad fizičkog obujma industrijske proizvodnje 3,7% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.⁵ Ovaj pad fizičkog obujma proizvodnje, kao i skoro identična stopa pada robnog izvoza implicitno ukazuju na značajno usporavanje gospodarske aktivnosti odnosno BDP-a u Bosni i Hercegovini u 2023. godini. Ako se industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini u P1 2023. godine promatra po sektorima, može se primijetiti da je pad proizvodnje zabilježen u okviru sva tri glavna sektora. Tako su registrirane stope pada proizvodnje iznosile 8,6% u rudarstvu, 4,2% u okviru prerađivačke industrije i 0,1 % u okviru sektora za proizvodnju električne energije.

U razdoblju 2024. - 2026. godine, kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu, očekuje se postupno slabljenje inflatornih pritisaka uz očekivanu postupnu stabilizaciju ekonomskog rasta, što će se odraziti i na kretanje obujma proizvodnje, zaposlenosti i izvoza. Tijekom promatranog razdoblja kretanja u okviru industrijske proizvodnje će pored ekonomskih kretanja u vanjskom okruženju dosta zavisiti i od internih dinamika u Bosni i Hercegovini. Naime, tijekom ovog razdoblja očekuje se poboljšanje implementacije reformskih mjera na unaprjeđenju poslovnog ambijenta koje provode nadležne institucije u Bosni i Hercegovini. Poboljšanje poslovnog ambijenta je preduvjet za povećanje investicijskih ulaganja (domaćih i inozemnih), veću iskorištenost postojećih i pokretanje novih kapaciteta, povećanje broja zaposlenih i jačanje konkurentne pozicije bh. proizvođača kako na domaćem tako i na inozemnim tržištima. Samo pod uvjetom materijalizacije kako eksternih tako i internih pretpostavki, projekcija DEP-a da bi Bosna i Hercegovina mogla bilježiti napredak u vidu povećanja proizvodnje, zaposlenosti i tehnološke strukture kada je u pitanju industrijska proizvodnja u zemlji.

Rizici

Rizici po pitanju projekcije kretanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u osnovnom scenariju su identični općim rizicima koji su navedeni u uvodnom dijelu o dokumenta ekonomskim kretanjima. Pored općih rizika koji su navedeni u uvodnom dijelu, vrijedi istaknuti da stabilnost u proizvodnji električne energije u dobroj mjeri zavisi od hidroloških prilika i pogonske spremnosti termoelektrana. Nepovoljne hidrološke prilike, kao i dotrajali termoenergetski kapaciteti odnosno niska pogonska spremnost mogli bi se negativno odraziti na ukupnu proizvodnju električne energije u Bosni i Hercegovini i samim tim fizički obujam ukupne industrijske proizvodnje. Veoma važno je istaknuti da 2026. godine na snagu stupaju odredbe CBAM-a (Carbon Border Adjustment Mechanism)⁶, što bi u slučaju neblagovremenog prilagođavanja moglo znatno

⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, priopćenje, „Indeks obujma industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini za srpanj 2023. godine - prethodni podaci“, 26. 8. 2023. godine.

⁶ EC, Taxation and Custom Unit, https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en

ugroziti energetska i industrijsku konkurentnost Bosne i Hercegovine. U srednjem roku rizik za projektirano jačanje industrijske proizvodnje mogla bi predstavljati eventualna kašnjenja u reformskim procesima koja imaju za cilj unaprjeđenje poslovnog okruženja u zemlji.

Tržište rada u BiH

Tržište rada – 2022. godina

Tijekom 2022. godine u Bosni i Hercegovini broj zaposlenih osoba uvećan je za 2,1% g/g i iznosio je 839⁷ tisuća. Broj zaposlenih osoba prema područjima djelatnosti najznačajnije je uvećan u oblasti prerađivačke industrije i trgovine. Uz rast broja zaposlenih osoba prosječan broj registriranih nezaposlenih osoba u 2022. godini je smanjena za 8% g/g i iznosio je oko 363 tisuće. Anketna stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini u 2022. godini je smanjena u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 15,4%. Prosječna netoplaća u 2022. godini nominalno veća je za 12,5% u odnosu na 2021. godinu i iznosila je 1.122 KM uz negativan realni rast od 1,3% zbog visoke inflacije.

Tržište rada – projekcije 2023. - 2026. godine

U Bosni i Hercegovini u P1 2023. godine broj zaposlenih osoba se nastavio uvećavati (1,2% g/g) i iznosio je 846,7⁸ tisuća. Međutim, stopa rasta broja zaposlenih osoba od početka 2023. godine postupno usporava. Najznačajniji rast broja zaposlenih osoba u prvom polugodištu 2023. godine bio je u području djelatnosti informacija i komunikacija, obrazovanju i trgovini. U P1 2023. godine u području djelatnosti informacija i komunikacija broj zaposlenih osoba je uvećan za 6,5% g/g uz doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih od 0,2 p.p. dok je u području obrazovanja broj zaposlenih osoba uvećan za 2,4% uz jednak doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih osoba kao i prethodna djelatnost. U području djelatnosti trgovine⁹ na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala broj zaposlenih osoba u promatranom razdoblju je uvećan za 0,9% g/g (doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih od 0,2 p.p.). Sve ostale djelatnosti imale su manji doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih osoba. Stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini prema anketi o radnoj snazi se postupno smanjuje u odnosu na prethodnu godinu i iznosila je 13,1% u K2. U P1 2023. godine prosječna netoplaća nominalno je uvećana za 14,6% g/g i iznosila je 1.244 KM. Uz rast cijena od 9,3% u promatranom razdoblju, realni rast prosječne netoplaće bio je mnogo niži i iznosio je 4,9%. Na osnovi polugodišnjih dešavanja na tržištu rada kao i pretpostavljenog ekonomskog rasta očekuje se da bi godišnji rast broja zaposlenih osoba i prosječne netoplaće u Bosni i Hercegovini u 2023. godini mogao iznositi oko 1,3% uz rast prosječne netoplaće oko 13% g/g.

Srednjoročni scenarij u oblasti tržišta rada baziran je na pretpostavljenom ekonomskom rastu i dešavanjima u oblasti trgovine, industrijske proizvodnje, domaće tražnje, investicija i uopće sveukupnom poslovnom ambijentu. Pošto se u 2024. - 2026. godini u Bosni i Hercegovini očekuje brži ekonomski rast u odnosu na 2023. godinu, to bi se odrazilo na broj zaposlenih osoba i rast plaća. Pored toga, uzeta su u obzir predviđanja međunarodnih institucija koja bi mogla neizravno utjecati na poslovno okruženje a time i na razvoj dešavanja na tržištu rada. ECB u svojim projekcijama (rujan 2023. godine) predviđa da bi stopa nezaposlenosti u europodručju u 2024.- 2025. godini mogla biti blago uvećana i iznositi 6,7%¹⁰, uz skroman rast broja

⁷ Privremeni podatak. Izvor: BHAS.

⁸ Privremeni podatak, izvor BHAS.

⁹ Ukupan promet trgovine na malo u Bosni i Hercegovini, promatran u tekućim cijenama, u lipnju 2023. godine ostvario je rast od 7,0% u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Promatrano u stalnim cijenama, ukupan promet trgovine na malo ostvario je rast od 13,0% u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Izvor: priopćenje, Indeksi prometa trgovine na malo u Bosni i Hercegovini za lipanj 2023. godine.

¹⁰ U 2022. godini je iznosila 6,5%.

zaposlenih osoba od 0,2% g/g. Kao i prethodnih godina, očekuje se da bi doprinos rastu broja zaposlenih u Bosni i Hercegovini mogao biti skromniji u javnom¹¹ sektoru u odnosu na ostala područja djelatnosti. Najveći broj zaposlenih osoba bi mogao ostati i dalje u oblasti trgovine i prerađivačke industrije koje ujedno zapošljavaju najviše osoba (oko 38%). Tijekom promatranog razdoblja (2024.-2026.) u Bosni i Hercegovini očekuje se da bi se broj zaposlenih osoba mogao nastaviti uvećavati po stopi rasta od 1,4-1,6% g/g uz postupno smanjenje stope nezaposlenosti. Pored toga, rast prosječne netoplaće bi mogao iznositi oko 3-4% g/g. Ipak, projekcije na tržištu rada zavise od rizika koji bi mogli značajno utjecati na pretpostavljeni rast plaća kao i broj zaposlenih osoba.¹²

Rizici

Rizici za projekcije na tržištu rada su određeni dešavanjima u okruženju odnosno poslovnim ambijentom kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu. Uz sporiji ekonomski rast, manji opseg investicija, trgovine i uopće lošije uvjete poslovanja, rast broja zaposlenih osoba i plaća bi mogao biti niži od pretpostavljenog u osnovnom scenariju. Pored toga, kontinuirano smanjenje radne snage (kroz migracije stanovništva) i stupanj implementacije planiranih strukturnih reformi u Bosni i Hercegovini mogli bi utjecati na promatrane indikatore tržišta rada kao i na nivo kupovne moći i životnog standarda.

Cijene

Cijene – 2022. godina

U razdoblju I. – XII. 2022. godine inflacija u Bosni i Hercegovini je iznosila 14% g/g. Međutim, bitno je naglasiti da nakon ubrzanog rasta inflacije u K1-K3 2022. godine u K4 dolazi do postupnog usporavanja rasta cijena. Globalni rast cijena sirove nafte, plina ali i prehrambenih proizvoda imali su za posljedicu poskupljenja u odjeljcima hrane i bezalkoholnih pića, prijevoza, stanovanja (komunalija) koji su u izravnoj i/ili neizravnoj korelaciji s kretanjem cijena ovih energenata. Zbog viših cijena nafte i naftnih derivata u odjeljku prevoza cijene su bile više za 25,4%. Na taj način vanjski pritisci na cijene imali su veliki utjecaj na ukupnu inflaciju kroz prenošenje troškovnih pritisaka sa proizvođačkih na potrošačke cijene. Cijene u odjeljku hrane i bezalkoholnih pića (najveći udio u CPI indeksu) su uvećane za 21,5% g/g. U odjeljku stanovanja, vode, električne energije, plina i drugih energenata cijene su uvećane za 14% g/g. Jedino smanjenje cijena bilo je u odjeljku odjeće i obuće gdje su cijene bile niže za 6% u promatranom razdoblju, što nije značajno usporilo rast ukupne inflacije u Bosni i Hercegovini.

Cijene – projekcije 2023. - 2026. godine

U Bosni i Hercegovini je od početka 2023. godine usporena inflacija. Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u razdoblju I. – VII. 2023. godine je iznosila 8,5% g/g. Najznačajnije uvećanje cijena u promatranom razdoblju bilo je u odjeljcima hrane i bezalkoholnih pića te stanovanja, vode, el. energije, plina i drugih energenata. Cijene u odjeljku hrane i bezalkoholnih pića, koji ima najveći udio u CPI indeksu, su uvećane za 14,7% u razdoblju I. – VII. 2023. godine. Međutim, od početka godine cijene hrane sporije rastu pri međugodišnjem poređenju. Cijene u odjeljku stanovanja, vode, el. energije, plina i dr. energenata su u promatranom razdoblju uvećane za 12,1% i imale su nakon hrane bitan doprinos kretanju inflacije u Bosni i Hercegovini. Suprotno, niže cijene sirove nafte na svjetskom tržištu imale su značajan utjecaj na kretanje cijena u odjeljku prijevoza koje su razdoblju I. – VII. 2023. godine smanjene za 2,9% g/g. Do kraja 2023. godine očekuje se postupna stabilizacija cijena. *Prema projekcijama ECB (rujan*

¹¹ U analizi se misli na djelatnosti javne uprave, zdravstva i obrazovanja.

¹² Od navedenih rizika će zavisti intenzitet rasta broja zaposlenih osoba i netoplaća u osnovnom scenariju.

2023) inflacija u eurozoni bi mogla značajno usporiti i iznositi 5,6% g/g (u prethodnoj godini je iznosila 8,4%). Cijene energenata bi doprinijele nižoj inflaciji. Cijena sirove nafte u 2023. godini prema ECB projekcijama mogla bi biti niža za 20,3% g/g i iznosila bi 82,7 \$/barelu, a cijena plina bi bila niža za 65% g/g. Niže cijene energenata bi smanjile proizvodne troškove i na taj način utjecale na potrošačke cijene. Pored energenata, očekuje se da će se cijene hrane na svjetskom tržištu također početi smanjivati u 2023. godini za 7,9% g/g (prema travanjskim projekcijama Svjetske banke). Slična predviđanje ima i EK u svojim ljetnim projekcijama prema kojim bi inflacija u EU mogla iznositi 6,5% u 2023. godini (u eurozoni 5,6%), a cijena sirove nafte bi mogla biti niža za 18,8% g/g. Ako se pored navedenih eksternih cjenovnih determinanti uzmu u obzir stabilne cijene komunalija, u Bosni i Hercegovini u 2023. godini se može očekivati inflacija od 6,2% g/g.¹³

Izrada projekcija inflacije u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2024. - 2026. godine kao i prethodnih godina zasniva se na kretanju cijena energenata i hrane na svjetskom tržištu i projekcija inflacije u EU kao bitnih eksternih faktora. ECB u svojim projekcijama (rujan 2023.) predviđa da bi se inflacija u eurozoni mogla nastaviti kretati silaznom putanjom i iznositi 3,2% u 2024. godini uz smanjenje cijena sirove nafte za 1,1% g/g dostignuvši 81,8 \$/barelu. U 2025. godini također se predviđa pad cijena sirove nafte od 4,8% g/g, a inflacija u eurozoni bi mogla biti još niža i iznositi 2,1% g/g. Slična predviđanja inflacije dala je Europska komisija u svojim ljetnim projekcijama.¹⁴ Kada je u pitanju kretanje indeksa hrane na svjetskom tržištu, posljednje raspoložive projekcije¹⁵ Svjetske banke ukazuju da bi indeks cijena hrane mogao biti manji oko 2,8% g/g u 2024. godini. Uzimajući u obzir veliki utjecaj svjetskih cijena na domaću inflaciju može se pretpostaviti da će u razdoblju 2024. - 2026. godine doći do postupne stabilizacije cijena i u Bosni i Hercegovini. Na osnovu navedenog inflacija u Bosni i Hercegovini bi u 2024. godini mogla iznositi 3,1%, odnosno 2,2% 2025. godini i 1,9% u 2026. godini.

Rizici

Osnovni rizici za projekcije inflacije podijeljeni su na eksterne i domaće faktore. Prema tome, cijene energenata kao i hrane na svjetskom tržištu imaju značajnu ulogu na kretanje inflacije. Više cijene energenata uvećale bi ulazne troškove odnosno došlo bi do prebacivanja troškova sa proizvođača na potrošače. Pri tome bi i rast cijena prehrambenih proizvoda mogao biti prisutan. Na taj način ukupna inflacija bi mogla biti nešto veća u odnosu na osnovni scenarij. Suprotno, među domaćim faktorima koji bi mogli utjecati na kretanje ukupne razine cijena su rizici poput nepredviđenog rasta cijena komunalija koje nisu uzete u obzir a mogu dovesti do rasta inflacije.

Bankarski sektor

Prognoza kretanja rasta bankarskih kredita i depozita u 2023. – 2026. godini

Kreditni je rast tijekom 2022. godine zabilježio brže stope rasta u poređenju s 2021. godinom. Stopa kreditnog rasta na kraju 2022. godine iznosila je 4,7% g/g vođena rastom kredita stanovništva. Nasuprot tome, ukupan rast depozita iznosio je na kraju 2022. godine 5% g/g vođen dvocifrenim stopama rasta privatnih poduzeća, ali i depozita opće vlade, dok su depoziti stanovništva u ovoj godini zabilježili negativnu stopu rasta uslijed inflatornih pritisaka i negativnog realnog rasta plaća. Prema posljednjim dostupnim podacima u 2023. godini je ostvaren oporavak depozita stanovništva koji na kraju srpnja iznose 15,3 mlrd.

¹³ Pretpostavljeni rast cijena će kao i u prethodnoj godini zavisiti od navedenih rizika (poskupljenje sirove nafte, električne energije, hrane itd.) koji bi mogli utjecati da inflacija bude veća od pretpostavljene.

¹⁴ U 2024. godini inflacija u eurozoni bi iznosila 2,9% odnosno u EU 3,2% g/g. Cijena sirove nafte u promatranoj godini bi bila niža 0,7% g/g i iznosila bi 81,2 \$/barelu.

¹⁵ Prema projekcijama Svjetske banke (travanj 2023.).

KM sa stopom rasta od 9,6% g/g dok su depoziti opće vlade imali negativnu stopu rasta. U skladu s ovim doprinos sektora stanovništva ukupnom rastu ukupnih depozita je iznosio 4,8 p.p. dok su nefinancijska poduzeća ostvarila doprinos od 3,5 p.p. Krediti nefinancijskim privatnim poduzećima na kraju srpnja imaju kreditni rast od 3,4% dok je ukupan rast kredita generiran kreditima stanovništva (doprinos od 2,9 p.p. nasuprot doprinosu privatnih poduzeća s 1,4 p.p.)

U 2023. godini usprkos smanjenju inflatornih pritisaka, zbog strožih uvjeta financiranja, rasta kamatnih stopa i očekivanja tržišta o pooštavanju kreditnih uvjeta ali i slabije gospodarske aktivnosti unutar Europske unije (glavnog trgovinskog partnera Bosne i Hercegovine) imat će utjecaja na realno gospodarstvo, što bi moglo opteretiti kompanije i stanovništvo te će rast kreditne aktivnosti u 2023. godini imati umjerenu stopu rasta od oko 5,5% g/g.

Jačanje vanjske tražnje uz smanjivanje napetosti na financijskom tržištu dovest će do daljnjeg rasta proizvodnje i snažnije tražnje za domaćim proizvodima, što će imati pozitivan učinak na vanjskotrgovinsku razmjenu BiH. **U razdoblju između 2024. - 2026.** rast kreditne aktivnosti bit će znatno brži s prosječnom stopom rasta između 6,3% – 7% g/g pri čemu će doprinos kredita nefinancijskih privatnih poduzeća imati veći doprinos u poređenju s 2022. i 2023. godinom.

Rast raspoloživog dohotka i pozitivna kretanja na tržištu rada utjecat će na kretanje kredita i depozita stanovništva koja imaju značajan udjel u oba segmenta. Do kraja 2023. godine sektor stanovništva nastaviti će sa pozitivnim stopama rasta pri čemu će stopa rasta ukupnih depozita iznositi između 7,5%-8% na kraju 2023. godine. Ovakav rast depozita generiran je i visokim stopama rasta depozita privatnih poduzeća zbog još uvijek slabije investicijske aktivnosti poslovnog sektora i smanjenog poslovnog povjerenja u snažnija ekonomska kretanja. Stopa rasta **ukupnih depozita će u razdoblju 2024. – 2026. godine** biti između 8,5% i 9%.

Rizici

Potencijalni rizici vezani su za nove financijske šokove, promjene u kretanju ekonomija trgovinskih partnera, a koje bi utjecale na pad vanjskotrgovinske razmjene BiH, industrijske proizvodnje, investicija i krajnje potrošnje. Spomenuta negativna kretanja odrazila bi se na bankarski sustav u vidu pada tražnje za novim kreditima, povećanja kamatnih stopa na kredite i nastavak smanjenja depozita stanovništva. Kretanje rasta kredita bit će uvjetovano kretanjem depozita kao i kvalitetom kreditnog portfelja koji značajno može ograničiti kreditnu aktivnost banaka.

Vanjski sektor

Platna bilanca Bosne i Hercegovine

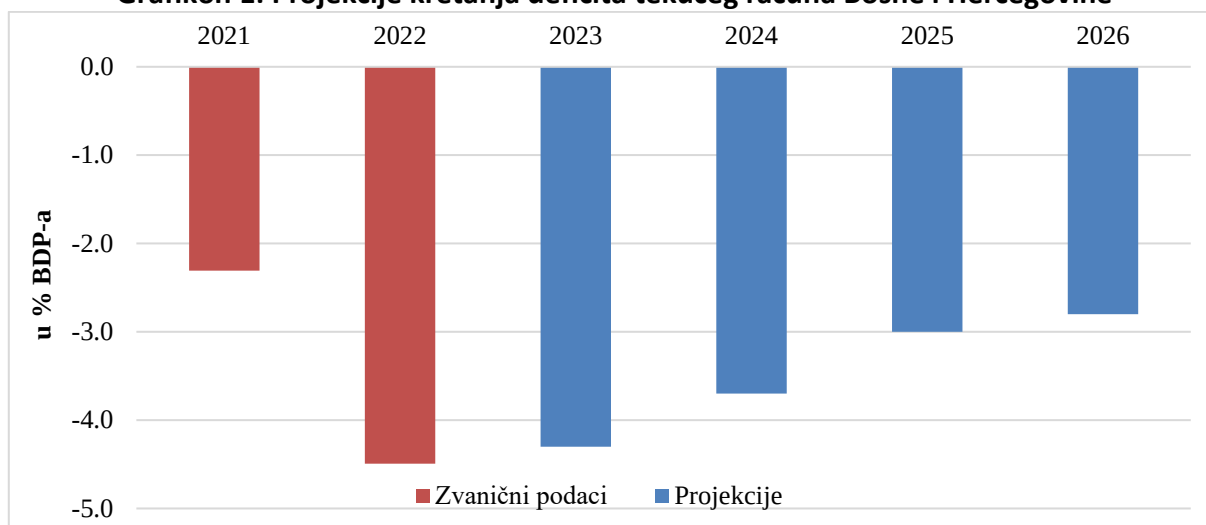
Prema službenim podacima CBBiH za K1 2023. godine te projekcijama DEP-a za ostala tri kvartala deficit tekućeg računa u okviru platne bilance Bosne i Hercegovine iznosio bi oko 2 milijarde KM (odnosno oko 4,3% BDP-a). Nominalni uvoz roba i usluga u 2023. godini iznosio bi oko 29,6 milijardi KM (s rastom od 5% g/g) dok bi se nominalni izvoza roba i usluga mogao kretati oko 23,1 milijardu KM (sa stopom rasta od 5,4%).

Prema raspoloživim podacima za K1 2023. godine¹⁶ deficit tekućeg računa viši je za 0,5% u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Deficit tekućeg računa u K1 2023. godine iznosio je 410 milijuna KM dok je u istom razdoblju prošle godine bio 408 milijuna KM.

¹⁶ Izvor podataka: CBBiH, Statistika platne bilance, lipanj 2023.godine

Prema podacima iz platne bilance deficit vanjskotrgovinske razmjene je u K1 2023. godine viši je za 8,7% (g/g). Uvoz roba i usluga porastao je za 6,5% dok je istovremeno izvoz roba i usluga ostvario rast od 5,9%. Tekući netoprilivi su u K1 2023. godine porasli za 100 milijuna KM (odnosno za 10,8% g/g).

Grafikon 1: Projekcije kretanja deficita tekućeg računa Bosne i Hercegovine

Izvor: CBBiH i projekcije DEP-a

Pretpostavke za platnu bilancu 2023. - 2026.

Na bazi pretpostavki i projekcija DEP-a u 2023. godini bi se moglo očekivati da vanjskotrgovinski deficit nominalno bude viši za 3,8% g/g. U razdoblju 2024. - 2026. godina mogao bi se očekivati nominalno smanjenje vanjskotrgovinskog deficita u intervalu od 4,3%-5,3%, kao rezultat porasta nominalne stope uvoza (7,1-8,5%) uz rast stope izvoza (10,4-11,3%). Kao udio u BDP-u deficit tekućeg računa, za 2024. godinu, prema projekcijama DEP-a iznosio bi oko 3,7%, dok bi deficit tekućeg računa u 2025. i 2026. godine iznosio oko 3% odnosno 2,8% BDP-a. Očekuje se da bi se tekući netoprilivi iz inozemstva, u razdoblju 2023. - 2026. godina, mogli kretati u rasponu od 7,1% do 9,2% BDP-a.

Kada su u pitanju izvori financiranja deficita tekućeg računa, kao i do sada može se očekivati da će se deficit tekućeg računa i dalje financirati prilivima financijskih sredstva iz inozemstva kroz trgovinske kredite, izravna inozemna ulaganja te eventualna nova zaduživanja na međunarodnom financijskom tržištu.

Rizici

Najveći dio rizika za platnu bilancu Bosne i Hercegovine uglavnom dolazi uslijed promjena u vanjskotrgovinskom deficitu roba i usluga kao i u tokovima priliva odnosno odliva novca iz inozemstva. Pored navedenog i dalje su prisutni ekonomski, financijski i sigurnosni izazovi u globalnim ekonomskim tokovima. Kao bitne rizike u financiranju deficita tekućeg računa mogu se spomenuti i smanjenje priliva izravnih inozemnih ulaganja, otežan pristup trgovinskim kreditima kao i otežano zaduživanje na međunarodnom financijskom tržištu.

Ono što bi se moglo identificirati kao potencijalni rizici kod vanjskog zaduživanja Bosne i Hercegovine u srednjem roku jesu: negativan ekonomski rast, povećanje udjela izravnog duga entiteta u ukupnom vanjskom dugu, povećanje servisa javnog duga (naročito unutarnjeg), kamatno opterećenje, kamatne stope, rizici deviznog tečaja, rizik refinanciranja, negativna proračunska bilanca (deficit), povećanje ukupne razine javnog duga ali i sami kreditni rejting.

Kretanja vanjskotrgovinske razmjene u 2022. i 2023. godini

Postpandemijski ekonomski oporavak i jačanje gospodarske aktivnosti u svijetu u 2021. godini rezultiralo je snažnim oporavkom vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini. Tako je Bosna i Hercegovina prema podacima BHAS-a za 2021. godinu zabilježila dvoznamenkast rast svih vanjskotrgovinskih pokazatelja. Trend rasta ekonomske aktivnosti u vanjskotrgovinskim partnerima (ekonomski rast u zemljama EU 3,5%), povećanje proizvodnje u okviru izvozno orijentiranih grana prerađivačke industrije i povećana u aktivnost u okviru sektora turizma omogućili su nastavak trenda rasta vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini u 2022. godini. Tako je prema podacima BHAS-a za 2022. godinu ukupna vanjskotrgovinska razmjena u Bosni i Hercegovini u 2022. godini iznosila je preko 50 milijardi KM, što predstavlja povećanje od skoro 12,5 milijardi KM odnosu na prethodnu godinu. Procjenjuje se da je izvoz roba i usluga iz Bosne i Hercegovine u 2022. godini iznosio 21,9 milijardi KM, što je predstavljalo povećanje od skoro 5,3 milijardi KM odnosno skoro 31,7% nominalno, dok je stopa rasta u realnom smislu iznosila 12%. S druge strane, snažan rast domaće tražnje rezultirao je nominalnim povećanjem uvoza od 7,2 milijarde KM, što predstavlja nominalni rast od 33,8% dok je realni rast uvoza uslijed snažnog rasta cijena iznosio 6,2%. Međutim visoka razina inflacije u usporavanje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima u 2023. godini dovela je do usporavanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Trenutačno raspoloživi statistički pokazatelji i procjene DEP-a o kretanjima vanjskotrgovinske razmjene ukazuju da bi očekivane stope rasta izvoza i uvoza u 2023. godini mogle biti znatno niže u odnosu na prethodnu godinu. Tako se prema projekcijama DEP-a za 2023. godinu može očekivati rast ukupnog izvoza od 2,3% (1,1% robe i 6,1% usluge) u realnom smislu u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, u 2023. godini uslijed visoke inflacije i slabljenja domaće tražnje očekivani rast uvoza iznosi 1,1% (1,2% robe i -0,3% usluge). Ovakav trend kretanja uvoza i izvoza rezultirao bi blagim smanjenjem vanjskotrgovinskog deficita od oko 3,5%, tako da bi doprinos trgovinske bilance u ekonomskom rastu bio pozitivan i iznosio 0,5 p.p.

Projekcija kretanja vanjskotrgovinske razmjene za razdoblje 2024. - 2026. godina

Prema trenutno raspoloživim projekcijama u zemljama EU-a se u 2024. godini očekuje nešto viša stopa ekonomskog rasta od oko 1,5%, što bi se moglo pozitivno odraziti na vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini.¹⁷ U skladu s ovim kretanjima i pretpostavkama DEP-a iz osnovnog scenarija za 2024. godinu je da se u Bosni i Hercegovini može očekivati nastavak trenda rasta u vanjskotrgovinskoj razmjeni ali s nešto višim stopama rasta u odnosu na prethodnu godinu. Naime, prema projekcijama DEP-a za 2024. godinu u Bosni i Hercegovini se očekuje rast ukupnog izvoza od 8,4% u realnom smislu nošen rastom izvoza roba s očekivanom stopom rasta od 7,1%, dok je očekivani rast izvoza usluga od 12,2%. S druge strane, obzirom da je Bosna i Hercegovina prilično uvozo zavisna ekonomija, u 2024. godini se može očekivati i realni rast ukupnog uvoza od 5,7% s ujednačenim stopama rasta uvoza roba i usluga. Kao što je to slučaj s kretanjem izvoza, očekivani rast uvoznih cijena bi rezultirao znatno višom stopom rasta uvoza u nominalnom smislu. Ovakva kretanja izvoza i uvoza u konačnici bi na kraju 2023. godine trebala rezultirati smanjenjem vanjskotrgovinskog deficita za oko 3,8%, tako da bi trgovinska bilanca imala blago pozitivan utjecaj na procijenjeni ekonomski rast u 2024. godini od oko 0,5 p.p.

Kretanje gospodarske aktivnosti u eksternom okruženju u srednjoročnom razdoblju zasigurno će predstavljati glavnu determinantu kretanja vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini. Samo pod pretpostavkom poboljšanja gospodarske aktivnosti i saniranja novonastalih globalnih ekonomskih izazova s kojima se suočava svjetska ekonomija moguće je očekivati i poboljšanje vanjskotrgovinske razmjene

¹⁷ U procesu projiciranja ekonomskih kretanja u vanjskom okruženju (izvozne tražnje) korišteni su raspoloživi podaci DG ECFIN-a „European Economic Forecasts“ Summer 2023, rujan 2023. godine.

u Bosni i Hercegovini. Dakle, u slučaju da navedene okolnosti budu prevaziđene, projekcija DEP-a je da bi se u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2025.-2026. godina moglo očekivati realno povećanje ukupnog izvoza s godišnjim stopama rasta od 8,5% u 2025 i 8,1% u 2026. godini u realnom smislu respektivno. Ovo povećanje izvoza uvjetovano je stabilnom izvoznom tražnjom, proširenjem proizvodne baze i podizanjem konkurentnosti u zemlji. U prilog ovim očekivanjima idu i projekcije povećanja uvoza u EU tijekom navedenog razdoblja. S druge strane, povećanje ekonomske aktivnosti u zemlji, odnosno rast domaće tražnje u okviru sektora stanovništva i korporativnog sektora kroz nešto brži rast potrošnje i investicija trebali bi rezultirati i povećanjem uvoza u Bosnu i Hercegovinu. Prema projekcijama DEP-a očekuje se da stope rasta uvoza budu nešto niže u odnosu na izvozne i trebale bi se kretati 6,0% u 2025. godini, i 5,9% u 2026. godini. Više stope rasta izvoza od uvoznih u srednjem roku bi trebale rezultirati povećanjem zastupljenosti izvoza u BDP-u na oko 55%, dok bi ukupni izvoz (robe +usluge) iznosio oko 65% zaključno s 2026. godinom. Rezultat ovakvih trendova kretanja izvoza i uvoza bilo bi postupna stabilizacija ukupnog vanjskotrgovinskog deficita na oko 10% BDP-a, uz blago pozitivan doprinos ekonomskom rastu od 0,5 p.p. na godišnjoj razini i poboljšane pokrivenosti uvoza izvozom na skoro 85% zaključno s 2026. godinom.

Rizici

Vanjski rizici po pitanju vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini su vezani za ekonomska kretanja u glavnim trgovinskim partnerima (EU 27 i zemlje regije). Eventualna eskalacija sukoba u Ukrajini, rast svjetskih cijena energenata i hrane, negativno bi se odrazio na izvoznju tražnju a samim tim i na vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini u razdoblju 2023. - 2026. godina. Pored eksternih rizika, potencijalni rizik za projekcije vanjske trgovine u osnovnom scenariju za razdoblje 2023. - 2026. godina predstavljaju i interni rizici. Naime, dodatno usložnjavanje političke krize u zemlji moglo bi rezultirati dodatnim poteškoćama u procesima ekonomskog upravljanja u zemlji, što bi se posebno negativno odrazilo kako na ekonomsku aktivnost tako i na institucije koje su nadležne za vanjskotrgovinsko poslovanje u Bosni i Hercegovini. Eventualna materijalizacija ovih unutarnjih rizika bi dodatno otežala i ugrozila poslovanje kompanija koje su izvozno orijentirane, te dodatno oslabilo i onako nedovoljno diverzificiranu izvoznu ponudu Bosne i Hercegovine. Neizravne štetne posljedice eventualne materijalizacije unutrašnjih rizika bi se ogledale kroz smanjenje tržišnog udjela bosanskohercegovačkih kompanija na svjetskim tržištima i gubitak konkurentnosti kako kompanija koje posluju na izvoznim tržištima tako i cjelokupne ekonomije.

Inozemna izravna ulaganja

Inozemna izravna ulaganja u 2022. godini

Nastavak inflatornih kretanja kao i sukoba u Ukrajini neminovno su se odrazili i na pad inozemnih ulaganja (u daljem tekstu IIU) u 2022. god. Prema preliminarnim podacima OECD-a (FDI in figures) za prvi kvartal 2023. godine ulaganja u svijetu su više od tri puta veća u odnosu na vrijednosti registrirane u zadnjem kvartalu 2022. godine. Ipak promatrajući na godišnjoj razini su ipak manja za 24,4% g/g (u odnosu na vrijednosti u prvom kvartalu 2022. godine). Također poredeći isto razdoblje, ulaganja u OECD zemlje su manja za 38% g/g dok je ulaganja prema Kini manje čak 80% g/g¹⁸. U Bosni i Hercegovini ukupna IIU u 2022. godini su dostigla 1,2 mlrd. KM (neto financijska pasiva) te time ostvarila udjel u BDP-u od oko 2,6%.

Projekcije ulaganja 2023. - 2026. godina

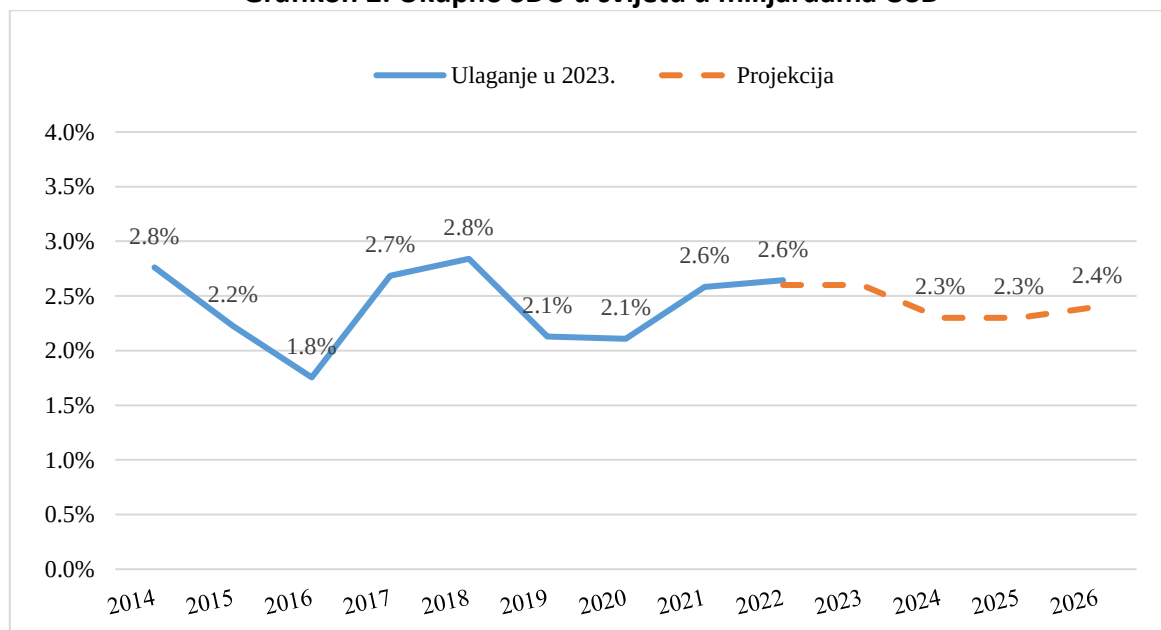
Početkom 2023. godine na ekonomski rast u svijetu pozitivno je djelovala činjenica da su cijene energenata počele značajnije padati. Nasuprot tome, kao odgovor na sve brži rast inflacije centralne banke vodećih

zemalja u svijetu su bile prisiljene da povećaju referentne kamatne stope¹⁹ što se odrazilo na usporavanja rasta ekonomskih parametara i burzanskih indeksa na svjetskim burzama.

U Bosni i Hercegovini su prema posljednjim dostupnim podacima u prvom kvartalu ukupna IIU dostigla 426,6 mil. KM (neto finansijska pasiva) i bila veća za 79,5% u odnosu na isto razdoblje u prošloj godini. Procjena je da će kao odraz trenutnih globalnih ekonomskih tokova u i u Bosni i Hercegovini doći do postupnog pada inozemnih ulaganja tako da bi se ukupno ulaganje u 2023. godini moglo kretati oko 2,6% BDP-a.

Od značajnijih, interesantnih ulaganja potrebno je spomenuti početak realizacije projekta inozemne tvrtke Adriatic Metals²⁰ u Varešu na iskopavanju polimetala kao i dolazak trgovačkih lanca Lidl i Pepco. Već započeta velika infrastrukturna ulaganja će se nastaviti, što će donijeti i značajna finansijska sredstva i u narednom razdoblju (autocesta Banja Luka - Prijedor²¹, Brčko - Bijeljina²², Rača - Bijeljina²³ i aerodrom Trebinje).

Grafikon 2: Ukupno SDU u svijetu u milijardama USD

Izvor: OECD, investment database

Trenutni svjetski ekološki trend prelaska na obnovljive izvore energije čine ovu oblast ulaganja interesantnom i u našoj zemlji. Izgledno je ulaganje Republike Srbije u hidroenergetski projekt HES Gornja Drina²⁴ u okviru kojeg bi se od predviđene tri hidroelektrane prvo gradila HE Buk Bijela²⁵ (vrijednost 200 mil. eura) kao i hidroelektrane Bistrica²⁶. U tijeku je izgradnja vjetroelektrane Ivovik²⁷ čiji je većinski vlasnik tvrtka iz Luksemburga, Ivovik Wind Power²⁸ ukupne vrijednosti od oko 130 mil. eura.

¹⁹ <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2023/html/ecb.mp230316~aad5249f30.en.htm>

²⁰ <https://www.adriaticmetals.com/our-projects/the-vares-project-bosnia/>

²¹ <http://www.autoputevirs.com/aprs/Doc.aspx?cat=5&subcat=24&id=24&lang=cir&txt=295>, potpisan ugovor o koncesiji s kineskom kompanijom „China Shadong Int. Economic & technical cooperation Group Ltd.

²² <https://autoputevirs.com/2023/02/23>

²³ <https://integral.ba/svecani-pocetak-radova-autoput-raca-bijeljina/>

²⁴ <https://www.srbija.gov.rs/vest/497512/srbija-od-2014-godine-ulozila-u-rs-59-milijuna-evra.php>

²⁵ <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/media/aktuelnosti/Pages/11.zajednickasjednica.aspx>

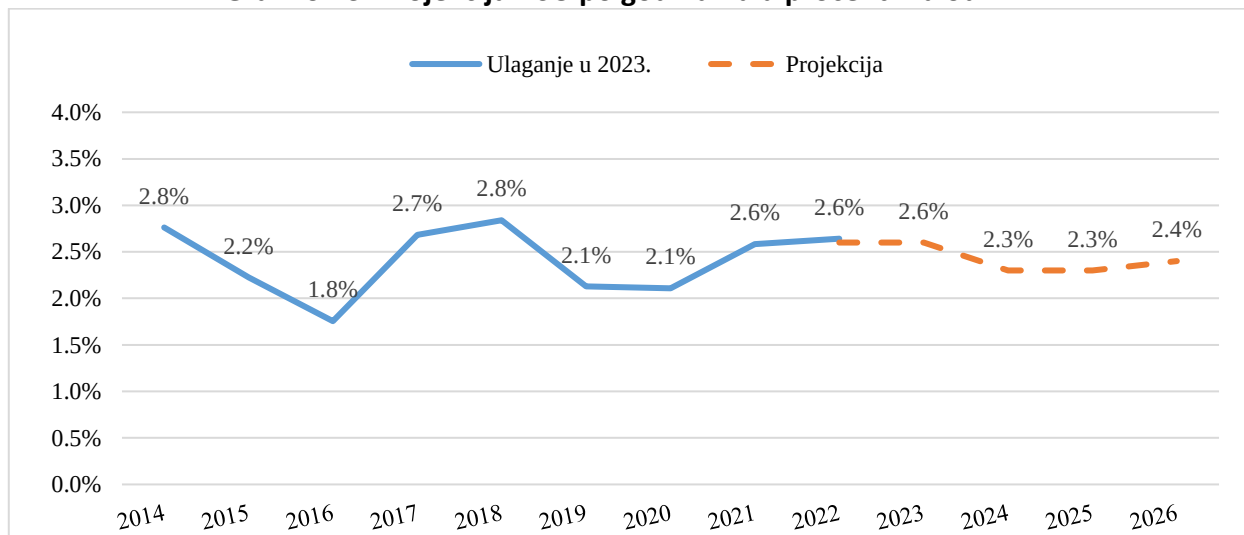
²⁶ <https://www.hebistrica.com/en/contact/>

²⁷ <http://www.fipa.gov.ba/novosti/aktivnosti/default.aspx?id=15383&langTag=en-US>

²⁸ <https://www.energetika-net.com/obnovljivi-izvori/novi-vecinski-vlasnik-ve-ivovik-3557>

Očekuje se završetak radova na solarnoj elektrani SE Bileća²⁹ od strane privatne tvrtke ETF u vrijednosti od oko 45 mil. eura. Osim ove, očekuje se izgradnja sedam solarnih elektrana Nevesinje³⁰ (440 mil. eura³¹) za koje je već potpisana koncesija te solarne elektrane u Trebinju³². Potpisan je i ugovor između Rudnika i termoelektrane (RiTE) "Ugljevik" i kineske državne kompanije "Beijing New Building Materials" o izgradnji tvornice gipsanih ploča u vrijednosti od oko 50 mil. KM³³.

Grafikon 3: Projekcija DSU po godinama u procentima od BDP

Izvor: BHAS, CBBIH i DEP procjena

Pozitivno će se manifestirati i činjenica da je početkom kolovoza 2023. godine agencija za ocjenu kreditnog rejtinga Standard & Poor's povećala Bosni i Hercegovini suvereni kreditni rejting s „B sa pozitivnim izgledima“ na „B+ sa stabilnim izgledima“. U narednim godinama IIU bi u prosjeku dostizala oko 2,3% BDP-a (u 2024. godini i 2025. godini bi se kretala oko 2,3% te u 2026. godini oko 2,4% BDP).

Rizici

Daljnja eskalacija sukoba u Ukrajini te posljedično zaoštavanje sankcija sigurno bi uzrokovala nove cjenovne i inflatorne šokove. To bi se negativno odrazilo na nova ulaganja ali dovelo i do prekida u već postojeće projekte u Bosni i Hercegovini. Posebno bi bila pogođena naftna i plinska industrija koja je u vlasništvu ruskih kompanija u zemlji. Potrebno je istaknuti da je Bosna i Hercegovina potpisnica Zelene agende³⁴ za Zapadni Balkan, što otvara mogućnost povlačenja sredstava iz europskih pretpripravnih fondova, ali i moguće sankcije od strane Energetske zajednice. Moguće uvođenje dodatnih pristojbi na izvoz struje iz takozvanih „prljavih izvora energije“³⁵ od strane EU-a (koje bi se uvele od 2026. god.) bi dodatno učinile Bosnu i Hercegovinu manje atraktivnom destinacijom za ulaganje u takvu vrstu projekata. Usložnjavanje političkih prilika u narednom razdoblju također bi dodatno negativno utjecalo na manja IIU u zemlji.

²⁹ <http://www.eft-sebileca.net/index.php/se-bileca>

³⁰ <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/media/vijesti/Pages/SENevesinje.aspx>

³¹ <https://balkangreenenergynews.com/rs/etmax-dobio-koncesiju-za-gradnju-solarne-elektrane-snage-500-mw/>

³² <https://energetika.ba/u-trebinju-planirana-gradnja-najvece-solarne-elektrane-na-balkanu/>

³³ <https://balkangreenenergynews.com/rs/termoelektrana-ugljevnik-planira-proizvodnju-gipsanih-ploca/>

³⁴ <https://europa.ba/wp-content/uploads/2020/11/Green-Agenda-Factsheet-2020.pdf>

³⁵ <https://balkangreenenergynews.com/eu-announces-carbon-border-tax-from-2026-what-lies-ahead-for-exporters-from-western-balkans-turkey/>

Projekcije prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2023. - 2026. godina

Osnove i pretpostavke revidiranih projekcija prihoda od neizravnih poreza iz osnovnog scenarija

Revidirane projekcije prihoda od neizravnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz rujna 2023. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate neizravnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti neizravnog oporezivanja (osnovni ili baseline scenarij).

Tekuće politike u oblasti neizravnog oporezivanja

Obveze i sustav plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodanu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika trošarina regulirana je Zakonom o trošarinama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 i 50/22)³⁶. Politika trošarina na duhan u 2023. godini utvrđena je Zakonom o trošarinama i Odlukom³⁷ Upravnog odbora UNO. Budući da je zakonski plafon ukupne trošarine na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini okončana je harmonizacija sa standardima EU-a u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.³⁸ Zakonom³⁹ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

Trendovi naplate neizravnih poreza

Naplata u razdoblju 2006. – 2022.

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd. KM netoprihoda od neizravnih poreza na JR UNO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata koronavirusa. U svim ostalim godinama zabilježen je rast ovih prihoda, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2022. godini je ostvaren godišnji rast prihoda od neizravnih poreza od 13,1% i rekordna nominalna naplata od uvođenja PDV-a u iznosu od 7,83 mlrd. KM. Konačno, rast naplate u 2022. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 89,8%.

Udio neizravnih poreza s JR UNO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (Tabela 2). Od osnivanja UNO (2006.) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). U 2022. godini je iznosio 17,2%. Dinamika neizravnih poreza u BDP-u zavisila je od brojnih faktora: kretanja poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanja potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utječu na visinu nazivnika ovog pokazatelja.

³⁶ Napominjemo da se izmjene Zakona o trošarinama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/22) primjenjuju od momenta stupanja na snagu podzakonskih akata koje je usvojio Upravni odbor UNO.

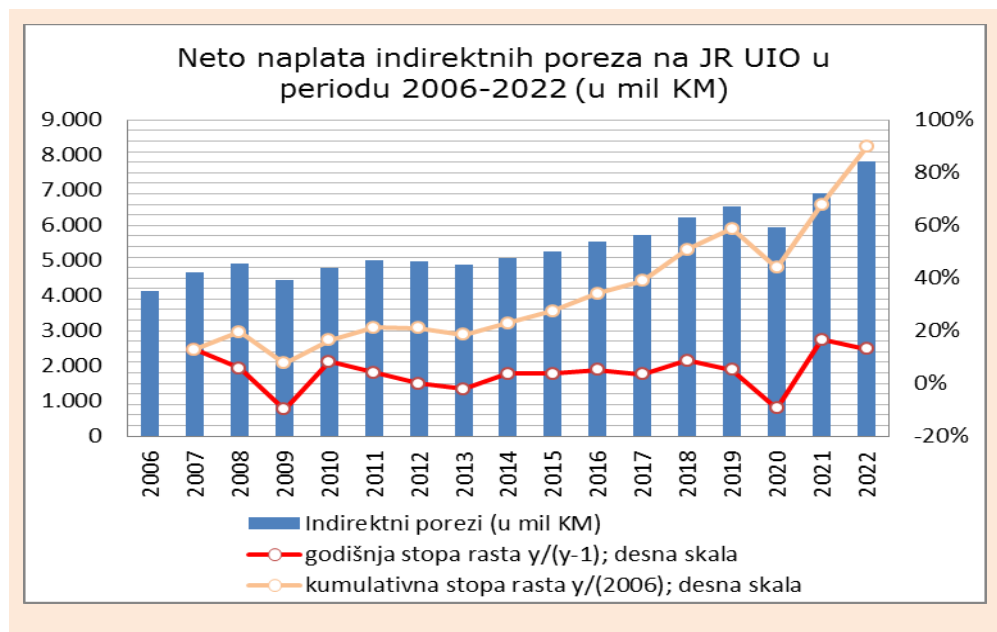
³⁷ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2023. godinu (Službeni glasnik BiH br. 74/22). Odluka za 2024. treba biti donesena od strane UO UNO do kraja listopada 2023.

³⁸ Nova politika je u primjeni od 1. 8. 2014. (Izmjene Zakona o trošarinama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14)

³⁹ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjuje se od 1. 8. 2022. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/22), a do tog datuma se primjenjivao stari Zakon o carinskoj politici, s izuzetkom članka 207. novog Zakona, koji se primjenjuje od 25. 4. 2018. g.

Udio neizravnih poreza s JR UNO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,2 %, što je maksimum od osnivanja UNO. U 2022. godini iznosio je 19,9%, što odgovara razini iz 2019. godine.

Grafikon 4. Neto prihodi od neizravnih poreza na JR UIO, 2006-2022

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Tabela 1. Udio prihoda od neizravnih poreza s JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)

(u %)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
indirektni porezi / BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,3	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,3	17,2
indirektni porezi / C	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	17,9	18,6	18,8	19,7	19,9	18,4	20,2	19,9

Izvor: Kalkulacija na osnovi podataka UNO i BHAS⁴⁰

U Grafikonu 4. je udio neizravnih poreza u BDP-u BiH u razdoblju 2008. – 2022- razložen na komponente, u skladu s metodologijom iz OECD analize⁴¹ na proizvod: (1) udjela prihoda od neizravnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u. Na osnovi Grafikona 2. se može zaključiti da je udio neizravnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakoj razini sve do 2015. g. do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na razini oko visokih 100 %. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u (s izuzetkom blagog rasta u 2020. i 2022. godini), a u 2022. godini on je iznosio 86,3 %. S padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela neizravnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

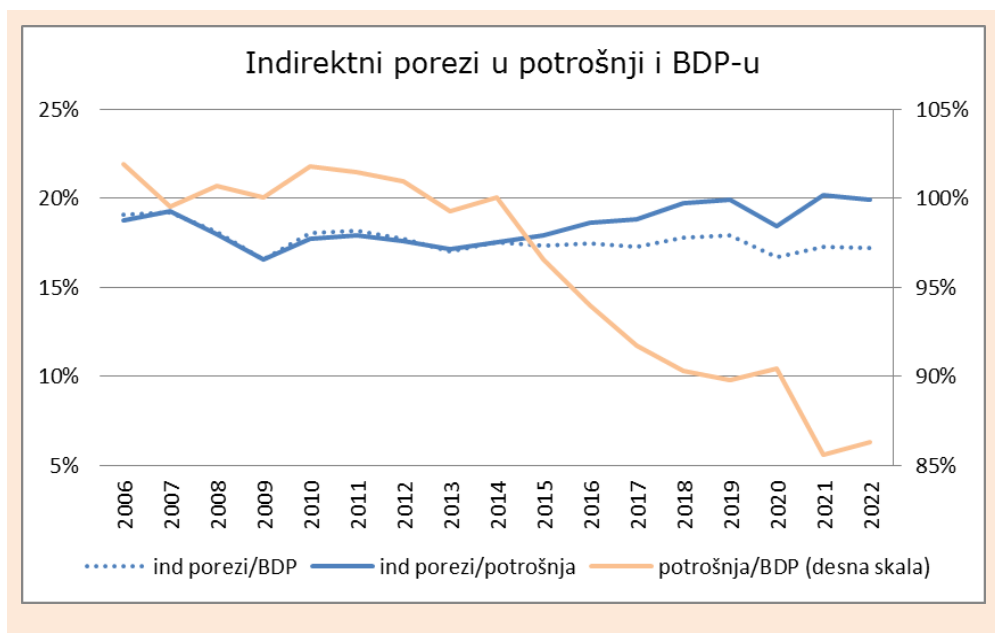
U 2022. godini udio neizravnih poreza u BDP-u je opao za 0,09 p.p., čime on dostiže razinu od 17,2%. Analizirano prema komponentama iz jednadžbe OECD-a, pad udjela neizravnih poreza u BDP u 2022. godini

⁴⁰ BDP za BiH 2022, Rashodni pristup, prvi rezultati, Sarajevo, 29. 9. 2023.

⁴¹ Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers", OECD Taxation Working Papers.

kumulativni je rezultat godišnjeg pada udjela neizravnih poreza u potrošnji za 0,27 p.p., te rasta udjela potrošnje u BDP-u za 0,72 p.p.

Grafikon 5. Neizravni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2022

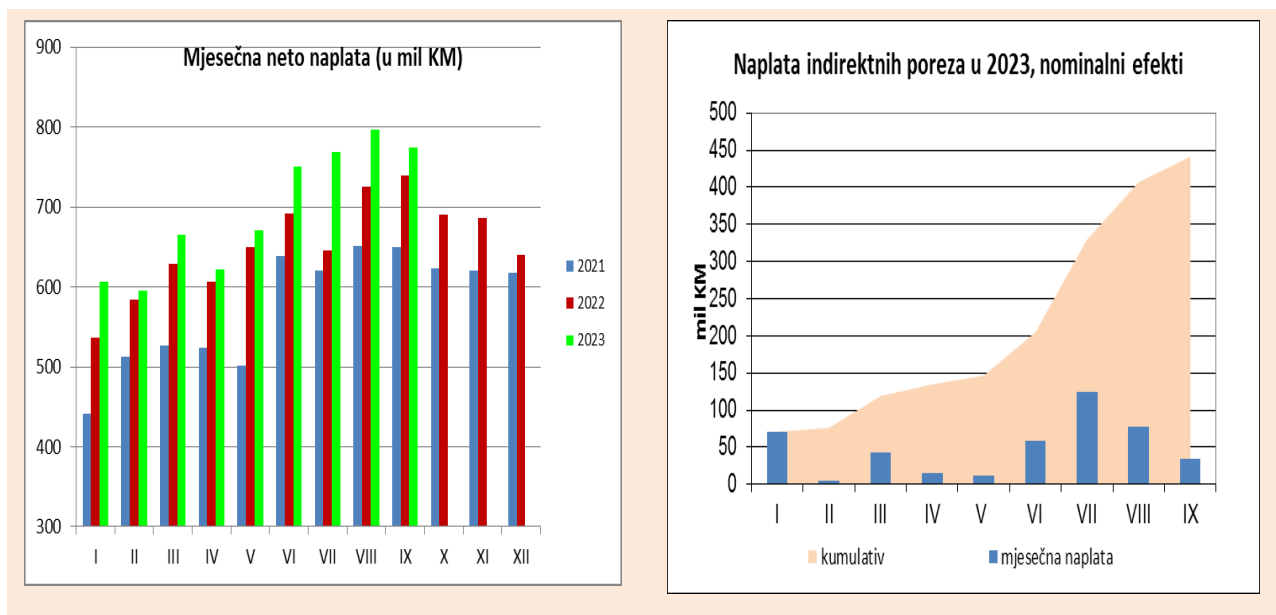

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH i BHAS (izračun i prikaz OMA)

Naplata u razdoblju siječanj – rujna 2023.g.

Prema preliminarom izvješću UNO je u rujnu 2023. g. na JR naplatio 932,8 mil. KM brutoprihoda od neizravnih poreza, 19,7 mil. KM više nego u istom mjesecu 2022. Isplate povrata su bile manje za 8,3%, tako da je netonaplata u konačnici bila veća za 34,1 KM, odnosno za 4,6%. Rast naplate neizravnih poreza u rujnu pozitivno se odrazio na kumulativne efekte na razini devet mjeseci 2023. godine.

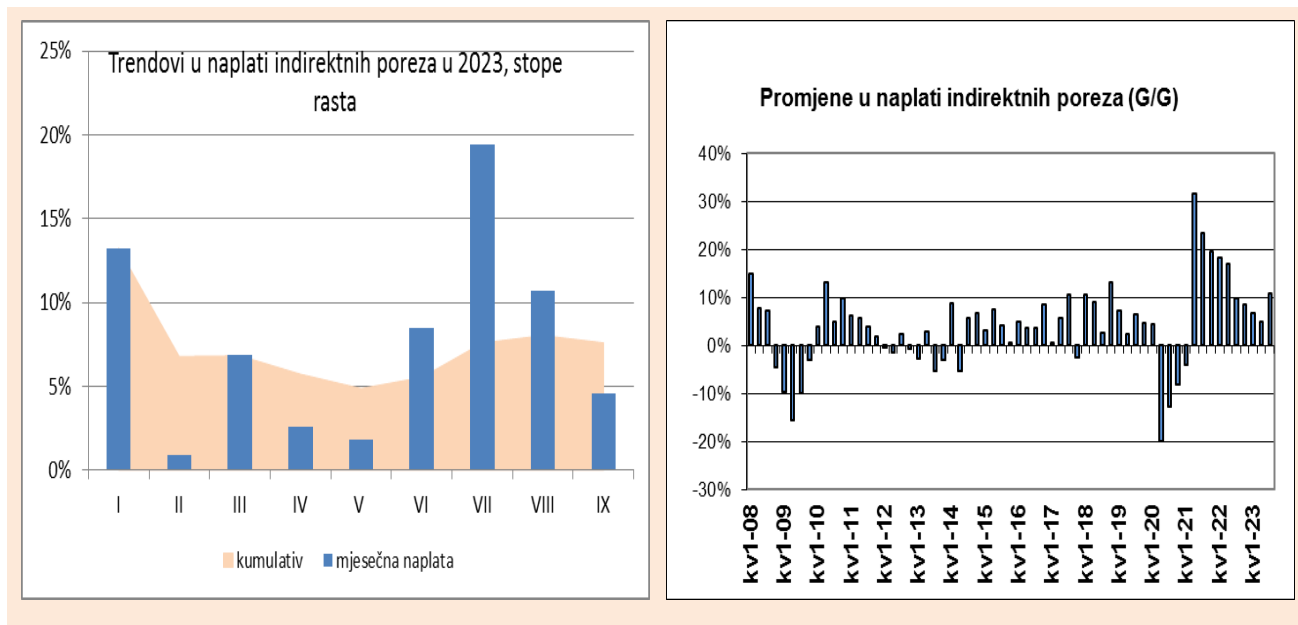
Grafikon 6. Mjesečna netonaplata i nominalni efekti

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Tako je u razdoblju siječanj – rujan 2023. ostvaren rast bruto naplate od 7%, dok su isplate povrata bile veće za 73,6 mil. KM. U konačnici netoeft naplate neizravnih poreza u razdoblju siječanj - rujan 2023. iznosio je 441,2 mil. KM, što predstavlja rast od 7,6%. Pozitivni efekti naplate od lipnja 2023. rezultat su kumulativnog efekta dva pozitivna trenda – rasta bruto naplate i stagnacije, a potom i smanjenja isplata povrata PDV-a.

Grafikon 7. Stope rasta naplate neizravnih poreza

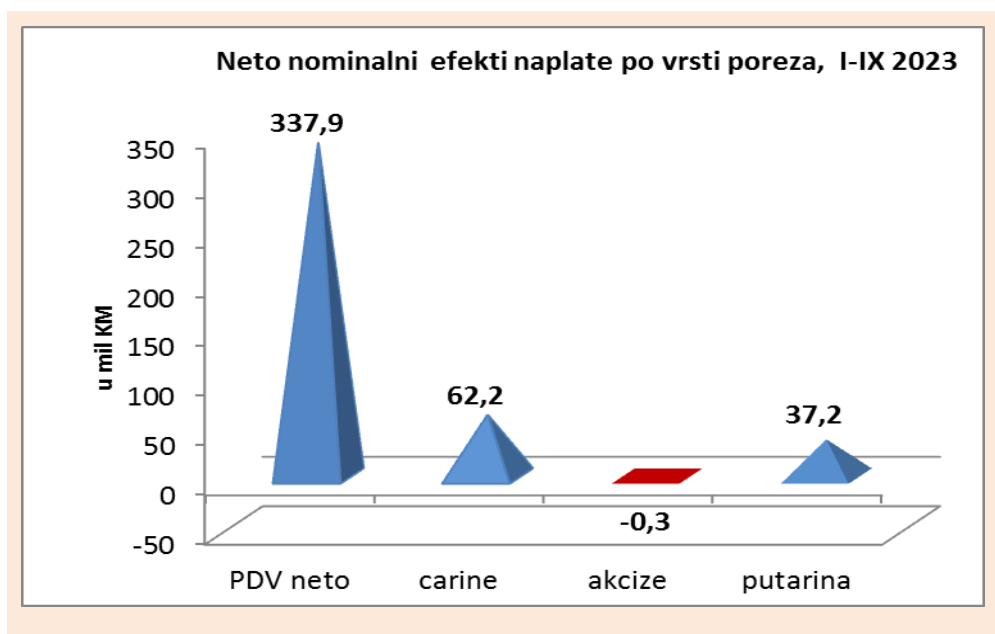
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usporavanje naplate neizravnih poreza u prvom polugodištu 2023. uočava se i u kvartalnim trendovima (Grafikon 7, desno). Nakon ekstremno visokih stopa rasta u 2021. i 2022. godini u prvom kvartalu 2023. stopa rasta prihoda od neizravnih poreza iznosila je 6,7%, a u drugom kvartalu 4,9%. Niže kvartalne stope rasta u prvom polugodištu 2023. posljedica su pada uvoza u 2023. i negativnih efekata izmjene režima plaćanja trošarina na duhanske prerađevine, koji se primjenjuje od proljeća 2023. Značajan je i utjecaj efekta baze iz 2022. za poređenje naplate. Pojava sukoba u Ukrajini je na različite načine djelovala na prihode od neizravnih poreza u 2022., a time i na osnovicu koja se koristi za poređenje naplate neizravnih poreza u 2023. Nagli rast cijena dobara i usluga u zemlji, kao posljedica energetske krize i poremećaja u snabdijevanju na svjetskom tržištu, donio je rast naplate *ad valorem* poreza (PDV-e, carine) u 2022. i višu osnovicu za poređenja naplate tih prihoda u 2023. S druge strane, ogroman rast cijena derivata nafte donio je pad potrošnje i, posljedično, pad prihoda od trošarina i cestarina u 2022. i nižu osnovicu za poređenje naplate tih prihoda u 2023. Negativni efekti više osnovice u drugom kvartalu 2023. i dubioze u naplati trošarina na duhanske prerađevine su dijelom ublaženi rastom domaćeg PDV-a, smanjenim isplatama povrata i rastom prihoda od carina. Nastavak rasta naplate domaćeg PDV-a, carina kao i trošarina/cestarina na derivate nafte, te značajno usporavanje isplata povrata, rezultirali su visokom stopom rasta netonaplate neizravnih poreza u trećem kvartalu od čak 10,8%.

Naplata prihoda po vrstama

Promatrano po vrstama prihoda najveći suficit za devet mjeseci 2023. u odnosu na isto razdoblje 2022. ostvaren je u naplati PDV-a (+337,9 mil. KM), te carina (+62,2 mil. KM). Suficit prihoda od cestarine je porastao na 37,2 mil. KM, dok je naplata trošarina na razini naplate u istom razdoblju 2022. (Grafikon 8). Budući da je prilikom izrade preliminarog izvješća ostalo neusklađeno cca 45,4 mil. KM prihoda nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda s prijavama i deklaracijama u IT sustavu UNO može se očekivati još veći rast, na prvom mjestu, prihoda od PDV-a.

Grafikon 8. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I. – IX. 2023

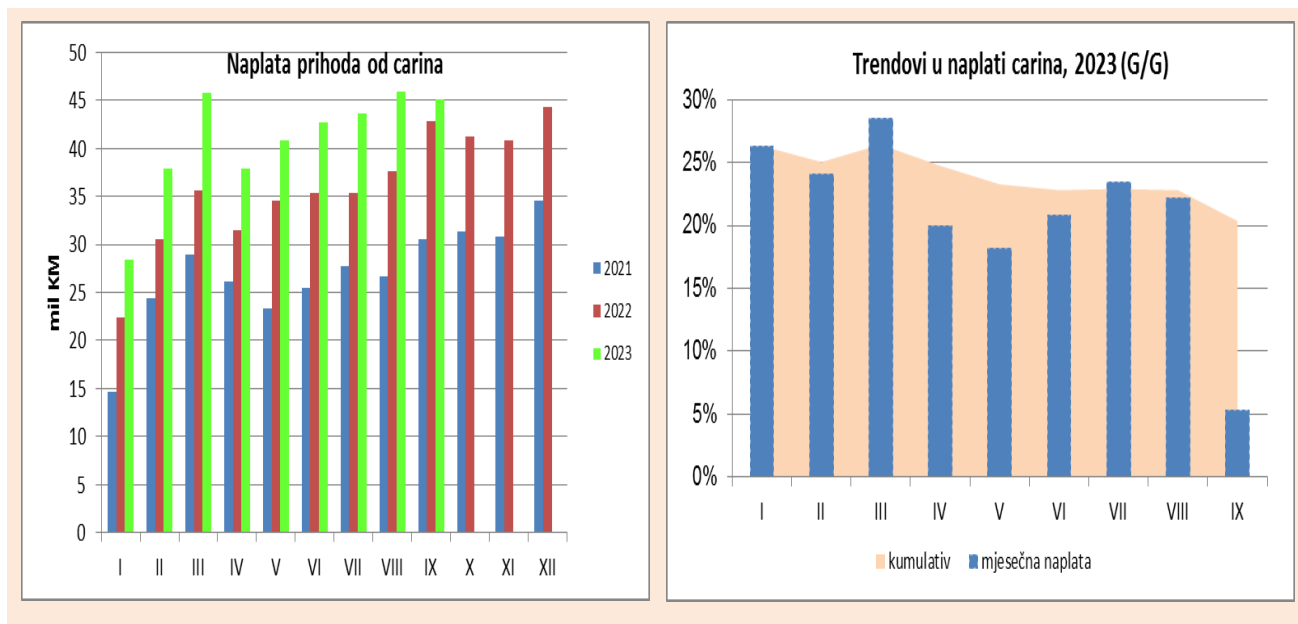

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Carine

U prvim mjesecima 2023. godine zabilježen je rast naplate prihoda od carina. Zbog niže osnovice u prvom kvartalu 2022. godine, mjesečne stope rasta su bile više od 25% (Grafikon 9, lijevo), zahvaljujući efektu niže osnovice prije izbijanja sukoba u Ukrajini. U narednim mjesecima naplata prihoda od carina u apsolutnom iznosu je rasla, ali su stope rasta bile niže zbog efekta više osnovice nakon početka sukoba u Ukrajini. U rujnu je ostvarena najniža mjesečna stopa rasta u 2023. godini od 5,2%, što je kumulativni rast smanjilo na 20,4% (Grafikon 9, desno).

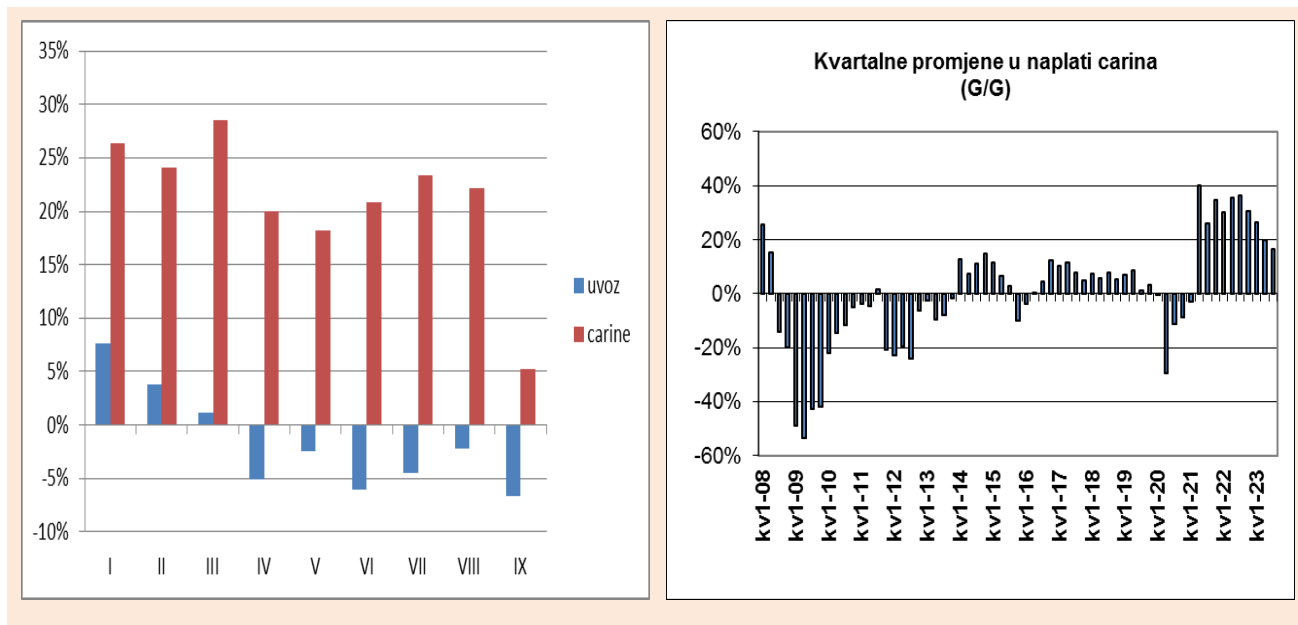
Grafikon 9. Naplata prihoda od carina

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Trend visokih stopa rasta prihoda od carina predstavlja iznenađenje s obzirom na pad uvoza u 2023. Poređenje stopa rasta prihoda od carina i statističkih⁴² podataka o kretanju uvoza za devet mjeseci 2023. ukazuju na neuobičajeno veliku diskrepancu u korist rasta prihoda od carina u prva tri mjeseca, a potom i suprotne trendove – pad uvoza i rast prihoda od carina od travnja mjeseca (Grafikon 10, lijevo).

Grafikon 10. Stope rasta prihoda od carina i uvoza

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usporavanje rasta prihoda od carina primjećuje se i na pregledu kvartalnih stopa rasta (Grafikon 10, desno). Nakon vrlo visokih stopa rasta u 2022., koje su se kretale od 30% do 40%, u prvom kvartalu 2023. zabilježen je rast prihoda od carina od 26,4%, u drugom 19,7%, a u trećem 16,3%.

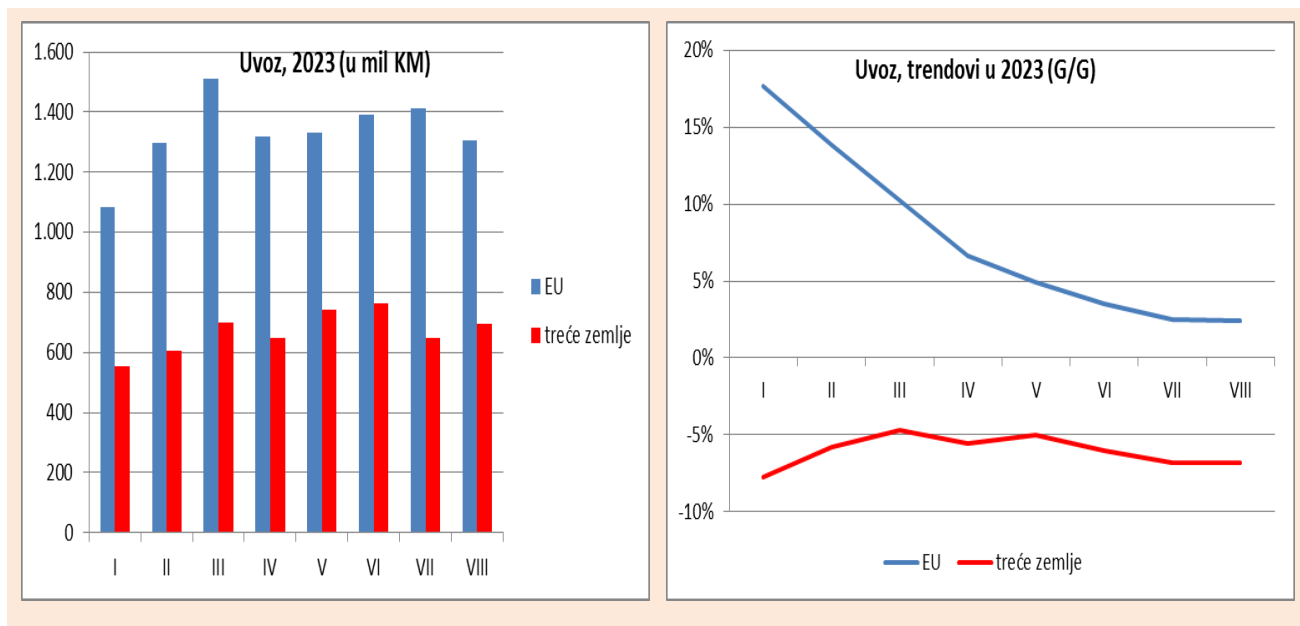
Jedan od razloga za viši rast prihoda od carina može biti naplata starih dugova po osnovu carina iz prethodne godine⁴³, te promjene u carinskim procedurama⁴⁴. Isto tako, razlog može biti i neproporcionalni rast carinske vrijednosti roba na koje se obračunavaju carine u odnosu na rast uvoza. S obzirom na ograničen opseg dobara na koji se primjenjuje režim carina prilikom uvoza rast prihoda od carina zavisi od rasta uvoza iz EU i iz trećih zemalja. Prikaz kretanja uvoza po glavnim grupacijama zemalja relevantnih za naplatu prihoda od carina pokazuje snažno usporavanje uvoza iz EU od travnja 2023. S druge strane, uvoz iz trećih zemalja pokazuje tromjesečne cikluse koji počinju nižim uvozom koji se povećava do kraja tromjesečja, svaki put na višoj razini uvoza (Grafikon 11, lijevo). No, u cjelini, uvoz dobara iz trećih zemalja koji je relevantan za naplatu prihoda od carina je za osam mjeseci 2023. u odnosu na isto razdoblje 2022. bio manji za 6,9%. S druge strane, uvoz iz EU je porastao za 2,4% , ali je primjetan silazni trend odražavajući pogoršanje u ekonomijama u EU (Grafikon 11, desno).

⁴² Izvor podataka o uvozu za razdoblje siječanj – kolovoz 2023. je Agencija za statistiku BiH, a za rujun 2023. Uprava za neizravno oporezivanje.

⁴³ Stari dugovi po osnovi carina iznose 3,5% godišnje naplate carina u 2022. Izvor: Izvješće o radu UNO za 2022.

⁴⁴ Npr. obustavljanje potvrđivanja podrijetla iz EU za veliki broj uvezenih automobila od 1. 4. 2023.

Grafikon 11. Uvoz, trendovi u 2023. godini

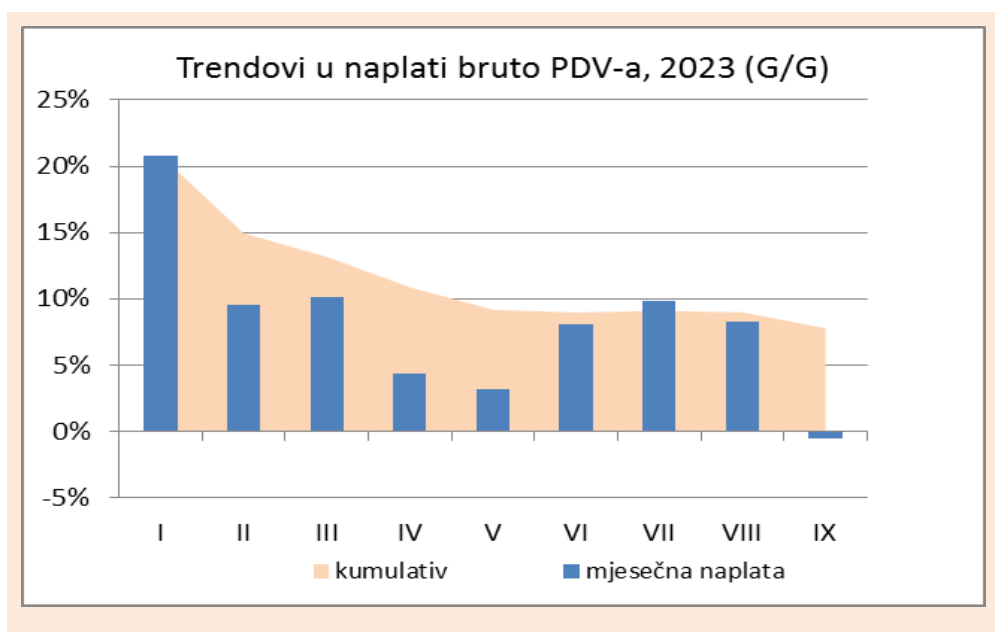

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

PDV

Trend snažnog usporavanja naplate bruto PDV-a u prvih pet mjeseci 2023. zaustavljen je u lipnju, a od tada mjesečne stope rasta su znatno više. Međutim, u rujnu je prvi put u ovoj godini ostvaren pad bruto naplate PDV-a od 0,5%, što je kumulativnu stopu rasta smanjilo na 7,8% (Grafikon 12). S obzirom da je u srpnju evidentirano cca 45,4 mil. KM neusklađenih prihoda, može se očekivati anuliranje negativnog rasta bruto PDV-a, imajući u vidu da se značajan dio neusklađenih prihoda odnosi na domaći PDV, kao komponentu bruto PDV-a.

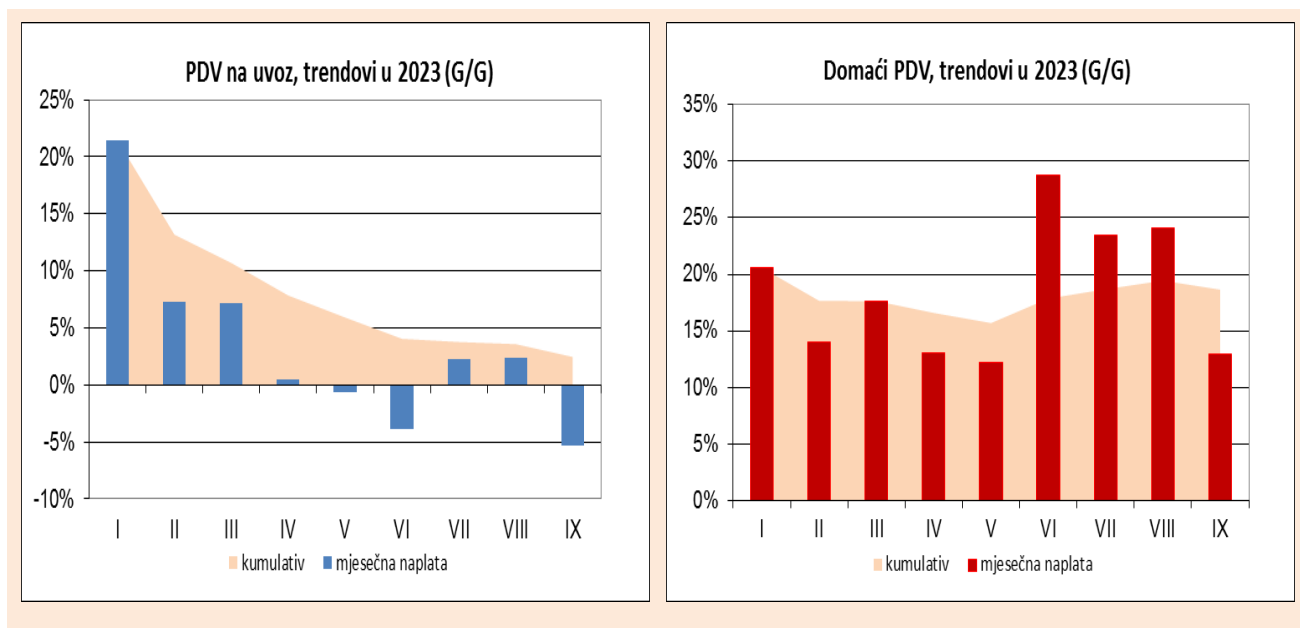
Grafikon 12. Trendovi u naplati bruto PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

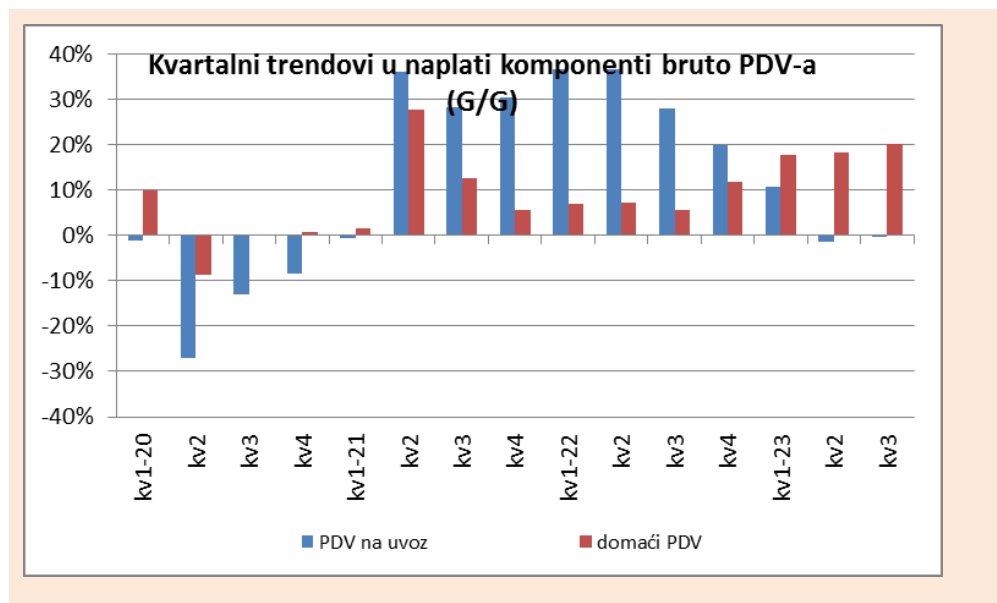
Analiza strukture bruto PDV-a ukazuje na zaključak da je pad brutonaplate u rujnu posljedica pada naplate PDV-a na uvoz od 5,3% (Grafikon 13, lijevo), što se nije moglo kompenzirati ni visokom stopom rasta domaćeg PDV-a od 13% (Grafikon 13, desno) zbog visokog pondera PDV-a na uvoz u strukturi bruto PDV-a. Primjetan je opadajući trend rasta kod PDV-a na uvoz, tako da je na razini devet mjeseci naplata PDV-a na uvoz rasla po stopi od skromnih 2,5%, dok je rast domaćeg PDV-a iznosio čak 18,6%. Rast domaćeg PDV-a je dijelom posljedica zadržavanja visokih cijena u zemlji i nakon pada uvoznih cijena, pogotovo cijena energenata. Jedan od faktora rasta je bilo i proširenje opsega oporezivanja paketa usluga banaka, što je donijelo 1,7 p.p. rasta domaćeg PDV-a. U svakom slučaju, radi se o vrlo visokoj stopi rasta domaćeg PDV-a, daleko iznad projekcija potrošnje.

Grafikon 13. PDV na uvoz i domaći PDV

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Grafikon 14. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

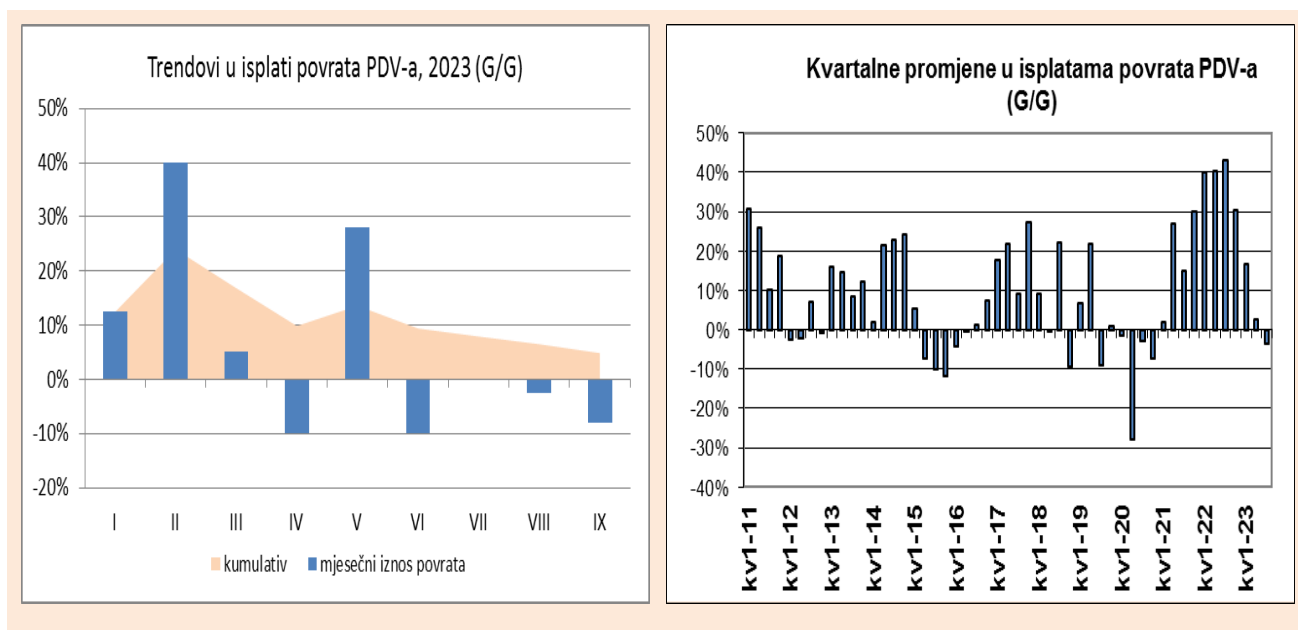

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a potvrđuju gore iznesene zaključke (Grafikon 14). Primjetan je nagli pad kvartalnih stopa rasta PDV-a na uvoz. U prvom kvartalu 2023. stopa rasta je bila pozitivna 10,7%, ali u drugom je negativna -1,4%, prvi put nakon 9 kvartala pozitivnog rasta u kontinuitetu. Stanje se blago popravilo u trećem kvartalu, kada je zabilježen pad PDV-a na uvoz od 0,4%. S druge strane, primjećuje se kontinuiran rastući trend domaćeg PDV-a. U prvom kvartalu 2023. stopa rasta je iznosila 17,6%, a u drugom 18,1%, a u trećem čak 20,2% (Grafikon 14).

Isplate povrata PDV-a su snažno oscilirale u prvih pet mjeseci 2023., s rasponom mjesečnih stopa rasta između -10% i +40% (Grafikon 15, lijevo). Od lipnja mjesečne stope rasta su negativne u kontinuitetu. U rujnu su isplate povrata bile manje za 8% u odnosu na isti mjesec 2022., što je kumulativnu stopu rasta smanjilo na svega 4,9%.

Grafikon 15. Trendovi u isplati povrata PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

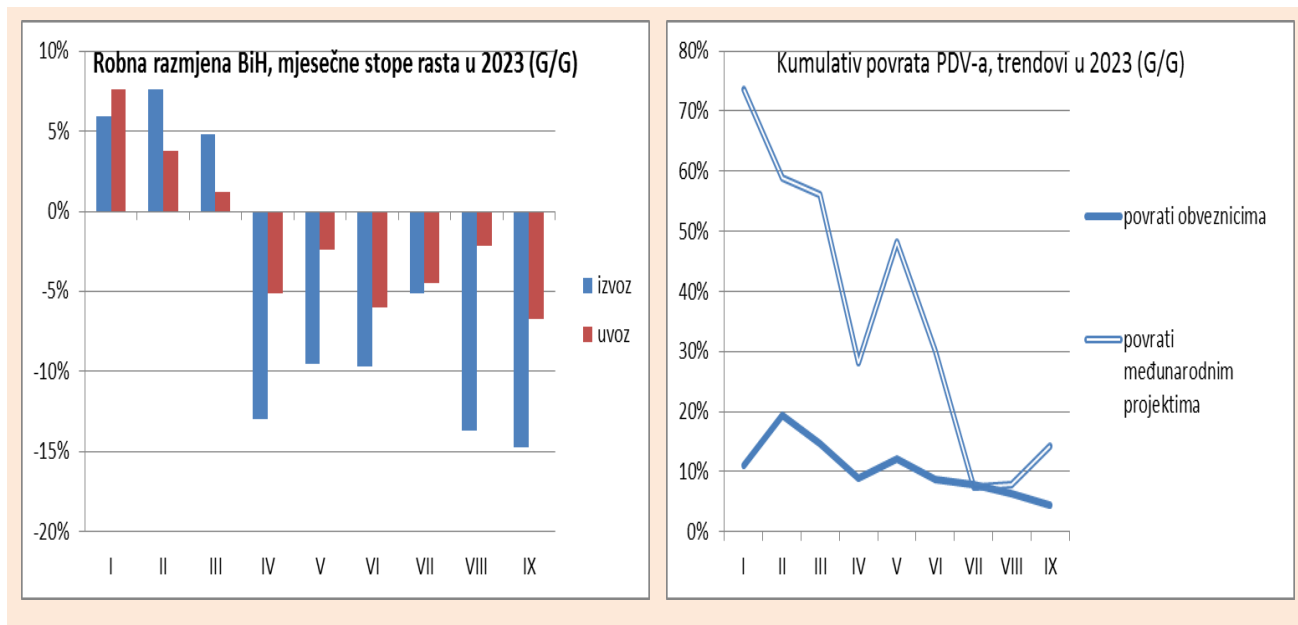
Nakon ekstremno visokih kvartalnih stopa rasta povrata u 2022. kvartalna poređenja ukazuju na snažno usporavanje u 2023. Tako je u prvom kvartalu 2023. stopa rasta povrata PDV-a iznosila 16,8%, a u drugom svega 2,5%, dok je u trećem kvartalu pad povrata iznosio 3,4% (Grafikon 15, desno). Pokazatelj opadajućeg trenda povrata u 2023. jest i pad udjela kumulativa povrata u kumulativu bruto PDV-a, koji je s početnih 33,2% u siječnju pao na 28% u rujnu. Isto tako, udio kumulativa povrata PDV-a u kumulativu bruto PDV za devet mjeseci 2023. je manji za 0,8 p.p. u odnosu na udio u istom razdoblju 2022.

Trendovi u isplatama povrata ne predstavljaju iznenađenje s obzirom na pad uvoza i izvoza od travnja 2023. (Grafikon 16, lijevo). S obzirom na propisane rokove⁴⁵ iz Zakona o PDV-u za isplate povrata obveznicima u rujnu 2023. referentne su prijave PDV-a iz srpnja i kolovoza. Treba imati u vidu i to da su isplate po osnovu međunarodnih projekata značajan faktor koji je ublažio efekte pada uvoza i izvoza na isplate povrata. Ovi povрати nisu izravno povezani s izvozom i uvozom nego s dinamikom završavanja pojedinih faza projekata (npr. izgradnje dionica autocesta ili po građevinskim situacijama za ostale infrastrukturne projekte). Protekom godine utjecaj isplata povrata međunarodnim projektima na kumulativne trendove je sve više

⁴⁵ Prema Zakonu o PDV-u povрати pretežitim izvozniciima se isplaćuju u roku od 30 dana od podnošenja PDV prijave, a povрати ostalim obveznicima (ostali izvoznici i uvoznici) u roku od 60 dana od podnošenja PDV prijave.

slabio, da bi kumulativna stopa rasta porasla u rujnu. S druge strane, isplate povrata obveznicima imaju trend usporavanja (Grafikon 16, desno).

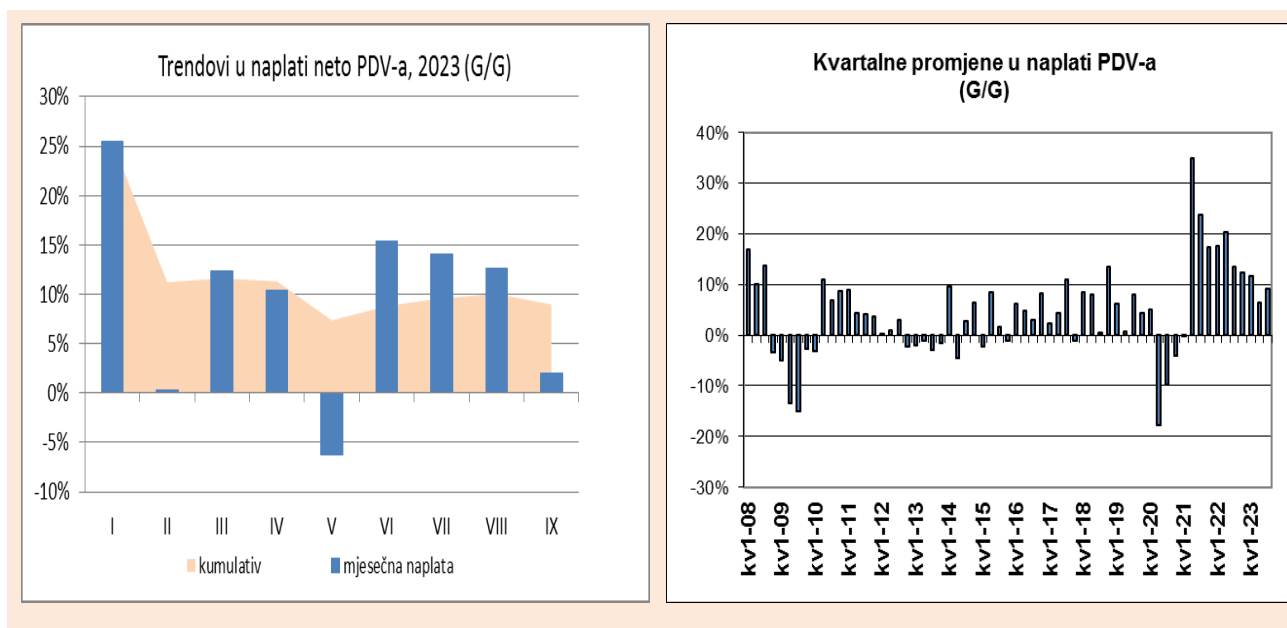
Grafikon 16. Robna razmjena BiH, mjesečne stope rasta i kumulativ povrata PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Usporavanje isplata povrata je imalo pozitivan učinak na netonaplatsu PDV-a. Efekt je dodatno pojačan rastom bruto naplate PDV-a posljednjih mjeseci. Međutim, loša bruto naplata PDV-a u rujnu je u određenoj mjeri neutralizirala pozitivne efekte smanjenja povrata, tako da je rast neto PDV-a u rujnu iznosio svega 2%. Lošija naplata u rujnu se odrazila i na rast kumulativa neto PDV-a, tako da je stopa rasta pala na 9% (Grafikon 17, lijevo).

Grafikon 17. Trendovi u naplati neto PDV-a

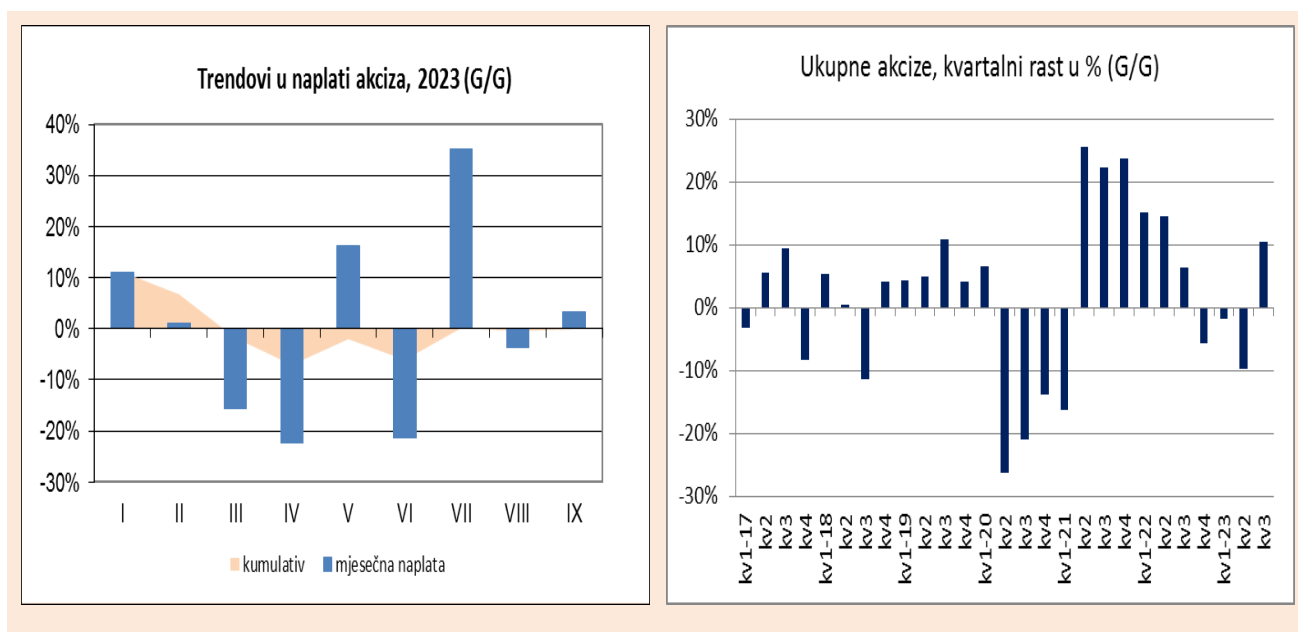
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalna poređenja pokazuju rastući trend neto PDV-a. U prvom kvartalu je ostvarena stopa rasta od 11,6%, što je bilo na razini rasta neto PDV-a iz drugog polugodišta 2022. Zbog pogoršanja naplate PDV-a na uvoz, koji dominira u strukturi bruto PDV-a, i pored izvanserijskog rasta domaćeg PDV-a i usporavanja povrata, rast neto PDV-a u drugom kvartalu 2023. je iznosio 6,4%. (Grafikon 17, desno). Međutim, u trećem kvartalu, zahvaljujući značajnom smanjenju isplata povrata i rastu bruto PDV-a u srpnju i kolovozu zabilježena je stopa rasta neto PDV-a od 9,3%. Već spomenuto proširenje opsega oporezivanja usluga banaka je donijelo 0,9 p.p. rasta neto PDV-a.

Trošarine

Naplata trošarina uobičajeno obilježavaju snažne mjesečne oscilacije, determinirane naplatom trošarina na duhanske prerađevine kao najznačajnije komponente ukupnih prihoda od trošarina. Oscilacije mjesečne stope rasta su se kretale od -22% u travnju do +35% u srpnju (Grafikon 18, lijevo, „mjesečna naplata“). Oscilirala je i kumulativna stopa rasta, no, u većem dijelu godine je bila u negativnoj zoni rasta. U rujnu je zabilježen blagi rast prihoda od trošarina od 3%, a ukupno naplaćeni prihodi od trošarina tek su dostigli naplatu u istom razdoblju 2022. (Grafikon 18, lijevo, „kumulativ“). Mjesečna kolebanja naplate trošarina posljedica su nekoliko faktora. Od onih koji su vezani za kretanja u 2023. najvažniji su promjena sheme naplate trošarina zbog primjene novog režima plaćanja trošarina na duhanske prerađevine, te kolebanja maloprodajnih cijena derivata nafte u zemlji, a time i potrošnje derivata uzrokovana kretanjima na svjetskom tržištu energenata. Isto tako, mjesečne stope rasta osciliraju i zbog utjecaja baze za poređenje, koja je bila pod snažnim utjecajem početka sukoba u Ukrajini od ožujka 2022. godine kada se radi o trošarinama na derivate nafte.

Grafikon 18. Trendovi u naplati trošarina

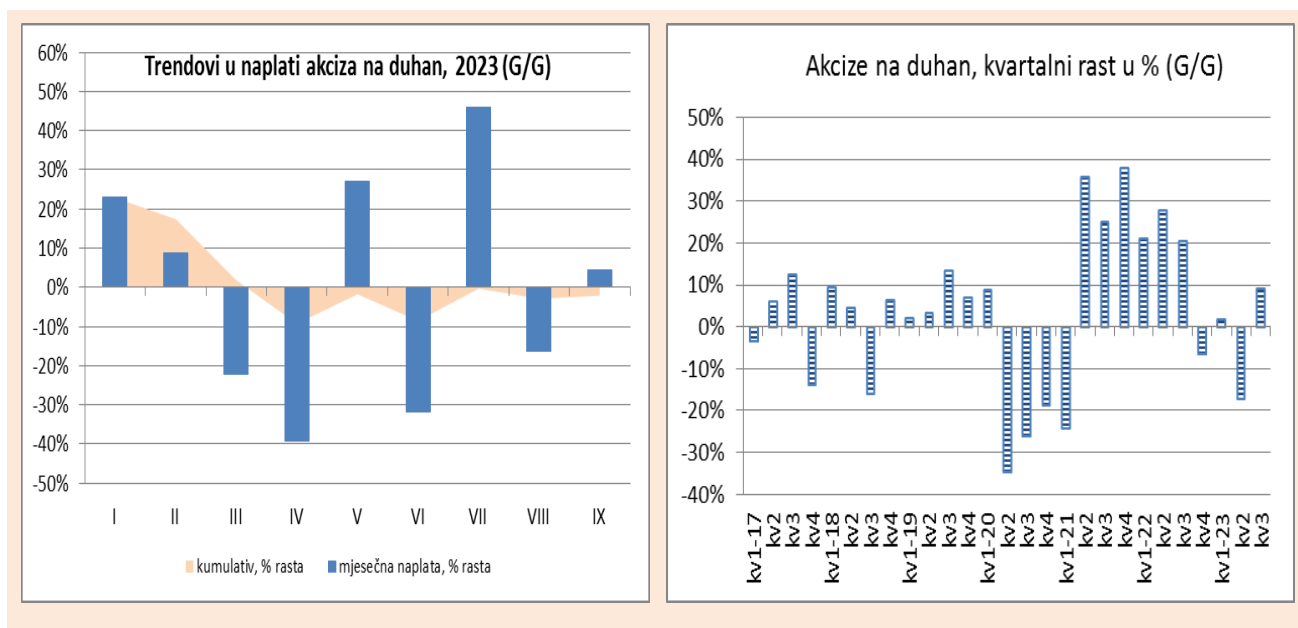
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Pregled kvartalnih trendova pokazuje negativan rast u prvom i drugom kvartalu 2023. od 1,8% i 9,7%, respektivno (Grafikon 18, desno). Međutim, ekstremno visok rast naplate trošarina u srpnju i blagi rast u rujnu su donijeli rast na razini trećeg kvartala od 10,5%. Oscilacije u naplati trošarina na duhanske prerađevine su uobičajene, s obzirom da naplata zavisi od prodajnih politika dvije multinacionalne duhanske

korporacije, koje drže 85% tržišta cigareta u BiH. Međutim, u 2023. oscilacije u naplati trošarine su dodatno zaoštrene zbog primjene novog režima plaćanja od proljeća 2023.⁴⁶

Novi režim plaćanja trošarina podrazumijeva plaćanje trošarina prilikom uvoza duhanskih prerađevina umjesto plaćanja trošarina prilikom preuzimanja trošarinskih markica. Prelaskom na novi režim plaćanja trošarina skraćen je vremenski razmak između uplate trošarina i plasmana cigareta na koji se uplata odnosi⁴⁷. Posljedica prelaska na novi režim plaćanja je vakuum u naplati trošarina, čija je dužina i, posljedično, utjecaj na naplatu prihoda od trošarina, zavisila od intervala između preuzimanja markica i uvoza cigareta⁴⁸. Radi se o jednokratnom efektu, koji je pozitivan za gotovinski tok duhanskih kompanija, dok za državu predstavlja gubitak prihoda od trošarina. Iako se očekivalo da će stupanjem na snagu svih provedbenih propisa duhanske kompanije tijekom siječnja 2023. preći na novi režim plaćanja, to se nije desilo zbog prilagođavanja carinskim procedurama u vezi plaćanja trošarina kod uvoza (pribavljanje bankovnih garancija i dr.). Imajući to u vidu razumljivo je da se razlikovao tempo preuzimanja novih procedura od strane duhanskih kompanija i prelaska na novi režim plaćanja. To je, u konačnici, imalo za posljedicu da se efekt gubitka prihoda vremenski proteže kalendarski od sredine veljače do sredine travnja, odnosno u tri mjeseca izvješća u razdoblju veljača – travanj (Grafikon 19, lijevo). Okončanjem prijelaznog razdoblja naplata prihoda se stabilizirala. U svibnju je ostvaren rast prihoda od čak 26,9%, no, već u lipnju je naplata bila izrazito loša i zabilježen je pad čak 32%. Veliki rast naplate trošarina u srpnju od 46% je skoro anulirao pad naplate trošarina iz prvog polugodišta, međutim, pad naplate u kolovozu od 16,9% i skromni rast od 4,3% u rujnu su ponovo kumulativnu naplatu doveli u negativnu zonu rasta sa stopom od -2,1% (Grafikon 19, lijevo, „kumulativ“).

Grafikon 19. Trendovi u naplati trošarina na duhan

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

⁴⁶ Izmjene Zakona o trošarinama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/2022).

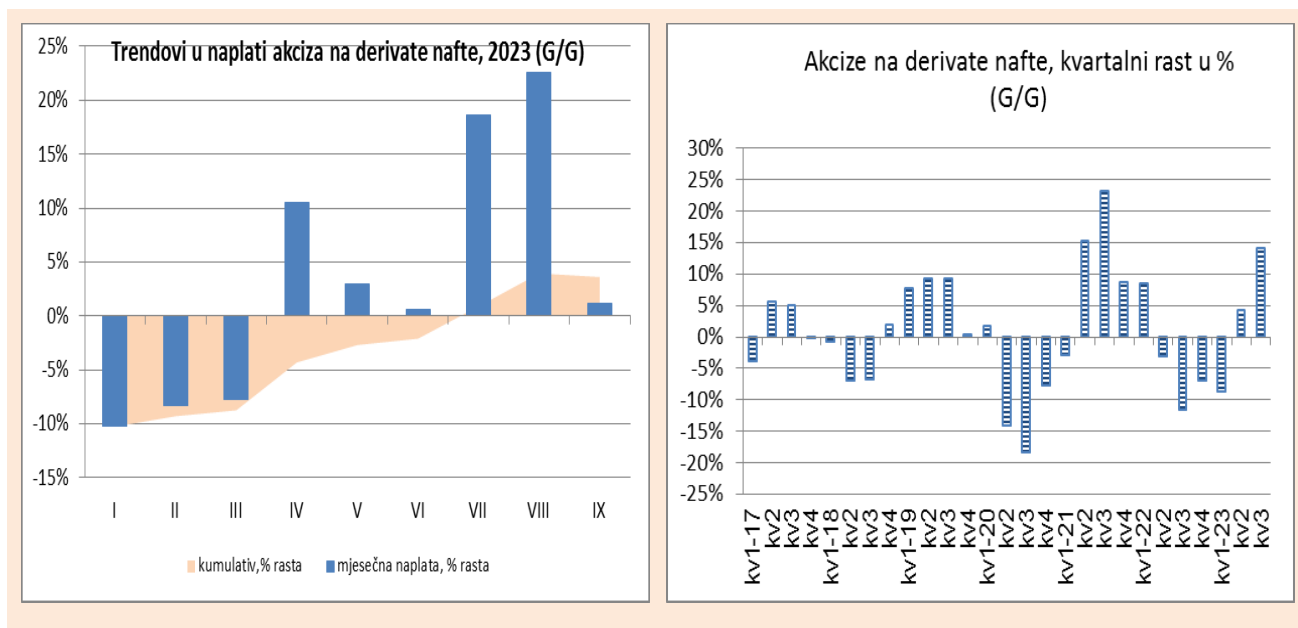
⁴⁷ Do izmjena Zakona o trošarinama, trošarine su se plaćale u momentu preuzimanja markica, što je proizvodilo negativne efekte ne gotovinski tok duhanskih kompanija budući da je bilo potrebno uplatiti značajna finansijska sredstva za trošarine mnogo vremena prije njihove prodaje.

⁴⁸ Između te dvije krajnje aktivnosti potrebno je izvesti trošarinske markice u zemlje gdje se duhanske prerađevine proizvode, proizvesti cigarete i prevesti ih u BiH. Zavisno od proizvođača do sada je bilo potrebno najmanje mjesec dana da se uvezu cigarete s trošarinskim markicama na koje je plaćena trošarina.

Pregled kvartalnih stopa rasta pokazuje blago poboljšanje u prvom kvartalu 2023. kada je ostvarena stopa rasta od 1,8%, ali u drugom kvartalu 2023, zbog primjene nove sheme plaćanja trošarina i loše naplate u travnju i lipnju ostvaren je pad od čak 17% (Grafikon 19, desno). U trećem kvartalu, pod utjecajem rasta potrošnje nerezidenata u ljetnoj sezoni naplata trošarina se stabilizirala, te je ostvaren rast od 9,1% (Grafikon 19, desno).

U prva tri mjeseca 2023. zabilježene su negativne stope rasta trošarina na derivate nafte, a u nastavku godine ostvaren je snažan oporavak, tako da je na razini devet mjeseci 2023. ostvaren rast kumulativ od 3,6% (Grafikon 20, lijevo). Trendovi u naplati trošarina na derivate nafte snažno su determinirani efektom baze iz 2022. godine. U prva tri mjeseca prošle godine, u razdoblju prije početka sukoba u Ukrajini, potrošnja derivata nafte je bila stabilna zbog stabilnih cijena na svjetskom tržištu, što je imalo pozitivan efekt na naplatu trošarina u tom razdoblju. Međutim, u istom razdoblju 2023. naplata trošarina je bila niža zbog pada potrošnje uzrokovane višim cijenama energenata kao posljedice turbulencija na svjetskom tržištu energenata izazvane sukobom u Ukrajini. U narednim mjesecima efekt baze je obrnut. U razdoblju travanj - rujna 2022. godine zbog rasta cijena došlo je do pada potrošnje derivata nafte i, posljedično, naplate trošarina, dok su se u istom razdoblju 2023. cijene derivata nafte stabilizirale, a potom i počele padati, što je imalo pozitivne efekte na potrošnju i naplatu trošarina. Kao posljedica navedenih trendova na tržištu derivata naplata trošarina u razdoblju travanj - rujna 2023. je bila veća za 3,6% u odnosu na isto razdoblje 2022.

Grafikon 20. Trendovi u naplati trošarina na derivate nafte

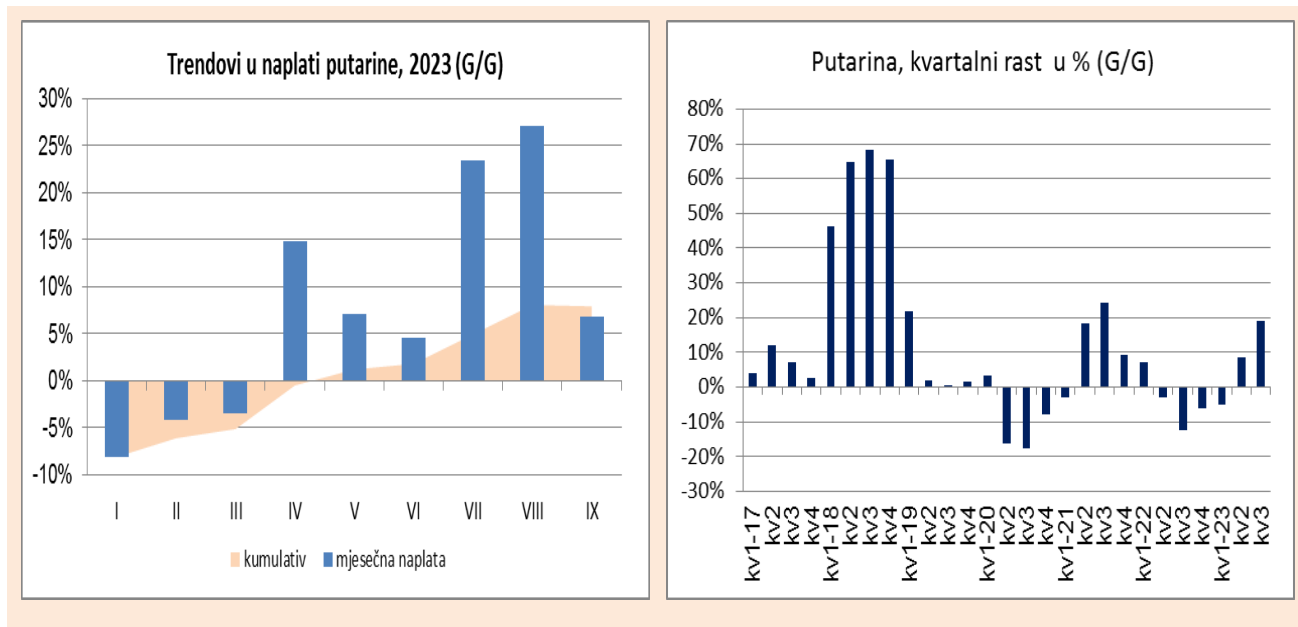
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Kvartalna poređenja ukazuju na snažan oporavak naplate trošarina na derivate nafte u trećem kvartalu 2023. kada je ostvaren rast od čak 14,1%, za razliku od prvog kvartala, kada je bio zabilježen pad naplate od 8,7%, i skromnog rasta u drugom kvartalu od 4,3% (Grafikon 20, desno).

U osnovi, trendovi u naplati cestarine u 2023. su slični trendovima u naplati trošarina na derivate nafte (Grafikon 21, lijevo). U prvom kvartalu je bio zabilježen pad prihoda od cestarine od 5,1%, dok je u drugom i trećem kvartalu ostvaren pozitivan rast od 8,4% i čak 19,1%, respektivno (Grafikon 21, desno). Na razini devet mjeseci ostvaren je rast od 6,8%, što je značajno više od rasta naplate trošarina na derivate nafte. Razlike u stopama rasta/pada potiču od različitih osnovica na koje se obračunava i plaća cestarina, odnosno trošarine na derivate nafte, te olakšica, u vidu oslobođanja plaćanja cestarine, koje je predviđeno za rudnike,

termoelektrane i željeznice. Međutim, zbog rješenja⁴⁹ Vijeća za državnu pomoć BiH oslobađanje plaćanja cestarine za navedene kategorije obveznika je suspendirano u 2023. godini, što je imalo za posljedicu veću naplatu cestarine u 2023, više stope rasta cestarine i veću diskrepancu u odnosu na rast naplate trošarina na derivate nafte. Efekt suspenzije oslobađanja cestarine rudnika i termoelektrana u 2023. donio je 3,8 p.p. rasta cestarine za devet mjeseci 2023. godine.

Grafikon 21. Trendovi u naplati cestarine

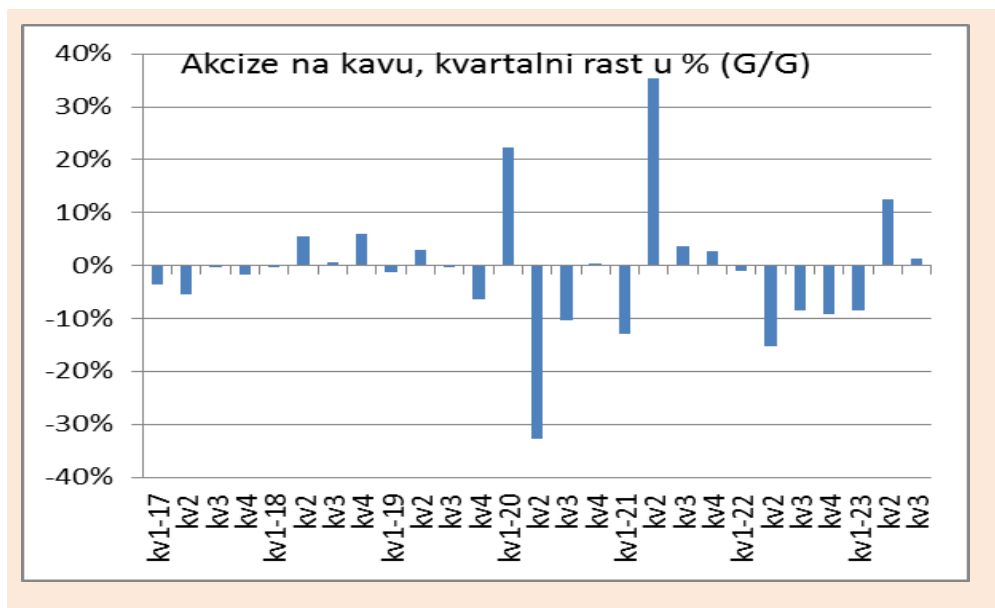

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Nakon negativnih trendova prihoda od trošarina na kavu u 2022. godine i pada od 8,5%, koji je zabilježen u prvom kvartalu 2023., u drugom i trećem kvartalu 2023. naplata se oporavila, te su zabilježene pozitivne stope rasta od 12,5% i 1,4%, respektivno (Grafikon 22). Pozitivna kretanja u posljednja dva kvartala su poboljšala kumulativni rast, tako da je u razdoblju siječanj – rujan 2023. ostvaren rast prihoda od trošarina na kavu od 7,9%.

⁴⁹ „Službeni glasnik BiH“ 49/23 i „Službeni glasnik BiH“ 63/23

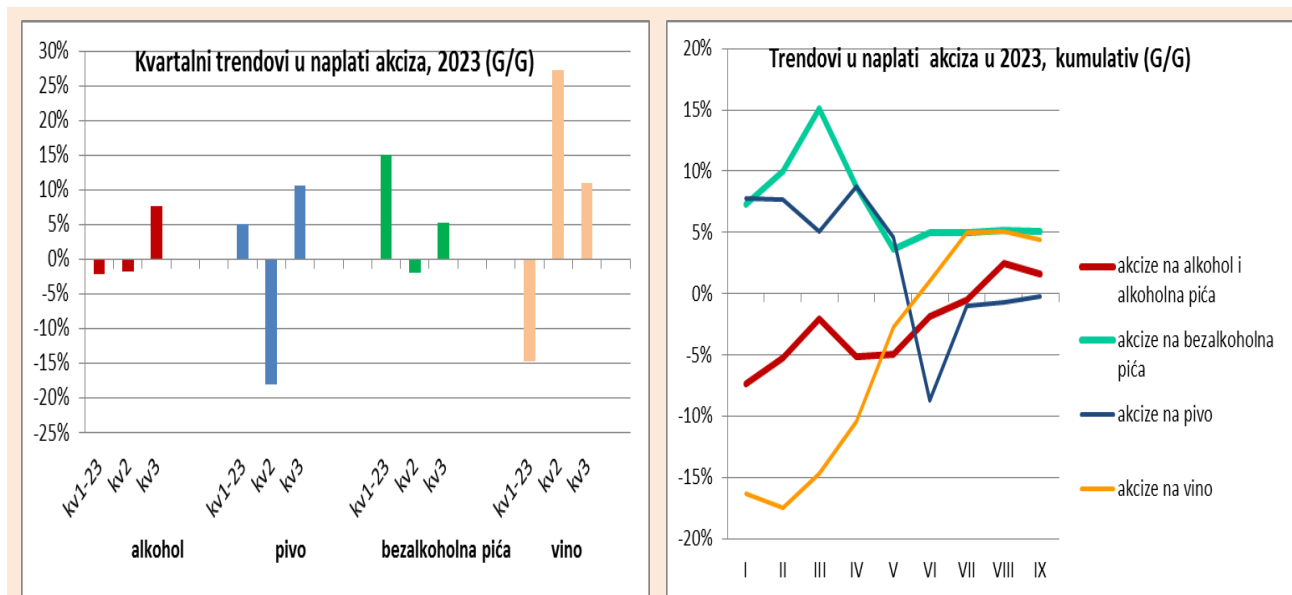
Grafikon 22. Trošarine na kavu

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Trendovi u naplati trošarina na grupaciju proizvoda, koju čine pivo, vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića, tijekom prva dva kvartala 2023. godine su bili oscilatorni za sve navedene proizvode (Grafikon 23, lijevo), no rast u trećem kvartalu je bio odlučujući da se ostvari pozitivna stopa rasta trošarina na vino, alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića u razdoblju siječanj - rujna 2023 (Grafikon 23, lijevo). Ostvareni prihodi od trošarina na pivo za devet mjeseci 2023. su bili na razini naplate u istom razdoblju 2022. zahvaljujući rastu trošarina na uvezana piva od 2,3%, čime je u cijelosti neutraliziran pad naplate trošarina na domaća piva od 9,7% u istom razdoblju.

Grafikon 23. Kvartalni trendovi u naplati trošarina i kumulativ

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Projekcije prihoda od neizravnih poreza 2023-2026 (osnovni scenarij)

Projekcije prihoda za razdoblje 2023. – 2026. dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala usporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od neizravnih poreza, projekcije prihoda od neizravnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu s izvješćima UNO-a o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 2. Osnovni scenario projekcija prihoda od neizravnih poreza (2023-2026), oktobar 2023. g.

Vrsta prihoda (neto)	u mil. KM						Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija								
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.		2023.	2024.	2025.	2026.
PDV	5.121,5	5.565,5	5.783,3	5.988,9	6.200,0		8,7%	3,9%	3,6%	3,5%
Trošarine	1.580,0	1.612,9	1.755,3	1.801,9	1.852,9		2,1%	8,8%	2,7%	2,8%
Carine	431,9	511,2	547,5	588,6	638,6		18,4%	7,1%	7,5%	8,5%
Cestarina	627,2	683,4	703,2	724,3	748,9		9,0%	2,9%	3,0%	3,4%
Ostalo	66,1	54,5	43,6	43,6	43,6		-17,5%	-20,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	7.826,7	8.427,5	8.832,9	9.147,3	9.484,1		7,7%	4,8%	3,6%	3,7%
Namjenska cestarina *)	-392,0	-427,1	-439,5	-452,7	-468,1		9,0%	2,9%	3,0%	3,4%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	7.434,8	8.000,3	8.393,4	8.694,6	9.016,0		7,6%	4,9%	3,6%	3,7%

Napomena:

*) Namjenska cestarina je do 1. 2. 2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjena u cijelosti za izgradnju autocesta, a od 1. 2. 2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autocesta (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih cesta (0,05 KM/litri).

Kategorija „Ostalo“ uključuje ostale prihode koji se prikupljaju na JR UNO (prihodi od terminala, zakupnina i sl.) te neusklađene prihode (prihodi koji ostanu neusklađeni nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda s prijavama i deklaracijama u IT sustavu UNO)

Tabela 3. Osnovni scenarij projekcija prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a, listopad 2023. g.

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2022	2023	2024	2025	2026
PDV	11,3%	11,5%	11,3%	11,1%	10,9%
Trošarine	3,5%	3,3%	3,4%	3,3%	3,3%
Carine	0,9%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
Cestarina	1,4%	1,4%	1,4%	1,3%	1,3%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	17,2%	17,4%	17,3%	17,0%	16,7%
Namjenska cestarina	-0,9%	-0,9%	-0,9%	-0,8%	-0,8%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	16,3%	16,5%	16,4%	16,1%	15,8%

Izvor podataka za BDP: BHAS, rashodni pristup, rujan 2023 i Projekcije DEP-a, rujan 2023.

Projekcije za 2023. godinu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2023. godinu ne može se osloniti na sezonske sheme naplate prihoda iz 2020. i 2021. godine, s obzirom da su one izašle iz ranijih okvira zbog efekata koronavirusa.⁵⁰ Usprkos poremećajima na globalnom planu, turbulencijama na tržištu naftnih derivata i snažnom rastu cijena, u 2022. se raspon mjesečnih stopa rasta netoprihoda od neizravnih poreza smanjio u odnosu na prethodne dvije godine (Grafikon 24, lijevo), a mjesečna dinamika prihoda u 2022. godini se poprilično vratila na *pre-COVID-19* sezonsku shemu⁵¹ (Grafikon 24, desno). To posebno važi za prihode od PDV-a, trošarine na alkohol, pivo i bezalkoholna pića, dok trošarine na derivate nafte i cestarina, očekivano, i u 2022. godini poprilično odstupaju od stare sezonske sheme. Prihodi od trošarina na duhan i kavu nikad nisu ni imali izraženu sezonsku komponentu.⁵²

U prvih devet mjeseci 2023. godine ostvarena je stopa rasta netoprihoda od neizravnih poreza od 7,6% u odnosu na isto razdoblje 2022. godine. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 6,5% u 2023. godini. Stopa rasta ukupnih neto projektiranih prihoda od neizravnih poreza za 2023. godinu je za 0,1 p.p. viša od devetomjesečne stope rasta i iznosi 7,7%.⁵³

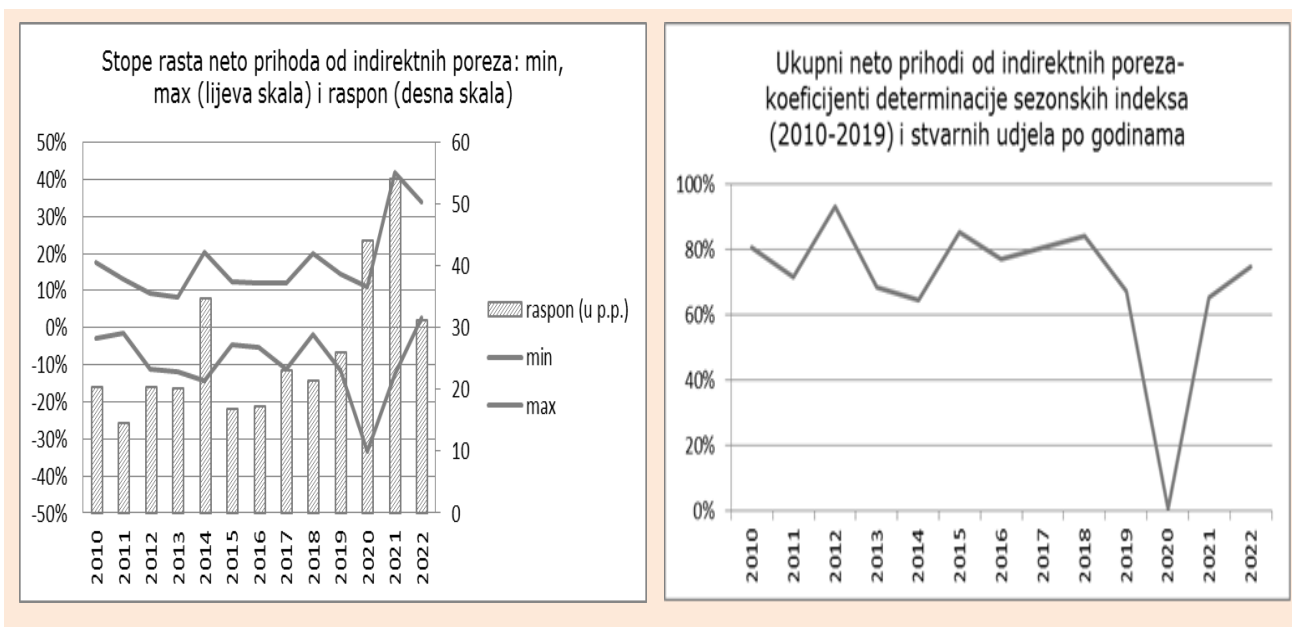
⁵⁰ Mjesečna dinamika prihoda u 2020. godini je potpuno odudarala od tzv. pre-COVID-19 sezonske sheme. Raspon mjesečnih stopa rasta netoprihoda (razlika između maksimalne i minimalne vrijednosti) iznosio je 44,2 p.p. Iako se nekim dijelom vratila na stari šablon, naplata netoprihoda od neizravnih poreza u 2021. godini također poprilično odudara od stare sezonske sheme. U 2021. je raspon mjesečnih stopa rasta netoprihoda od neizravnih poreza bio još veći nego u 2020. godini i iznosio je visokih 54,1 p.p. što je rezultat: (1) poremećaja sezonske sheme u baznoj 2020. godini, i (2) karakteristika sezonske sheme u 2021. godini

⁵¹ Nakon kalkulacije sezonskih indeksa za razdoblje 2010.-2019., postavljeni su regresijski modeli i izračunati koeficijenti determinacije sezonskih indeksa i stvarnih udjela mjesečnih iznosa pojedinih vrsta prihoda u odgovarajućem razdoblju, kako bi se prikazalo koliko dobro se sezonski indeksi „uklapaju“ u stvarne udjele u spomenutom razdoblju.

⁵² Više o mjesečnim fluktuacijama pojedinih vrsta prihoda od neizravnih poreza i jačini sezonske komponente u biltenima Odjela br. 174/175 i 209/210 (www.oma.uino.gov.ba)

⁵³ Projektirane stope rasta prihoda po vrstama se, s druge strane, razlikuju od ostvarenih stopa rasta za prva tri kvartala zbog specifičnosti u naplati pojedinih prihoda u tekućoj godini ali i u statističkoj osnovici za poređenje *ad valorem* poreza i poreza (trošarine i cestarine) na derivate nafte.

Grafikon 24. Mjere disperzije prihoda od neizravnih poreza

Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu podataka UNO

Napomena: Ukupni neto mjesečni prihodi u izračunu ne uključuju neusklađene prihode na JR UNO

PDV

Nakon pada neto prihoda od PDV-a u 2020. godini od 6,8%, koji je bio posljedica pandemije koronavirusa, u 2021. i 2022. godini zabilježen je njihov snažan oporavak i visoke stope rasta od 18,2% i 15,6%, respektivno. Neto prihodi od PDV-a u 2022. godini bili su za 1,1 mlrd. KM viši nego u pretkriznoj, 2019. godini, što predstavlja rast od 27,3%.

U odnosu na 2006. godinu, kada je uveden PDV, netoprihodi od PDV-a su u 2022. godini bili viši za čak 2,6 mlrd. KM ili za 106,2%. U razdoblju 2006.-2021. udio netoprihoda od PDV-a u ukupnim netoprihodima od neizravnih poreza kretao se u rangu 60 - 64%, dok je navedeni udio u 2022. godini iznosio visokih 65,4%

Projektirani iznos netoprihoda od PDV-a u 2023. godini iznosi 5.565,5 mil. KM, što je za 8,7% više od ostvarenja u 2022. godini. Projekcija je zasnovana na povijesnoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje specifičnosti u 2020. i 2021. godini), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

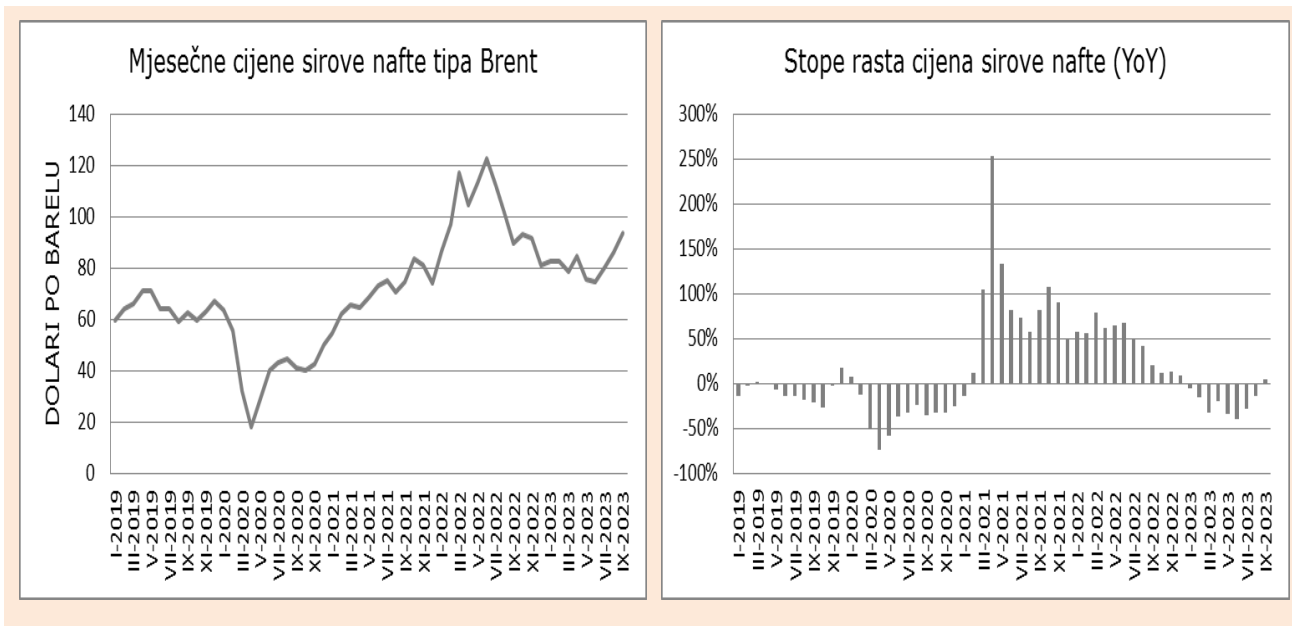
Trošarine i cestarina

Trošarine na derivate nafte i cestarina

Cijena sirove nafte značajno je varirala u razdoblju od početka 2019. do rujna 2023., do kada su bili dostupni podaci Američke uprave za energetske informacije (*U.S. Energy Information Administration*) u vrijeme izrade projekcija prihoda od neizravnih poreza. U Grafikonu 25. su prikazane mjesečne cijene sirove nafte tipa Brent (*Europe Brent Spot Price FOB*) u navedenom razdoblju, te njihove stope rasta (YoY). Može se zaključiti da su u 2022. godini u svim mjesecima zabilježene pozitivne stope rasta cijena sirove nafte, u rangu između 9,1% (prosinac) i 67,7% (lipanj), što je rezultat visokih cijena uzrokovanih sukobima u Ukrajini (Grafikon 22, desno). U 2023. godini nastupa pad cijena sirove nafte i negativne mjesečne stope rasta. Kao posljedica visoke osnovice iz prethodne godine i relativno nižih cijena u 2023. godini, do kraja mjeseca kolovoza stope rasta

cijena su se kretale u rangu između – 39,0% (lipanj) i -4,6% (siječanj). U rujnu 2023. godine zabilježen je rast cijena sirove nafte od 4,4% u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

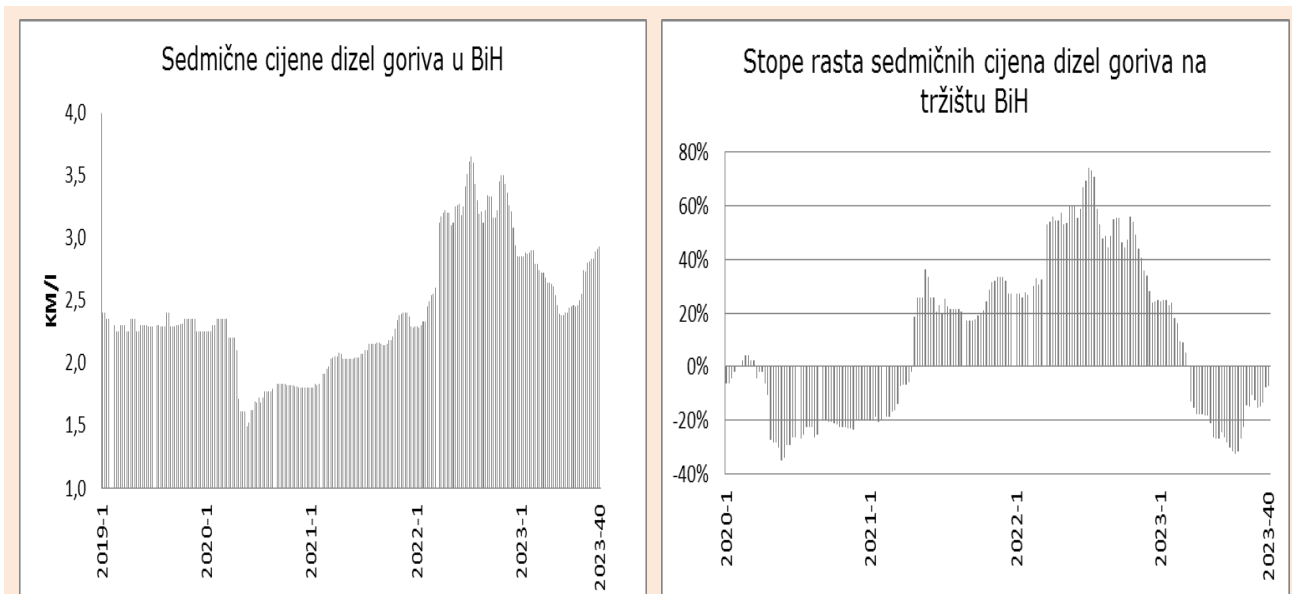
Grafikon 25. Mjesečne cijene sirove nafte tipa Brent i njihove stope rasta

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovi podataka U.S. Energy Information Administration, Europe Brent Spot Price FOB (Dollars per Barrel)

Faktori koji utječu na formiranje cijena derivata na tržištu BiH su cijene sirove nafte, trgovačke marže, visine poreznih stopa i dr.

Grafikon 26. Cijene derivata nafte u BiH

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovi podataka Vanjskotrgovinske komore BiH

Grafikon 26. prikazuje tjedne cijene dizel-goriva⁵⁴ u BiH u razdoblju od početka 2019. do 40. tjedna 2023. godine, koje prate dinamiku cijena sirove nafte. Nakon razdoblja izrazito stabilnih cijena u 2019. godini, cijene derivata nafte na tržištu BiH snažno su pale u proljeće 2020. godine, kao posljedica pandemije koronavirusa. U 21. tjednu 2020. godine cijena dizel-goriva iznosila je svega 1,5 KM/l. Od 22. tjedna 2020. godine (kraj svibnja) cijene derivata bilježe stabilan trend rasta, koji je zadržan kroz čitavu 2021. godinu. Na kraju 2021. godine prosječna tjedna cijena dizel-goriva iznosila je 2,3 KM/l. Dešavanja u Ukrajini utjecala su na intenziviranje trenda rasta cijena u 2022. godini. Prosječne cijene dizel-goriva dostigle su svoj maksimum od visokih 3,7 KM/l u 28. tjednu 2022. godine (sredina srpnja). Nakon toga uslijedio je trend pada cijena dizel-goriva, a u posljednjem tjednu prvog polugodišta 2023. godine (26. tjedan) iznosile su 2,5 KM/l. Od tada ponovno nastupa trend rasta cijena dizel-goriva, te su u 40. tjednu iznosile 2,9 KM/l, kao na početku 2023. godine.

Ako usporedimo tjedne cijene dizel-goriva s cijenama iz istog tjedna prethodne godine može se zaključiti da su one rasle tijekom cijele 2022. godine, s kulminacijom na sredini godine. Na početku 2023. godine su, sa opadajućim trendom, zadržane pozitivne stope rasta tjednih cijena dizel-goriva, da bi od 12. tjedna 2023. godine (kraj ožujka) nastupio trend pada tjednih cijena, i to po sve većim stopama, od -12,9% u 12. tjednu do -32,7% u 28. tjednu (kraj lipnja). S rastom tjednih cijena dizel-goriva od 29. tjedna 2023. godine (Grafikon 23, lijevo), njihove stope rasta u odnosu na isti tjedan prethodne godine su počele opadati. U 40. tjednu 2023. godine je promatrana stopa iznosila -7,2%.

U vrijeme izrade projekcija, dostupni su podaci o potrošnji derivata nafte⁵⁵ do kraja trećeg kvartala 2023. godine. Potrošnja derivata nafte u prvom kvartalu 2023. godine je zbog relativno visokih cijena i visoke statističke osnovice za poređenje bila niža za 6,8% u odnosu na isti kvartal prethodne godine, dok se u drugom kvartalu uz niže cijene derivata nafte oporavila i dostigla rast od 4,5%. U trećem kvartalu 2023. godine ukupna potrošnja derivata nafte porasla je za visokih 12,5%, kao kumulativni rezultat niske statističke osnovice za poređenje i nižih cijena derivata u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Promatrano na razini tri kvartala, potrošnja derivata nafte je u I. – IX. 2023. porasla za 3,9% u odnosu na I. – IX. 2022. godine, pri čemu je potrošnja dizel-goriva porasla za 4,3%, benzina za 3,3% a ostalih derivata (lož ulje, kerozin i tečni naftni plin) za 0,5%,

Stope rasta prihoda od trošarina i cestarine po kvartalima bile su pod utjecajem kretanja cijena derivata, specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje te obustavi oslobađanja plaćanja cestarine za rudnike i termoelektrane. Tako su u prvom kvartalu 2023. godine zabilježene negativne stope rasta trošarina na derivate nafte i cestarine, dok su visoke stope rasta ovih prihoda ostvarene u drugom, a posebno u trećem kvartalu 2023. godine. Stoga, 2022. godina, kao i prethodne dvije (zbog drugih specifičnosti), ne mogu predstavljati osnovicu za izradu projekcija prihoda. Na osnovu stare sezonske sheme i trendova naplate za 2023. godinu projektirane su stope rasta netoprihoda od trošarina na naftu i cestarine od 5,3% i 9,0%, respektivno. Razlika u projekciji stope rasta cestarine u odnosu na projekciju rasta trošarina na derivate nafte najvećim dijelom proizlazi iz efekta suspenzije oslobađanja cestarine za rudnike i termoelektrane u 2023.

Prihodi od trošarina na duhan

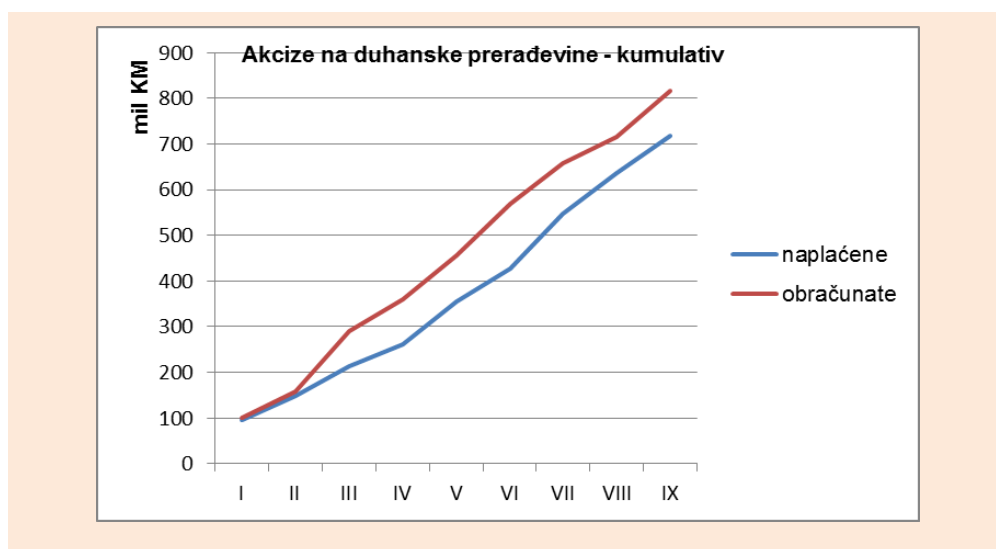
Glavna nepoznanica u vezi projekcija trošarina na duhanske prerađevine jest gubitak prihoda zbog prelaska na novi režim plaćanja trošarina u momentu uvoza cigareta umjesto prilikom podizanja trošarinskih markica. Pretpostavljajući da je vremenski razmak između preuzimanja markica i uvoza mjesec dana, Odjeljenje je u

⁵⁴ Korišteni su podaci *International Road Transport Union*-a, preuzeti s web-stranice Vanjskotrgovinske komore BiH (VTK). Nakon 19. tjedna 2022. godine prekinuto izvještavanje o cijenama za goriva 95 BMB i 98 BMB na web-stranici Vanjskotrgovinske komore BiH s podacima *International Road Transport Union*. Dostupni su jedino podaci o najčešćim cijenama goriva za pojedine kompanije u BiH.

⁵⁵ Treba napomenuti da pojam „potrošnja derivata“ u ovom prilogu podrazumijeva količine izračunate od strane autora, te da uključuju količinu uvezenih derivata nafte i količinu domaćih derivata nafte stavljenih u promet. Količine domaćih derivata iz trošarinskih prijava uzete su sa vremenskim pomakom m-1, kako bi osnovica bila ispravno prikazana u skladu s odredbama Zakona o trošarinama u BiH koje se odnose na nastanak obveze obračunavanja i plaćanja trošarine. Posljednja godina u kojoj su domaći derivati stavljeni u promet je 2019., zbog obustave proizvodnje Rafinerije nafte Brod nakon havarije koja se dogodila u listopadu 2018. godine.

travanjskim projekcijama procijenilo jednokratni gubitak prihoda od trošarina u visini prosječne mjesečne naplate u 2022. godini. Vremenski razmak zavisi od lokacije proizvodnje cigareta, troškova transporta i distribucije, koji mogu značajno varirati s obzirom da se radi o multinacionalnim korporacijama. Varijacije su razumljive, jer su se duhanske kompanije u hodu prilagođavale novim procedurama plaćanja trošarina, što se odražavalo i na planove proizvodnje i plasmana. Isto tako, jedan od razloga za veću diskrepancu može biti i preuzimanje veće količine markica u odnosu na praksu u prethodnim godinama, jer nakon izmjena Zakona više nije nužno imati osigurana financijska sredstva za plaćanje trošarina u momentu preuzimanja markica. Procjena gubitka prihoda od trošarina se vremenom pokazala podcijenjenom, iz čega se može zaključiti da je vremenski razmak između preuzimanja markica i uvoza cigareta duži od mjesec dana. Prema očekivanjima ostvareni su pozitivni trendovi na tržištu duhanskih prerađevina u BiH u razdoblju siječanj – rujan 2023. Zabilježen je rast količina cigareta, mjereno brojem trošarinskih markica, od 8,1%, dok je rast vrijednosti tržišta cigareta 12,6% u odnosu na isto razdoblje 2022. Međutim, iako je iznos obračunate trošarine u razdoblju siječanj – rujan 2023. za 11% veći od iznosa naplaćene trošarine u istom razdoblju 2022. zbog promjene režima plaćanja trošarina naplaćeno je 2,1% prihoda manje nego u istom razdoblju 2022. Razlika između obračunate i naplaćene trošarine (Grafikon 24) predstavlja gubitak prihoda zbog prelaska na novi način plaćanja. Gubitak, koji iznosi cca 10% naplaćenih prihoda od trošarina na duhanske prerađevine u 2022. godini, umanjuje projektirani rast ukupnih neizravnih poreza u 2023. za 1,2 p.p.

Grafikon 27. Trošarine na duhanske prerađevine, kumulativ

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Realno je očekivati da su kompanije iz duhanske industrije već uspjele uspostaviti novu dinamiku proizvodnje i prodaje duhanskih prerađevina, što bi trebalo pozitivno utjecati na shemu naplate trošarina u četvrtom kvartalu, u smislu ublažavanja oscilacija i rasta prihoda od trošarina kojim bi se anulirao pad prihoda nastao tijekom godine. Budući da nema najava povećanja maloprodajnih cijena cigareta do kraja godine, u četvrtom kvartalu 2023. se može očekivati stabilizacija naplate trošarina koja bi, imajući u vidu jako nisku osnovicu iz prosinca 2022., kao posljedicu očekivanja promjene režima plaćanja, trebala rezultirati skromnim rastom prihoda od trošarina na duhanske prerađevine od 0,8% u 2023. godini.

Prihodi od ostalih kategorija trošarina

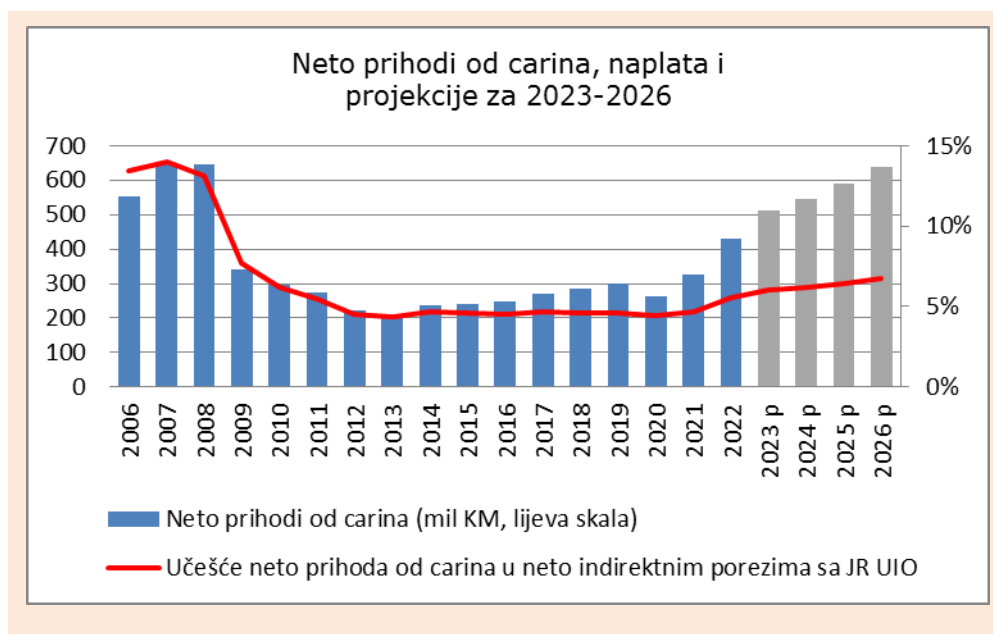
Prihodi od ostalih kategorija trošarina (alkohol i alkoholna pića, pivo, vino, bezalkoholna pića i kava) nemaju značajan udjel u ukupnim prihodima od trošarina.⁵⁶ Projektirani su u skladu s tekućim trendovima naplate, povijesnom sezonskom shemom te projekcijama relevantnih makroekonomskih pokazatelja.

⁵⁶ Brutoprihodi od svih pobrojanih vrsta trošarina imali su udjel svega 9,2% u brutoprihodima od trošarina u 2022. godini.

Carine

Liberalizacija vanjske trgovine dovela je do snažnog pada prihoda od carina, kako u apsolutnim iznosima tako i u pokazateljima udjela u ukupnim netoprihodima od neizravnih poreza. S 650,4 mil. KM u 2007. godini, netoprihodi od carina pali su na svega 211 mil. KM u 2013. godini. Od 2014. godine zabilježen je šestogodišnji trend blagog rasta ovih prihoda, dosežući razinu od 300,6 mil. KM u 2019. godini. U 2020. godini, s pandemijom koronavirusa, netoprihodi od carina su ponovno pali na 262,2 mil. KM, dok su u 2021. i 2022. g. zabilježili snažan oporavak, te su u 2022. godini iznosili 431,9 mil. KM, što je najviši iznos nakon početka primjene Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s EU u 2008. godini. Ako se promatra udio u ukupnim netoprihodima od neizravnih poreza, primjetan je snažan pad u razdoblju od 2007. do 2013. godine s 14,0% na 4,3%. Nakon tog razdoblja (2014.-2021.) je ovaj udjel relativno stabilan, i kreće se u rasponu od 4,4% do 4,7%, da bi u 2022. godini porastao na 5,5%. (Grafikon 28).

Grafikon 28. Netoprihodi od carina 2006.-2022. i projekcije za 2023.-2026.

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka UIO i projekcija OMA

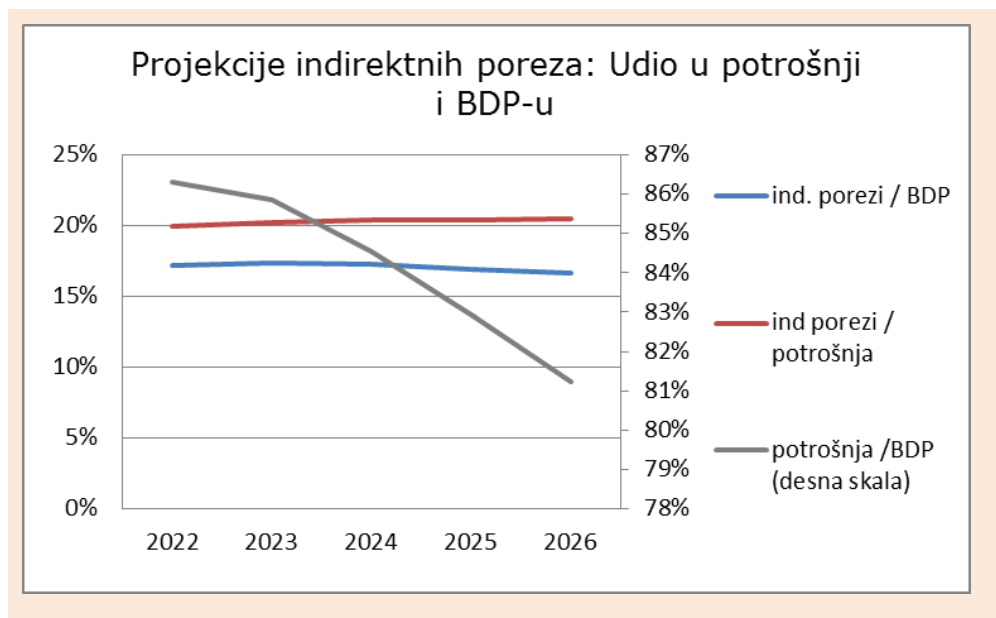
Prema podacima Uprave za neizravno oporezivanje BiH u razdoblju I. – IX. 2023. godine ostvarena je stopa rasta uvoza od -1,9% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina, kretanje uvoza i projekcije DEP-a, za 2023. godinu se projektira netonaplata carina u iznosu od 511,2 mil. KM, što je za 18,4% više od naplate u prethodnoj godini. Procjenjuje se da će udio carina u ukupnim netoprihodima od neizravnih poreza u 2023. godini dalje porasti na 6,1% (Grafikon 28, desna skala)

Projekcije za razdoblje 2024.-2026.

Projektirane stope rasta netoprihoda od neizravnih poreza za 2024., 2025. i 2026. godinu iznose 4,8%, 3,6% i 3,7%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, povijesnoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2023. godinu.

Za razliku od projektiranog pada neizravnih poreza u BDP-a u razdoblju 2023.-2026. (Tabela 4 i Grafikon 29), projektirani udio prihoda od neizravnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom razdoblju blago raste od 20,2% u 2023. do 20,5% u 2026. godini. Pad projektiranog udjela neizravnih poreza u BDP-u u razdoblju 2023.-2026. kumulativni je rezultat blagog rasta neizravnih poreza u potrošnji te pada udjela potrošnje u BDP-u (Grafikon 29).

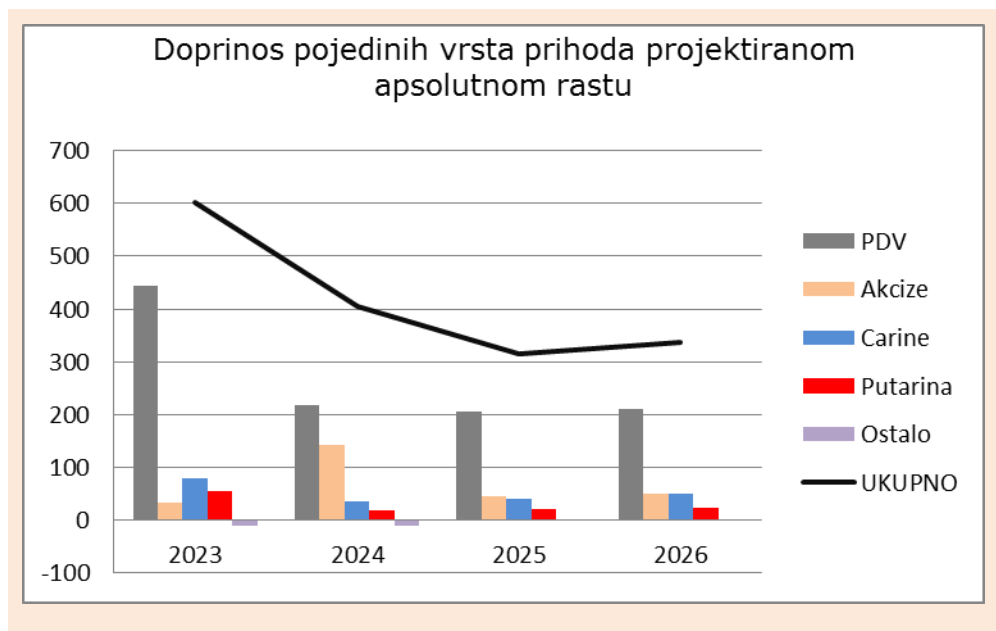
Grafikon 29. Projektirani udio neizravnih poreza u BDP-u i ukupnoj potrošnji

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija prihoda neizravnih poreza (OMA, listopad 2023.) i projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, rujan 2023.)

Najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta prihoda od neizravnih poreza u navedenom razdoblju je PDV, s obzirom na njegov značajan udjel u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta (Grafikon 30). U 2024. su trošarine također značajan generator apsolutnog rasta, zbog snažnog projektiranog apsolutnog rasta trošarina na duhan (vid. objašnjenje u nastavku u dijelu „Prihodi od trošarina na duhan“).

Grafikon 30. Doprinos pojedinih vrsta prihoda projektiranom apsolutnom rastu

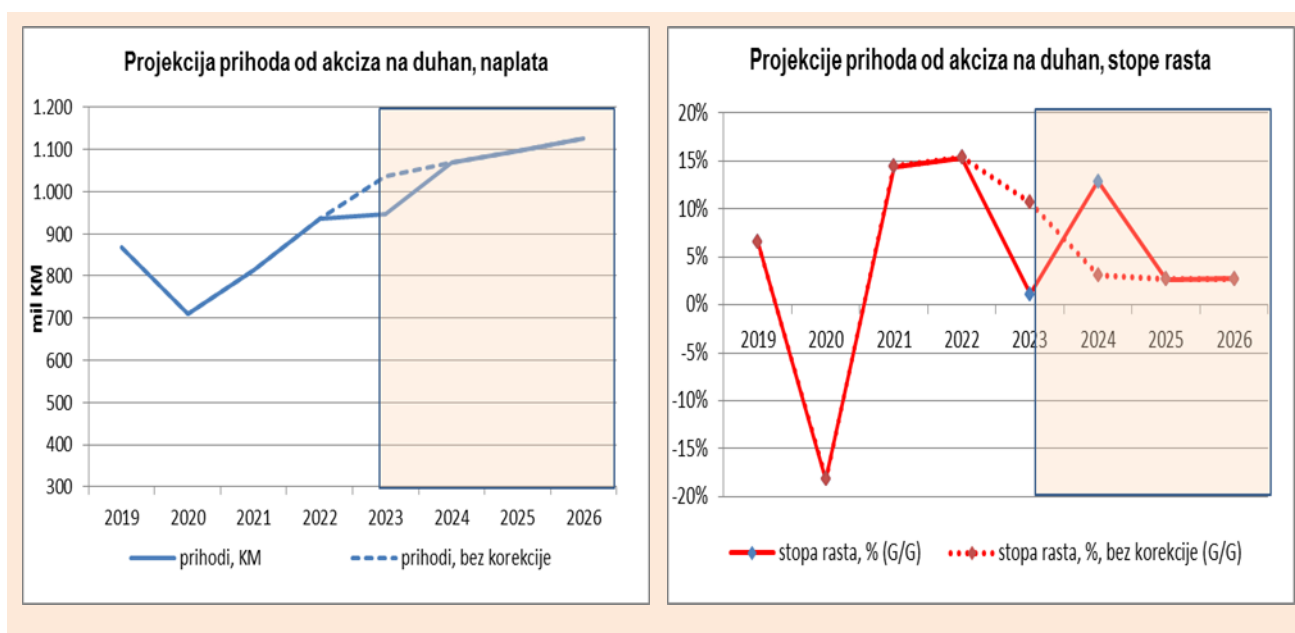
Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija prihoda od neizravnih poreza (OMA, listopad 2023.)

Prihodi od trošarina na duhan

Za razliku od 2023. u kojoj je prisutan miks dvije sheme plaćanja trošarina, s jednokratnim negativnim efektom na naplatu trošarina, od 2024. uspostaviti će se nova shema plaćanja trošarina koja će biti neutralna na naplatu prihoda od trošarina. Važan faktor ostvarenja projekcija naplate trošarina jeste nepromijenjena trošarinska politika i kontinuirana borba protiv crnog tržišta cigareta i duhana u BiH. Rast tržišta duhanskih prerađevina bi trebao pratiti makroekonomske projekcije potrošnje, što bi uz umjereni rast prosječne ponderirane cijene cigareta trebalo dovesti do daljnjeg rasta vrijednosti prometa cigareta i oporezovanih količina cigareta.

Pod navedenim pretpostavkama u 2024., 2025., i 2026. može se očekivati povećanje naplate prihoda od trošarina na duhanske prerađevine (Grafikon 31, prikaz lijevo), sa stopama rasta od 13,2%, 2,7% i 2,7% respektivno (Grafikon 31, prikaz desno). Viša stopa rasta prihoda od trošarina u 2024. godini je posljedica niže osnovice iz 2023. zbog jednokratnog gubitaka prihoda zbog prelaska na novi režim plaćanja trošarina⁵⁷.

Grafikon 31. Projekcije prihoda od trošarina na duhan

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka UNO i projekcija OMA

Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od neizravnih poreza

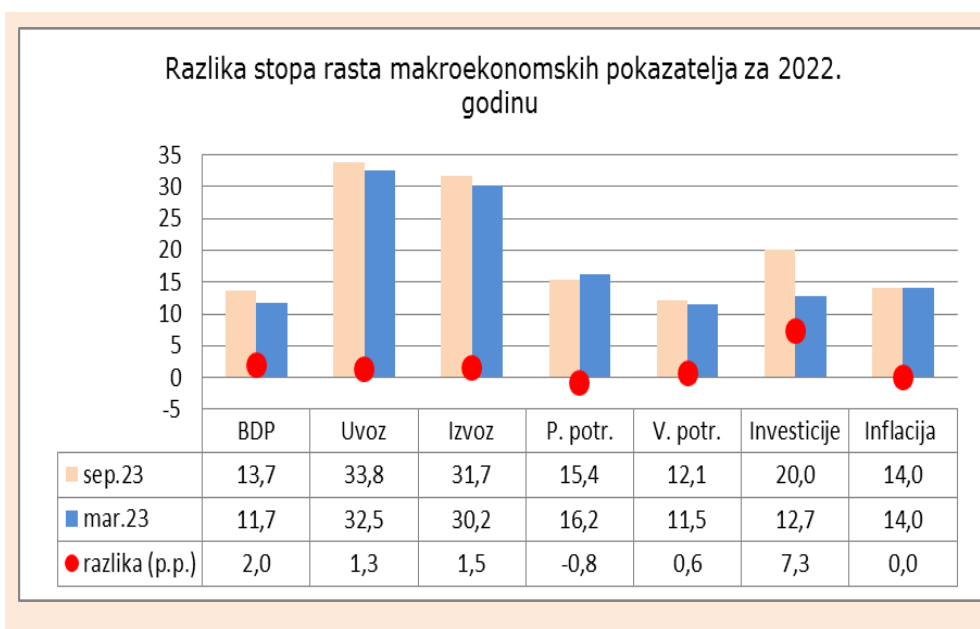
Projekcije prihoda od neizravnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu

Na osnovu Grafikona 32. se mogu usporediti službeni podaci BHAS prikazani u DEP-ovim posljednjim projekcijama (rujan 2023.) i DEP-ove prethodne projekcije (ožujak 2023.), a koji se odnose na stope rasta BDP-a za 2022. godinu i njegovih komponenti. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za +2,0 p.p., sa 11,7% na 13,7%. Najviše je revidirana stopa rasta investicija (+7,3 p.p.).

⁵⁷ Da nije bilo promjene režima plaćanja trošarina očekivana stopa rasta trošarina na duhanske prerađevine za 2023. bi bila 10,7%, a za 2024. godinu 3,1% (Grafikon 31, linije „bez korekcije“).

Grafikon 32. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2022. godinu

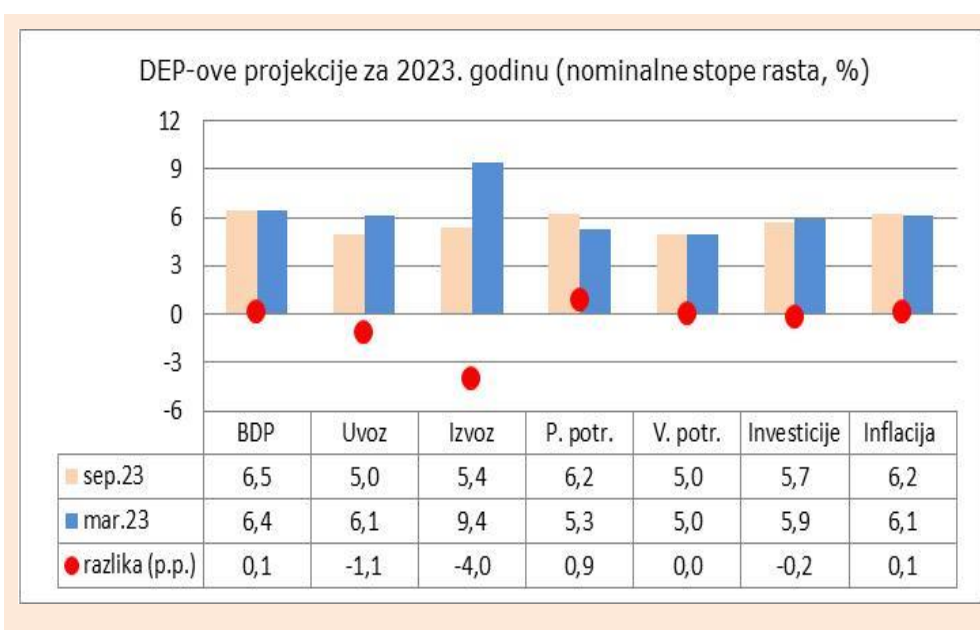

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a iz septembra 2023 (zvanični podaci BHAS) i marta 2023 (projekcije)

Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu

Nema značajnih korekcija u projektiranoj stopi rasta BDP-a za 2023. godinu u posljednjim (rujan 2023.) u odnosu na prethodne DEP-ove projekcije (ožujak 2023.).

Grafikon 33. Razlika DEP-ovih projekcija za 2023. godinu

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a

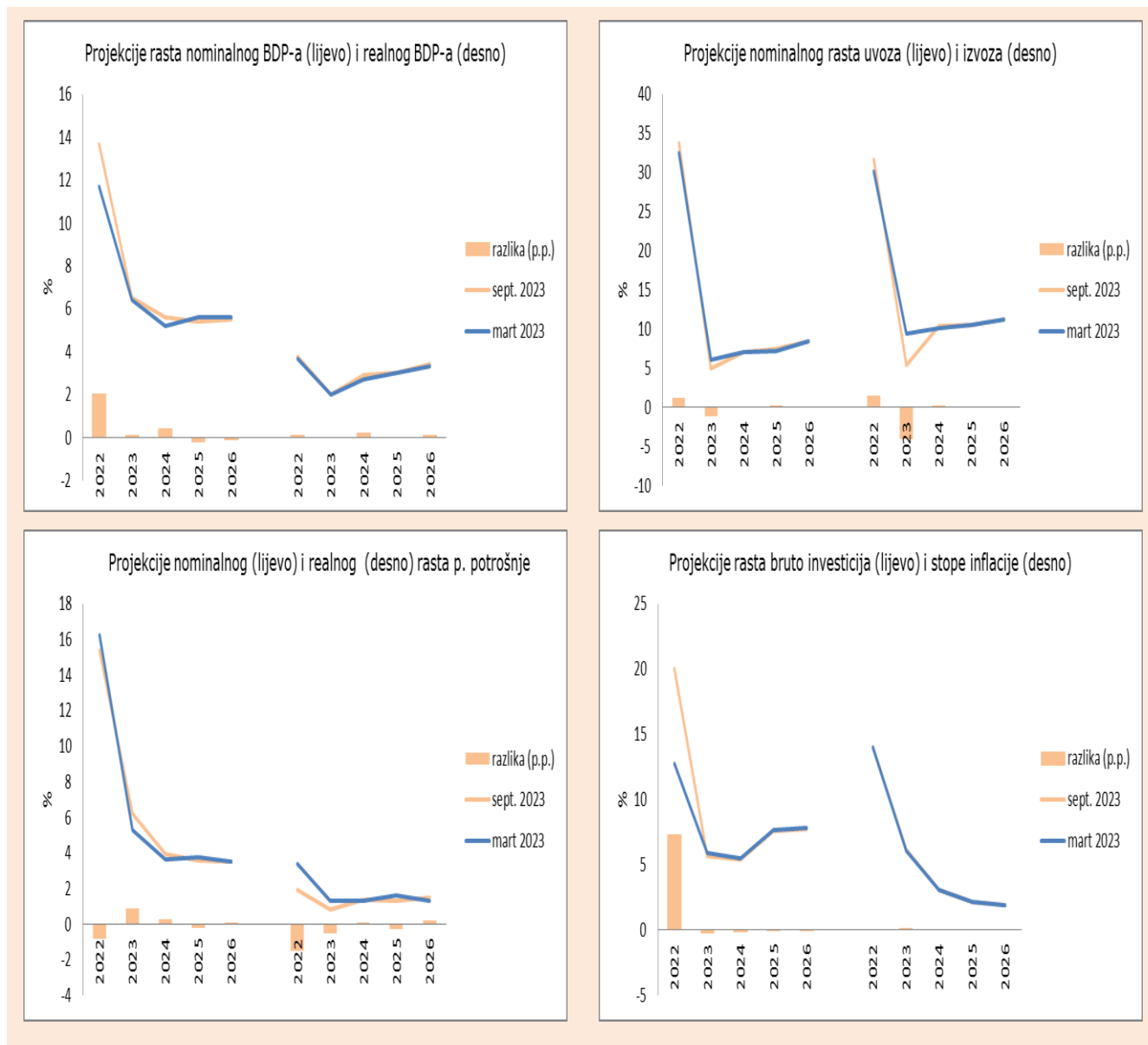
Projektirana nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za svega +0,1 p.p. S druge strane, postoje značajnije korekcije u projekcijama komponenti BDP-a. Projektirane nominalne stope rasta uvoza i izvoza revidirane su za -1,1 i -4,0 p.p., respektivno. Projekcije rasta privatne potrošnje revidirane su za +0,9 p.p., dok projekcije

rasta vladine potrošnje nisu mijenjane. Projektirana stopa rasta investicija revidirana je za -0,2 p.p (Grafikon 33).

Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za razdoblje 2024. -2026. godina

U Grafikonu 34. prikazane su rujanske projekcije BDP-a i komponenti za razdoblje 2022. - 2026. u odnosu na prethodne projekcije DEP-a (ožujak 2023.), iz kojih se može vidjeti da korekcije za razdoblje 2024.-2026. godinu nisu značajne. U odnosu na prethodne, projekcije nominalnog rasta BDP-a revidirane su za +0,4 p.p., -0,2 p.p. i -0,1 p.p. za 2024., 2025. i 2026. godinu. Grafikon 34. također prikazuje reviziju pojedinih komponenti BDP-a i stope inflacije.

Grafikon 34. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu projekcija DEP-a iz ožujka 2023. i rujna 2023.

Razlike projekcija prihoda za 2023. godinu u odnosu na projekcije iz travnja

Projekcija prihoda od neizravnih poreza za 2023. godinu veća je za 275,8 mil. KM u odnosu na projekcije iz travnja 2023. godine. Najviša korekcija izvršena je na prihodima od PDV-a, u iznosu od +183,4 mil. KM. Revizija je izvršena prvenstveno zbog visokih stopa rasta domaćeg PDV-a, koje su dosta iznad DEP-ove projektirane stope rasta potrošnje, kako one iz ožujka tako i iz rujna 2023. godine. Prihodi od trošarina revidirani su za -10,4 mil. KM, što je kumulativni rezultat revizije naviše trošarina na derivate nafte, revizije naniže trošarina na duhan⁵⁸ te manjih korekcija na ostalim kategorijama trošarina.⁵⁹ Prihodi od carina revidirani su naviše za 40,9 mil. KM zbog trenda visokih stopa rasta ovih prihoda usprkos tekućem trendu pada uvoza. Prihodi od cestarine revidirani su za +43,7 mil. KM, što je kumulativni rezultat suspenzije oslobađanja cestarine rudnika i termoelektrana u 2023, te pozitivnih trendova naplate iznad očekivanja u travnju 2023. Ostali prihodi revidirani su za +18,2 mil KM, na neusklađenim prihodima.

Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2024.-2026. u odnosu na projekcije iz travnja

Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2024.-2026. u odnosu na projekcije iz travnja 2024. godine predstavljene su u Tabeli 5. U odnosu na projekcije iz travnja 2023. godine, projekcije prihoda za 2024., 2025. i 2026. godinu revidirane su za +314, mil KM, +313,6 mil. KM i +309,2 mil. KM, respektivno.

Tabela 4. Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2023.-2026. u odnosu na projekcije iz travnja 2023. g.

Vrsta prihoda (neto)	2023.	2024.	2025.	2026.
PDV	183,4	204,7	199,2	207,5
Trošarine	-10,4	12,0	10,8	-8,3
Carine	40,9	43,8	48,6	52,8
Cestarina	43,7	46,2	47,6	49,9
Ostalo	18,2	7,3	7,3	7,3
UKUPNO	275,8	314,1	313,6	309,2

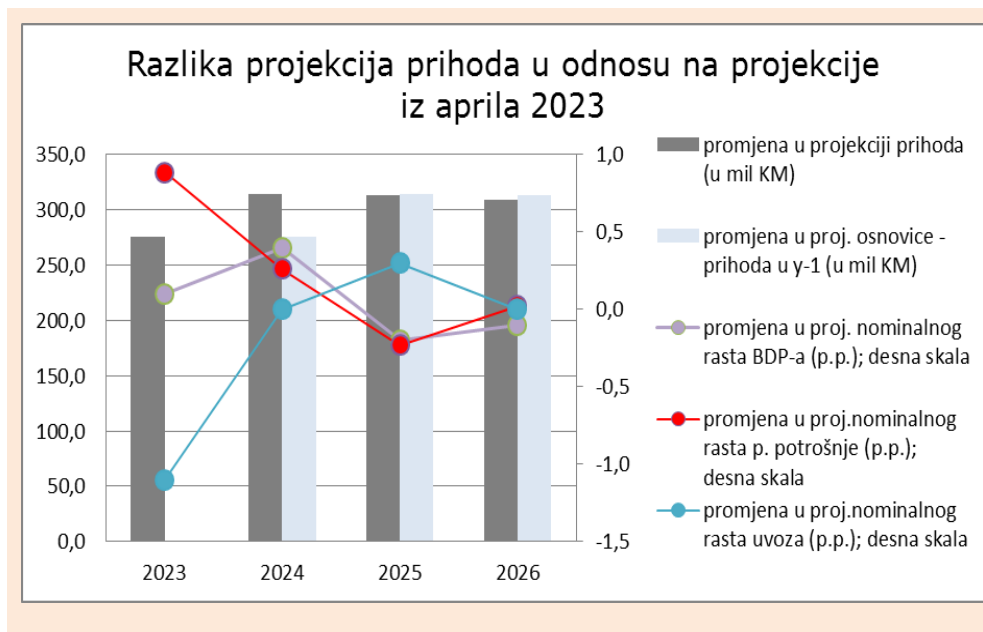
Revizija je kumulativni rezultat korekcija u osnovici (projekcija prihoda za prethodnu godinu: y-1) i revizija stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za tekuću godinu (Grafikon 35). Na osnovu Grafikona 35. se može zaključiti da nije bilo većih revizija u DEP-ovim projekcijama rasta relevantnih makroekonomskih pokazatelja za razdoblje 2024.-2026. u rujnu 2023. godine u odnosu na njihove projekcije iz ožujka. Faktori koji su doveli do razlika projekcija pojedinih vrsta prihoda u odnosu na prethodne, travanjske, projekcije Odjela se uglavnom odnose na reviziju osnovice za poređenje (2023. za 2024. godinu, pa posljedične promjene u osnovici za naredno razdoblje). Vidjeli smo da je revizija u projekciji statističke osnovice za 2024. godinu

⁵⁸ Primjena nove sheme plaćanja trošarina je unijela mnogo neizvjesnosti u projekcije naplate trošarina u 2023. godini. Iako se očekivalo da će stupanjem na snagu svih provedbenih propisa duhanske kompanije tijekom siječnja 2023. preći na novi režim plaćanja, to se nije desilo zbog prilagođavanja carinskim procedurama u vezi plaćanja trošarina kod uvoza (pribavljanje bankovnih jamstava i dr.). Tempo preuzimanja novih procedura od strane duhanskih kompanija i prelaska na novi režim plaćanja se razlikovao, što je uvjetovalo duže razdoblje prilagođavanja i velike oscilacije u naplati trošarina. Maloprodajne cijene cigareta su povećane iznad očekivanja Odjela, što je, negativno utjecalo na prodaju cigareta, rezultirajući nižom naplatom prihoda od trošarina od očekivane. Konačno, negativan efekt na naplatu trošarina je imala i manja potrošnja nerezidenata u ljetnoj sezoni od očekivane.

⁵⁹ Projekcija prihoda od trošarina na alkohol i alkoholna pića i trošarina na kavu revidirana je naviše, dok su projekcije trošarina na pivo i bezalkoholna pića revidirane naniže.

(revizija prihoda za 2023. godinu) bila je pozitivna za sve vrste prihoda izuzev za projekcije prihoda od trošarina na duhan⁶⁰ i manjih korekcija prihoda od trošarina na pivo i bezalkoholna pića.

Grafikon 35. Razlika projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz travnja 2023.

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija OMA i DEP-a

Rizici

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o daljem odvijanju situacije na međunarodnom planu vezano za dešavanja u Ukrajini, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza, pri čemu prevladavaju rizici lošijeg ishoda.** S obzirom na osnovne postavke projekcija neizravnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu, ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2023.-2026. je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od neizravnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP spominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od neizravnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih od projektiranih prihoda od neizravnih poreza. U DEP-ovim projekcijama iz rujna 2023. godine navode da se rizici za njihove projekcije mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutarnje. U istom dokumentu navodi se sljedeće: „...U vrijeme pripreme ovog izvješća čini se da su vanjski rizici dosta izraženiji i predstavljaju veći rizik za realizaciju projekcija ekonomskog rasta iz osnovnog scenarija u odnosu na unutarnje. Naime, nakon stabilizacije epidemioloških prilika koje su vezane za Covid-19, početkom 2022. godine došlo je do eskalacije sukoba Ukrajine i Rusije, što će nesumnjivo imati negativne ekonomske posljedice po globalnu ekonomiju i samim tim i Bosnu i Hercegovinu. Daljnja eskalacija ukrajinske krize, kao i jačanje inflatornih pritisaka kako na globalnom (planu, op. OMA)... tako u Bosni i

⁶⁰ Faktori koji su doveli do niže osnovice trošarina na duhan su veći gubici prihoda od trošarina u 2023. godini nakon promjene režima plaćanja trošarina na duhanske prerađevine u odnosu na procjenu u travnju 2023. i veći rast prosječne ponderirane cijene cigareta od projektiranog.

Hercegovini zasigurno bi imali negativan utjecaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu a samim tim i na projekcije ekonomskog rasta u osnovnom scenariju.”⁶¹

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od neizravnih poreza u sferi politike i administriranja neizravnim porezima možemo ubrojiti sljedeće:

- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Slabljenje borbe protiv PDV prevara, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prijevare;
- Predlagane izmjene politike neizravnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje trošarina na derivate, povećanje praga za registraciju za PDV-e, zahtjevi za oslobođanjem ili isplatu povrata za promet u zemlji (npr. lijekova) i sl.

Rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH u vezi oslobođanja cestarine za rudnike i termoelektrane nose određene rizike po naplatu neizravnih poreza. Rješenjima se zahtijeva sljedeće: suspenzija oslobođanja cestarine za rudnike i termoelektrane, ukidanje oslobođanja u Zakonu o trošarinama za navedene kategorije obveznika i povrat olakšice, koji bi podrazumijevao uplatu cestarine od strane rudnika i termoelektrana na količine dizela koje su bile oslobođene cestarine u 2022. godini. Imajući u vidu odluku Vijeća, **projekcije prihoda od cestarine za razdoblje 2024.-2026. podrazumijevaju naplatu cestarine za sve obveznike, osim za željeznice. Drugačiji ishod eventualnih pravnih postupaka korisnika porezne olakšice podrazumijevao bi manju naplatu cestarine u odnosu na projekcije.** S druge strane, povrat olakšice bi imao pozitivan efekat na naplatu prihoda od cestarine⁶².

⁶¹ DEP, Makroekonomske projekcije 2024.-2026., ožujak 2023.

⁶² Imajući u vidu nepoznanica u vezi dinamike naplate povrata i trajanja eventualnih pravnih postupaka s tim u vezi, povrat olakšice nije uključen kao jednokratni dodatni prihod u projekcije prihoda za razdoblje 2024.-2026.

Fiskalni ciljevi i fiskalne politike u BiH

Primarna fiskalna bilanca, definirana u skladu s člankom 1. stavkom 2. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini, planira se u 2024. godini u vidu deficita, u iznosu 899,5 mil. KM ili 1,8% projektiranog BDP-a za 2024. godinu⁶³, od čega:

- institucije BiH planiraju deficit od 81,6 mil. KM,
- Republika Srpska planira deficit od 260,3 mil. KM,
- Federacija BiH planira deficit od 469,9 mil. KM i
- Brčko Distrikt planira deficit od 87,7 mil. KM.⁶⁴

Razina i struktura javne potrošnje

Razinu javnih rashoda, kao udio u BDP-u, u razdoblju 2024.-2026. godine, treba smanjivati s ciljem da razina javnih rashoda konsolidirano na razini BiH bude ispod 40% BDP-a.

Tabela 6: Ukupni javni rashodi u BiH u razdoblju 2022.-2026. godine (u mil. KM)

Rashodi	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.
Institucije BiH	1.014,7	1.299,0	1.351,4	1.311,4	1.311,4
Federacija BiH	10.749,0	12.109,3	13.576,8	13.786,2	15.037,3
Republika Srpska	6.081,8	6.940,4	7.357,1	7.644,0	7.867,8
Brčko Distrikt	284,7	312,6	385,4	300,4	314,4
Ukupno rashodi (konsolidirano)	18.130,2	20.661,4	22.670,7	23.042,0	24.530,9
BDP	45.518,0	48.462,0	51.170,0	53.956,0	56.932,0
Institucije BiH	2,2%	2,7%	2,6%	2,4%	2,3%
Federacija BiH	23,6%	25,0%	26,5%	25,6%	26,4%
Republika Srpska	13,4%	14,3%	14,4%	14,2%	13,8%
Brčko Distrikt	0,6%	0,6%	0,8%	0,6%	0,6%
Ukupno u BDP-u	39,8%	42,6%	44,3%	42,7%	43,1%

Izvor: Računice Savjetodavne grupe Fiskalnog savjeta BiH

U razdoblju 2024. - 2026. godina potrebno je učiniti dodatne napore kako bi se promijenila struktura javne potrošnje u pravcu jačanja kapitalnih investicija, a na teret smanjenja tekućih rashoda.

⁶³ Prema procjenama DEP-a, BDP za 2024. godinu u BiH je projektiran u iznosu 51.170 mil. KM.

⁶⁴ Pogledati tabele od 7 do 11.

Tabelarni pregled okvira proračuna

Struktura rashoda proračuna je ilustrativna i okvirna, a svaka razina vlasti u skladu s usvojenim politikama utvrđuje konačnu strukturu rashoda i prihoda u svojim DOP-ovima i godišnjim proračunima. U tabelarnom pregledu okvira proračuna (u nastavku) dan je konsolidirani pregled prihoda, rashoda, financiranja i primarne bilance za razdoblje 2022.-2026. godina, odnosno pregled za institucije BiH, Republiku Srpsku, Federaciju BiH i Brčko Distrikt, te konsolidirano za BiH.

Izvešće uključuje:

- prihode, rashode i financiranje proračuna Institucija BiH (Tabela 8);
- prihode, rashode i finansiranje proračuna Republike Srpske (fond 01) i fondova 02 do 05; prihode, rashode i financiranje korisnika proračuna Republike koji posluju putem vlastitih bankovnih računa izvan GKT; prihode, rashode i financiranje proračuna općina i gradova; prihode, rashode i financiranje financijskih planova izvanproračunskih fondova; prihode, rashode i financiranje financijskih planova JP "Putevi RS" i JP "Autoputevi RS", te ino projekte, sredstva "escrow" računa i cestarine (Tabela 9);
- prihode, rashode i financiranje proračuna FBiH; prihode, rashode i financiranje proračuna kantona; prihode, rashode i financiranje proračuna općina i gradova; prihode, rashode i financiranje financijskih planova izvanproračunskih fondova i kantonalnih direkcija za ceste; prihode, rashode i financiranje javnih poduzeća i ino projekte. (Tabela 10) i
- prihode, rashode i financiranje proračuna Brčko Distrikta i fondova u Brčko Distriktu (Tabela 11).

Napomena: Prilikom poređenja izvješća po razinama treba voditi računa o razlikama u obuhvatu podataka.

Institucije BiH

Tabela 7: Okvir proračuna institucija BiH (u mil. KM)

Institucije BiH	Izvršenje 2022.	Plan 2023.	Plan 2024.	Projekcija 2025.	Projekcija 2026.
Prihodi	1.044,3	1.173,3	1.269,8	1.198,3	1.208,9
Porezni prihodi	865,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5
Neizravni porezi	865,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5
Izravni porezi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostali porezni prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi i transferi	13,4	0,7	0,7	0,7	0,7
Ostali prihodi	165,4	152,1	248,6	177,1	187,7
Rashodi	1.014,7	1.299,0	1.351,4	1.311,4	1.311,4
Brutoplaće i naknade	758,6	963,3	973,3	1.013,7	1.022,3
Izdaci za materijal i usluge	184,8	199,9	214,0	200,5	207,2
Kamate	0,7	0,9	0,6	0,5	0,4
Subvencije, socijalna davanja i transferi	18,2	20,8	17,2	18,1	18,8
Ostali rashodi	11,5	23,5	33,3	26,8	17,1
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	40,9	90,6	113,0	51,8	45,6
Bilanca	29,6	-125,7	-81,6	-113,1	-102,5
Financiranje	-29,6	125,7	81,6	113,1	102,5
Domaće	-25,1	142,1	85,6	32,1	35,0
Otplata unutarnjeg duga	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostalo (+/-)	-25,1	142,1	85,6	32,1	35,0
Vanjsko	-4,5	-16,4	-4,0	-4,0	-4,0
Povlačenje ino kredita	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata glavnice ino kredita	-4,5	-16,4	-4,0	-4,0	-4,0
Nepokriveni višak rashoda	0,0	0,0	0,0	85,0	71,5

Izvor: Ministarstvo financija i trezora BiH

Tabela 8. Okvir proračuna Republike Srpske (u mil. KM)

REPUBLIKA SRPSKA	Izvršenje 2022.	Plan 2023.	Plan 2024.	Projekcija 2025.	Projekcija 2026.
Prihodi	5.803,0	6.523,7	7.096,8	7.432,1	7.765,5
Porezni prihodi	3.216,1	3.532,0	3.881,6	4.079,0	4.277,4
Neizravni porezi	2.543,8	2.708,0	2.923,2	3.054,9	3.191,7
Izravni porezi	620,0	757,8	878,2	935,7	991,6
Ostali porezni prihodi	52,3	66,2	80,2	88,4	94,1
Doprinosi	2.005,4	2.289,0	2.525,0	2.653,2	2.779,9
Grantovi	42,1	63,4	63,1	60,8	51,8
Ostali prihodi	537,9	637,6	626,6	638,6	655,9
Transferi	1,5	1,7	0,5	0,5	0,5
Rashodi	6.081,8	6.940,4	7.357,1	7.644,0	7.867,8
Brutoplaće i naknade	1.347,9	1.498,4	1.560,2	1.570,8	1.579,0
Izdaci za materijal i usluge	462,7	519,2	553,9	549,2	555,2
Kamate	154,1	212,5	241,4	294,6	332,4
Subvencije, socijalna davanja i transferi	3.082,9	3.565,9	3.843,4	4.023,0	4.122,9
Ostali rashodi	324,3	326,8	292,0	275,3	275,7
Neto izdaci za nefinansijaku imovinu	709,9	817,6	866,2	931,1	1.002,6
Bilans	-278,8	-416,7	-260,3	-211,9	-102,3
Finansiranje	278,8	416,7	260,3	211,9	102,3
Domaće	262,8	505,6	-386,9	-121,2	-22,1
Otplata unutrašnjeg duga	-322,6	-408,8	-503,8	-451,6	-385,9
Ostalo (+/-)	585,4	914,4	116,9	330,4	363,8
Vanjsko	15,1	-88,9	647,2	333,1	124,4
Povlačenje ino kredita / sredstava	277,7	651,1	1.132,8	766,0	1.087,9
Otplata glavnice ino kredita	-262,5	-740,0	-485,6	-432,9	-963,5
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0

Izvor: Ministarstvo financija Republike Srpske

Federacija BiH**Tabela 9: Okvir proračuna Federacije BiH (u mil. KM)**

FEDERACIJA BiH	Izvršenje 2022.	Plan 2023.	Plan 2024.	Projekcija 2025.	Projekcija 2026.
Prihodi	11.166,3	12.256,0	13.106,9	13.995,3	15.000,7
Porezni prihodi	5.546,5	5.877,3	6.185,2	6.506,6	6.862,7
Neizravni porezi	4.296,5	4.450,3	4.649,2	4.844,8	5.056,8
Izravni porezi	1.250,0	1.427,0	1.536,0	1.661,7	1.806,0
Ostali porezni prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	4.401,2	5.070,1	5.585,6	6.149,6	6.775,0
Grantovi i transferi	13,6	17,1	20,5	21,7	22,6
Ostali prihodi	1.205,0	1.291,5	1.315,6	1.317,4	1.340,4
Rashodi	10.749,0	12.109,3	13.576,8	13.786,2	15.037,3
Brutoplaće i naknade	2.498,0	2.746,2	2.996,4	2.943,6	2.972,1
Izdaci za materijal i usluge	2.254,7	2.621,4	2.468,9	2.517,3	2.566,6
Kamate	120,1	185,9	249,5	257,0	264,7
Subvencije, socijalna davanja i transferi	4.748,3	5.208,7	6.265,2	6.558,0	7.399,5
Ostali rashodi	286,0	447,4	748,1	759,9	902,0
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	841,9	899,7	848,7	750,4	932,4
Bilanca	417,3	146,7	-469,9	209,1	-36,6
Financiranje	-417,3	-146,7	469,9	-209,1	36,6
Domaće	-83,9	9,5	556,1	-12,6	-58,6
Otplata unutarnjeg duga	-263,9	-380,5	-443,9	-472,6	-518,6
Ostalo (+/-)	180,0	390,0	1.000,0	460,0	460,0
Vanjsko	-72,4	-32,3	106,0	4,7	203,6
Povlačenje ino kredita	391,8	697,4	864,0	587,1	672,2
Otplata glavnice ino kredita	-464,2	-729,6	-758,0	-582,4	-468,6
Nepokriveni višak rashoda	-261,0	-123,9	-192,2	-201,2	-108,4

Izvor: Ministarstvo financija Federacije BiH

Brčko Distrikt

Tabela 10: Okvir proračuna Brčko Distrikta (u mil. KM)

BRČKO DISTRIKT	Izvršenje 2022.	Plan 2023.	Plan 2024.	Projekcija 2025.	Projekcija 2026.
Prihodi	327,9	280,0	297,7	306,6	318,4
Porezni prihodi	257,1	264,4	285,4	294,8	306,4
Neizravni porezi	226,3	227,6	251,6	262,3	273,9
Izravni porezi	30,8	36,8	33,8	32,5	32,5
Ostali porezni prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	40,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi i transferi	1,7	1,3	0,0	0,0	0,1
Ostali prihodi	29,1	14,3	12,3	11,8	11,9
Rashodi	284,7	312,6	385,4	300,4	314,4
Brutoplaće i naknade	94,4	105,3	116,7	116,0	116,3
Izdaci za materijal i usluge	94,2	46,6	45,3	45,3	47,3
Kamate	0,5	0,5	2,1	0,0	0,0
Subvencije, socijalna davanja i transferi	89,6	112,5	100,8	98,9	118,6
Ostali rashodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	6,1	47,7	120,5	40,3	32,1
Bilanca	43,2	-32,6	-87,7	6,2	4,0
Financiranje	-43,2	32,6	87,7	-6,2	-4,0
Domaće	5,7	6,0	6,9	5,0	5,3
Otplata unutarnjeg duga	-0,7	-0,5	0,0	-1,6	-1,0
Ostalo (+/-)	6,3	6,4	6,9	6,6	6,3
Vanjsko	-4,4	-9,9	-13,5	-11,2	-9,3
Povlačenje ino kredita	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata glavnice ino kredita	-7,1	-9,9	-13,5	-11,2	-9,3
Nepokriveni višak rashoda	-44,5	36,5	94,3	0,0	0,0

Izvor: Direkcija za financije Brčko Distrikta

BiH: konsolidirano**Tabela 11: Konsolidirano BiH (u mil. KM)**

BIH	Izvršenje 2022.	Plan 2023.	Plan 2024.	Projekcija 2025.	Projekcija 2026
Prihodi	18.341,5	20.233,0	21.771,2	22.932,3	24.293,6
Porezni prihodi	9.885,2	10.694,2	11.372,7	11.900,9	12.467,0
Neizravni porezi	7.932,1	8.406,4	8.844,5	9.182,5	9.542,9
Izravni porezi	1.900,9	2.221,6	2.448,0	2.629,9	2.830,1
Ostali porezni prihodi	52,3	66,2	80,2	88,4	94,1
Doprinosi	6.446,6	7.359,1	8.110,6	8.802,8	9.554,9
Grantovi i transferi	72,3	84,2	84,8	83,7	75,7
Ostali prihodi	1.937,4	2.095,5	2.203,1	2.144,9	2.195,9
Rashodi	18.130,2	20.661,4	22.670,7	23.042,0	24.530,9
Brutoplaće i naknade	4.698,9	5.313,2	5.646,6	5.644,1	5.689,7
Izdaci za materijal i usluge	2.996,4	3.387,1	3.282,1	3.312,3	3.376,3
Kamate	275,4	399,9	493,6	552,1	597,5
Subvencije, socijalna davanja i transferi	7.939,0	8.907,9	10.226,6	10.698,0	11.659,8
Ostali rashodi	621,8	797,7	1.073,4	1.062,0	1.194,8
Neto izdaci za nefinancijsku imovinu	1.598,8	1.855,6	1.948,4	1.773,6	2.012,7
Bilanca	211,3	-428,4	-899,5	-109,7	-237,3
Financiranje	-211,3	428,4	899,5	109,7	237,3
Domaće	159,5	663,2	261,7	-96,7	-40,4
Otplata unutarnjeg duga	-587,2	-789,8	-947,7	-925,8	-905,5
Ostalo (+/-)	746,6	1.452,9	1.209,4	829,1	865,1
Vanjsko	-66,2	-147,5	735,7	322,6	314,7
Povlačenje ino kredita	672,2	1.348,5	1.996,8	1.353,1	1.760,1
Otplata glavnice ino kredita	-738,4	-1.495,9	-1.261,1	-1.030,5	-1.445,4
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	-304,6	-87,4	-97,8	-116,2	-37,0

Izvor: Računice Savjetodavne skupine Fiskalnog vijeća BiH

Gornje granice zaduženja proračuna

Ograničenja iznosa duga na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini utvrđena su zakonima, i to:

- Zakonom o zaduživanju, dugu i jamstvima Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 52/05),
- Zakonom o zaduživanju, dugu i jamstvima Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 71/12, 52/14, 114/17, 131/20, 28/21 i 90/21), i
- Zakonom o dugu, zaduživanju i jamstvima u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 86/07).

Republika Srpska

Zakonom o zaduživanju, dugu i jamstvima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 71/12, 52/14, 114/17, 131/20, 28/21 i 90/21) utvrđeno je da javni dug Republike Srpske (dug Republike Srpske, dug jedinica lokalne samouprave i dug fondova socijalne sigurnosti) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 55% BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2024. godini: 9.106,9 mil. KM⁶⁵), dok ukupan dug Republike Srpske (javni dug Republike Srpske, dug javnih poduzeća, Investicijsko-razvojne banke Republike Srpske i institucija javnog sektora) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 60% BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2024. godini: 9.934,8 mil. KM). Zakonom o dopunama Zakona o zaduživanju, dugu i jamstvima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 52/14) definirano je da se dug nastao po osnovu zaduženja za financiranje sanacije štete iz Jedinstvenog registra, propisanog u Zakonu o fondu solidarnosti za obnovu Republike Srpske, izuzima iz ograničenja koja su propisana za ukupan i javni dug Republike Srpske.

Federacija BiH

Ukupan prihod gradova i općina u Federaciji Bosne i Hercegovine ostvaren u 2022. godini iznosi 1.139,0 mil.KM. Gradovi i općine se, u skladu s odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i jamstvima, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja zaduženja iznos servisiranja duga koji dospijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva grada i općine, ne prelazi 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. 10% prihoda općina i gradova ostvarenih u 2022. godini iznosi 113,9 mil.KM, što predstavlja zakonsko ograničenje ukupnog godišnjeg servisiranja obaveza svih gradova i općina, s tim što se svaka grad/ općina pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga koji dospijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva grada/općine, ne prelazi 10% prihoda konkretnog grada/općine ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Ukupan prihod kantona u Federaciji BiH ostvaren u 2022. godini iznosi 3.293,5 mil. KM. Kantoni se, u skladu s odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i jamstvima, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za ukupan unutarnji i vanjski dug i jamstva kantona koja dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva kantona, ne prelaze 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini i u okvirima ukupnih ograničenja. 10% prihoda kantona ostvarenih u 2022. godini iznosi 329,3 mil.KM, što predstavlja iznos ukupnog mogućeg godišnjeg servisiranja svih dugova (obveza) kantona, s tim što se svaki kanton pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za

⁶⁵ Procijenjeni BDP Republike Srpske za 2024. godinu iznosi 16.558 milijuna KM (Program ekonomskih reformi Republike Srpske za razdoblje 2024.-2026. godina).

ukupan unutarnji i vanjski dug i jamstva koja dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva kantona, ne prelaze 10% prihoda konkretnog kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Konsolidirani prihod Federacije BiH i kantona u 2022. godini iznosi 8.089,8 mil. KM, od čega:

Federacija BiH 4.796,3 mil. KM

Kantoni 3.293,5 mil. KM

Federacija se može dugoročno zadužiti ukoliko iznos servisiranja duga za ukupan unutarnji i vanjski dug i jamstva koja dospijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdana jamstva Federacije, zajedno s ograničenjima iznosa duga kantona ne prelaze 18% konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Godišnje servisiranje duga Federacije i kantona može iznositi maksimalno 18% konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u 2022. godini, odnosno do 1.456,2 mil. KM (18% od 8.089,8). Godišnji servis duga u 2023. godini svih razina vlasti u Federaciji BiH može iznositi do 1.570,1 mil. KM godišnje, od čega:

- servis duga općina i gradova do 113,9 mil. KM (10% u odnosu na ukupan prihod u 2022. godini)
- servis duga kantona do 329,3 mil. KM (10% u odnosu na ukupan prihod kantona u 2022. godini)
- servis duga Federacije BiH do 1.126,9 mil. KM, što predstavlja razliku između 1.456,2 mil. KM (koliko iznosi 18% konsolidiranih prihoda Federacije BiH i kantona iz 2022. godine) i 329,3 mil. KM (što je 10% prihoda kantona ostvarenih u 2022. godini).